РЕСПУБЛИКАДИН ОБЩЕСТВЕННО–ПОЛИТИЧЕСКИЙ ГАЗЕТ

ЛезГи Газет

Жуван Ватан,
ватанэгълияр хуьх!

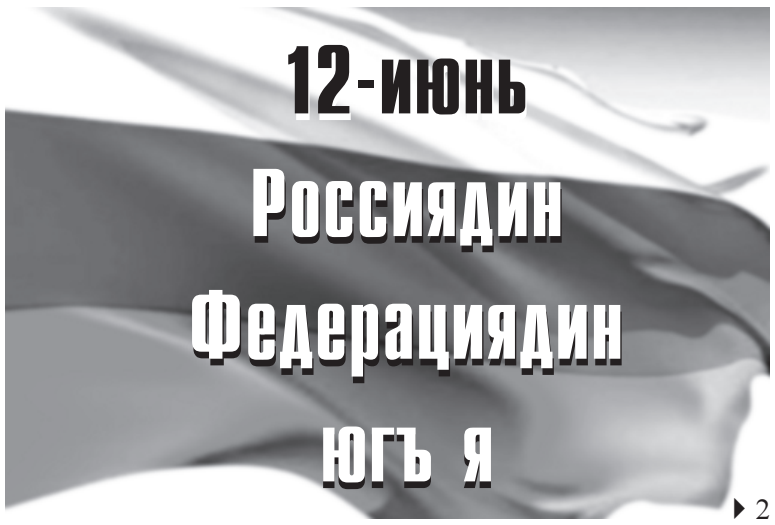

▸ 2

1920–йисалай акъатзава N 24 (10669) хемис 11–июнь, 2015–йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Лев Кузнецов - Дагъустанда

Дагъустан Республикадин Кьил Рамазан Абдулатипов ва чи республикада кьве йикъан мугьманвиле аваз хьайи Кеферпатан Кавказдин крарин рекьяй Россиядин Федерациядин министр Лев Кузнецов "Авиаагрегат" ОАО-дин производстводин цехриз килигна, хабар гузва РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъдин ва информациядин управлениди.

РикIел хкин, винидихъ тIвар кьунвай кархана 1971-йисуз тешкилайди я. Махачкъаладин машинар акъуддай заводдин чкадал арадал атай ада гражданвилин ва военный самолетриз технический жигьетдай къуллугъун патал аэродромрал ишлемишдай тадаракар акъудзавай. Гележегда государстводин заказдин кьадарар тIимил хьунихъ галаз алакъалу яз ам автомобилрин промышленность патал тайинарнавай комплектламишдай шейэр - кIвачин насосар, кьезил автомобилар ва "КамАЗ" автомобилар патал домкратар, подщипникар патал вкладышар акъудунал элячIуниз мажбур хьана.

"Авиаагрегат" ОАО-дин генеральный директор Гаирбег Гьамзатова завод алай вахтунда авай гьалдикай, адан агалкьунрикай ва гьялиз тахьанвай месэлайрикай суьгьбетна. ИкI, карханадихъ ишлемиш тийизвай чIехи майданар ава. А майданрал производстводин дараматар хкажун пландик кутунва. Мугьманриз компанияди акъудзавай цIийи шейэр, гьа гьисабдай автомобилдин рулдин электроусилитель къалурна. Мугьманар Candian SC6443-маркадин автомобилдин пар чIугвадай вариантрихъ галаз таниш хьана. Гендиректордин гафаралди, и проектдал асаслу яз пар чIугвадай ва пассажирар тухудай Starlight 4500-маркадин, коммерциядинбур тир автомобилар (йиса 36 агъзурдав агакьна) акъудиз жедай комплекс арадал гъун фикирдиз къачунва; и чIавалди ахьтин саки 500 автомобиль маса ганва. "Чна махсус машинар - фу тухудай, зир-зибил дашмишдай ва маса жуьрейрин машинарни гьазурнава, къиметни тIем акакьдайди - 400 агъзур манатдилай гзаф туш, бензинни тIимил серфзава", малумарна карханадин руководителди.

Производстводин майданриз килигна куьтягь хьайидалай гуьгъуьниз Гаирбег Гьамзатова тренировкаяр кьиле тухудай, вердишардай, СР-10 маркадин комплексар туькIуьрунин ва абур серийный къайдада акъудунин ва маса гунин гьакъиндай къарар кьабулнавайдан, а къарар РФ-дин оборонадин министр Сергей Шойгуди тестикьарнавайдан гьакъиндайни лагьана. "Им карханадивай Гьавадин Дяведин Къуватра ахтармишун патал самолетрин тежрибадин чешнеяр акъудунив эгечIиз жеда лагьай чIал я. Проектдал асаслу яз алай йисуз самолетдин 15 чешне акъудун фикирдиз къачунва; карханадин производстводин кьадарар 640 миллион манатдин артух жеда", - баян гана генеральный директорди.

Ада къейд авурвал, "Авиаагрегат" ОАО-дин бинедаллаз гъвечIи кIалубрин, коммерциядинбур тир автомобилар кIватIдай производство тешкилунин барадай инвестпроектдиз республикадин руководстводи государстводин патай куьмек гузва. РФ-дин минпромторгдихъ галазни тайин тир меслятар авунва.

И проект "2025-йисан девирдалди Кеферпатан Кавказдин федеральный округ вилик тухун" тIвар ганвай Россиядин Федерациядин государстводин программадин "Дагъустан Республика экономикадин жигьетдай вилик тухун" кьил ганвай подпрограммадин серенжемрин сиягьдик кутунва.

Карханадин работникрихъ галаз суьгьбетдай чIавуз Лев Кузнецовани Рамазан Абдулатипова карханада автомобилар

▸ 2

Тебрик

ГЬУЬРМЕТЛУ ДАГЪУСТАНВИЯР!

За квез государстводин сувар тир Россиядин югъ мубаракзава. И суварикай Россиядин цIийи государственность кIвачел акьалтунин, гзаф миллетрин векилрикай ибарат чи халкьдин садвилин лишан хьанва, и сувари Ватан играми тир, адан чIуриз тежер адетриз гьуьрметзавай вирибур тупламишзава.

Россиядин государство тарихда яргъал тир ва муракаб рехъ фена. Россиядин государство уьлкведин ватандашрин гзаф несилрин яратмишунрин зегьметдин ва Игитвилин крарин нетижада арадал атайди я. Чна и акьалтIай къиметлу ирс саламатдаказ хуьн, чи тарих рикIелай ракъур тавун, виликан несилриз гьуьрмет авун герек я. Чаз Россиядин гзаф миллетрин векилрикай ибарат государство урус халкьди вири санал агудунин роль къугъунин нетижада мягькем хьайиди чизва. Урус халкьди вичин чIалан ва культурадин, руьгьдин, адетрин бинедаллаз вичин патарив уьлкведин хейлин халкьар ва культураяр тупламишна.

Гзаф миллетрин векилрикай ибарат Россиядин культурадин, руьгьдин, яратмишунрин ивирар артмишуник дагъустанвийри чпин пайни кутуна. Чпин Ватандин къудратлувал мягькемарун, адан государстводин аслу туширвал ва милли итижар хуьн патал абур къени вири къуватар эцигиз гьазур я.

Чи вилик саналди хъувуна кIанзавай гзаф кIвалахар кума. Амма государстводин къурулушда, экономикада, социальный хиле ва къецепатан политикада алай вахтунда Россиядихъ хьанвай агалкьунри чи уьлкве инанмишвилелди вилик физвайдан гьакъиндай шагьидвалзава.

И муракаб, Ватандин кьадар-кьисмет гьялзавай девирда чи государстводин кьиле камаллу ва викIегь милли регьбер Владимир Владимирович Путин аваз хьунал чна дамахзава. Ада чи уьлкве яратмишунрин рекье аваз виликди тухузва, дуьньядин майданда чи уьлкведин сенгерар мягькемарна, адан машгьурвал артмишна ва лайихлу гележегдин мягькем бинеяр кутуна. Дагъустанвияр чпин милли регьбер Владимир Владимирович Путинан патарив тупламиш хьанва.

Зун инанмиш тирвал, государстводин ва муниципальный властдин органрин, гражданвилин обществодин умуми чалишмишвилералди чавай чи къудратлу Ватандин экономика вилик тухунин карда, инсанрин уьмуьрдин ери хкажунин карда гележегдани агалкьунар къазанмишиз жеда.

Заз квехъ ислягьвал ва хушбахтвал, Дагъустандин ва Россиядин абадвал патал агалкьунар хьана кIанзава!

Дагъустан Республикадин Кьил Р.АБДУЛАТИПОВ

МЕДЕНИЯТ

"Каспий - дуствилин къерехар" Россияни Каспийдин къерехрив гвай уьлквеяр садзавай кар алай проектрикай сад я. Фестивалди Россиядин хьиз, Азербайжандин, Ирандин, Къазахстандин ва Туьркменистандин культурадин уьмуьрдани важиблу роль къугъвазва.

▸ 18

СПОРТ

1972-йисуз кьиле фейи Олимпиадада азаддаказ кьуршахар кьунай буьруьнждин медаль къазанмишай, кьве сеферда дуьньядин, вад сеферда СССР-дин чемпион Руслан Ашуралиеван экуь къаматдиз бахшнавай и турнир Хасавюртда кьвед лагьай сеферда кьиле тухвана.

▸ 22

Ватанпересвилин къуват, нетижа

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Эхиримжи йисара гьам уьлкведа, гьам СНГ-дик квай бязи республикайра, гьамни дуьньядин са жерге уьлквейра кьиле фейи ва гилани физвай вакъиайри, гьерекатри чун ажугъламишни авуна, наразивилелни гъана. Гзаф крар такIанни хьана. Иллаки жуван Ватанда рехъ гузвай татугайвилер, халкьарин арада тешкилзавай гъерезвилер, экономикадин дестекар тир промышленность, хуьруьн майишат ва халкьдин къудратлувал хкажзавай ватанпересвилин идеология барбатI авун. Аллагьдиз шукур, - лугьузва зегьметчи, уьлкведихъ рикI кузвай гьар сада, - и жуьредин нагьакьвилерал, ватандиз зиян гузвай гьерекатрал эхир эцигзава. Халкьдиз Россиядин Федерация тIвар алай зурба государство кIанар хъийизва, уьлкведа яшамиш жезвай цIудралди халкьарин садвал агудзава, мягькемарзава.

И кардиз фашистрин Германиядал Гъалибвал къазанмишна 70 йис тамам хьунин юбилейдиз гьазурвилер акунин серенжемри ва Москвадилай эгечIна гьар са шегьерда, хуьре Гъалибвилин сувар кьиле тухвай тегьерди мадни еке къуват гана. Россиядин халкьар сад, сих хьун, уьлкведин экономикади вилик еримишун, дуьньядин майданда Россиядин Федерациядин ва адан Президент Владимир Путинан авторитет хкаж хьун РагъакIидай патан са бязи уьлквейрин ва гьакI США-дин регьберриз хуш хьанач. Россия Советрин Союз хьиз чукIурда, пайипаярда, барбатIда лугьудай алчах фикирар кьилиз акъат тавурла (и карни абуруз Кавказда, ахпа Кеферпатан Кавказда дагъви халкьар сад-садал гьалдарна ийиз кIанзавай, амма дагъустанвийри алчах идеологрин вири планар чIурна, Россиядин садвал хвена), Украина Россиядиз акси акъвазарна. Крым Россиядик акадар хъувунилай кьисас вахчун патал санкцияр малумарна. Ихьтин гьерекатри чи халкьарин садвал, сихвал мадни мягькемарна, ватанперсвилин руьгь хкажна. И кар чаз къе гьар са областдин, республикадин, крайдин, шегьердин, райондин мулкара, коллективра кьиле физвай крари, алакъайри успатзава. Къе чаз газетрай, телеканалрай "Кавказдин миллетдикай тир ксар" гафарни ахквазмач. Имни Владимир Путина тухузвай сиясатдин нетижа я..

Ашкара кар я, чна жуван диде-бубадал, тухумдал, хуьрел дамахда, са ни ятIани абурун гьакъиндай лагьай кутуг тавур гаф лап ажугъдивди, намусдик хкIур тегьерда кьабулда. Гьатта а касдин винел гьужумдизни фида. Гьа ихьтин кIанивилин гьиссеривди чун райондивни, республикадивни, ЧIехи Ватандивни эгечIна кIанзава. Абурал гьахълувилелди дамах авун чи буржи я.

Лугьун лазим я хьи, уьлкведин вири халкьари Ватандал дамахдай, адан патахъай авай кIанивал, вафалувал артухардай вакъиаяр эхиримжи кьве йисуз са шумуд хьана. Сочидин Олимпиадада Россиядин Федерациядин спортсменрин хкянавай командади сад лагьай чка кьун, Россиядин Федерацияди Крымдин Республика ва Севастополь шегьер, сад хьтин ихтиярар авай субъектар хьиз, государстводик кухтун, США-дин башчивилик кваз РагъакIидай патан уьлквейри малумарнавай санкцийриз уьтквемвилелди жаваб гун, Гъалибвилин суваррин параддал дуьньядин вири халкьар гьейранар авун, хоккейдай Чехияда кьиле фейи дуьньядин чемпионатда Россиядин хоккеистрин командади США-дин команда 4:0 гьисабдалди тун, Россиядин манатди вичин дережа мягькемарун... И вакъиайри чи инсанрин руьгь мадни хкажнава, абур хайи Ватандал мадни ашукьарнава, ватанпересвилин гьисс артухарнава. Дуьньядин майданда Россиядин ва чи уьлкведин Президент Владимир Путинан гьуьндуьрвал хкаж хьуни чун мадни шадарзава ва пакадин югъ мадни хъсанди жедайдахъ инанмишарзава. Амма, къейд авун лазим я, цIувад-къад йис вилик чаз чизвай Россия масад тир.

Тарихда гьатнавайвал, 1990-йисуз Советрин Союз тIвар алай государство чукIурна ва гьа и йисан 12-июндиз РСФСР-дин халкьдин депутатрин Съезддал Россиядин государстводин аслу туширвилин гьакъиндай Декларация кьабулнай. 1991-йисан 25-декабрдиз Госдумадин сессиядал, депутатри гзаф гьуьжетар авурдалай гьуьгъуьниз, цIийи государстводиз Россиядин Федерация тIвар ганай. 1994-йисан 2-июндиз РФ-дин Президентдин Указдалди 12-июнь - Россиядин Федерациядин государстводин аслу туширвилин гьакъиндай Декларация кьабулай югъ - сувари югъ хьиз малумарна. 2001-йисуз и сувариз "Россиядин югъ" тIвар гана.

Россия. Россиядин Федерация. Им гзаф кьадар миллетар яшамиш жезвай, 80-далай виниз регионрикай ибарат, мулкаралди, девлетралди машгьур, къудратлу уьлкве я. Вири регионрин арада аваз Дагъустан Республикадини виликди камар къачузва. Вири миллетрихъ галаз дагъустанвийрини экуь гележегдихъ еримишзава. И делилни дамах авуниз лайихлуди я.

Фенвай девирдиз тамашайла, дагъвийри урус ва гьакI Россияда авай маса миллетрихъ галаз халкьдин майишатдин гьар са хиле еке агалкьунар къазанмишна. Гилани абур, ацалтнавай са бязи четинвилер алудиз, виликди, гуьзел гележегдихъ физ чалишмиш жезва. Дагъустандин миллетри и кьил а кьил авачир Урусатдин областра, шегьерра, хуьрера гьакъисагъвилелди зегьметни чIугвазва, уьлкведи къейд ийидай хьтин агалкьунарни къазанмишзава. Амма эхиримжи са шумуд йисуз республикада арадал атай гьаларикай бине кьуна, массовый информациядин са бязи такьатри Дагъустандикай, дагъустанвийрикай анжах чIуру, пис, татугай хабарар чукIурунин алахъунар авуна. Уьлкведин са бязи дестейриз республика дяведин цIа твадай фикирарни авай. Амма государстводин кьиле авайбуру вахтунда и крарин вилик пад кьуна. Гьа имни РФ-дин Гьукуматди Дагъустандин ва санлай чи зурба уьлкведин садвилин гьакъиндай къайгъударвал авунин лишан я.

Россиядин Федерациядин къазанмишунрик жуван ватандашри виле акьадай пай кутунал ва абурун зегьметдиз, алахъунриз РФ-дин Президентди, Гьукуматди, талукь маса къурулушри лайихлу къимет гун мадни дамахдай кар я. Де лагь, гьикI дамахдач, лезги халкьдин хва, къенепатан кьушунрин генерал-лейтенант, Кеферпатан Кавказада авай кьушунрин сад авунвай дестедин командующий хьайи Сергей Меликов СКФО-да РФ-дин Президентдин патай тамам ихтияр ганвай Векил я. Чи баркаллу хва, кIеве авай гзаф россиянвийриз куьмекар гузвай, уьлкведин экономика хкажуник, агьалийрин яшайишдин шартIар хъсанаруник вичин пай кутазвай Сулейман Керимова РФ-дин Федерациядин Советда сенаторвалзава. Бажарагъдин, алакьунрин сагьибар тир стхаяр тир Абасоври Красноярскдани, Москвадани лезги халкьдин тIвар мадни виниз хкажзава. Дуьньяда тIвар-ван авай философ, алим Абдусалам Гьуьсейноваз Санкт-Петербургда памятник эцигнава. Пермь шегьерда кардик квай "Италлогистика" ООО-дин президент, "Россиядин гьуьрметлу гражданин", "Россиядин экономикадин Баркалладин гъед" орденрин, "Карчивал вилик тухунай" медалдин, "Россиядин хушбахтлувал яратмишунай" къизилдин знакдин сагьиб, макьави руш Магьмудова Светланадиз Москвадин "Президент отель" мугьманханада еке гьуьрметар авуна... Руьгьдик гьевес, шадвал, чешне къачунин гьиссер кутадай ихьтин мисалар мадни гъиз жеда, гьа ибуруни лезги халкьдин векилри, чеб гьина аватIани, лайихлувилелди, намуслувилелди, гьуьрмет къазанмишуналди тухузвайди аквазва.

Халкьдин тIвар хкажзавай, чпел дамахдай крарин иесияр тир ватандашар Россиядин шегьерра, хуьрера гзаф ава. Имни акI лагьай чIал я хьи, абуруз анра къулай шартIар яратмишнава, абурув са уьлкведин веледрив хьиз эгечIзава. Гьелбетда, яргъал, патал чкайриз фенвай инсанрал жуьреба-жуьре четинвилерни ацалтзава, абурув тахайбурув хьиз эгечIзавай дуьшуьшарни жезва, амма санлай къачурла, дуьз, намуслу, пешекар, къени хесетрин инсанрин кефи хадайбур жезвайди туш.

Садани инкардач, чаз чи кIвал, хуьр, район, республика, уьлкве хуш, кIан я. Ам аваданлуди, къудратлуди, гьунарлуди яз акунни чи мурад я. Гьар са касди вич бахтлуди яз гьисабдайвал. Ихьтин гьаларни вич-вичелай арадал къведач. Ватандин къадир авайбуру ам мадни мублагьди, девлетлуди, хъсандиз яшамиш жедай къулай шартIар авайди хьун патал зегьмет чIугвада. Гьа и важиблу кар, мурад патал вичин алакьунрикай, бажарагъдикай, мумкинвилерикай менфят къачуда. Гьукуматди вичин гьисабдай, гьар са агьалидиз, милли лишандиз килиг тавуна, къени крар ийидай шартIарни яратмишун лазим я.

Россиядин югъ - им государстводин кьилин ва виридалайни жегьил сувар я. Ада азаддаказ, демократвилин бинейраллаз вилик финин барадай хкянавай рекьихъ инанмишвал, ватанпересвилин, чи гзаф миллетрин векилрикай ибарат уьлкведин тарихдиз ва культурадиз гьуьрмет авунин адетрин мягькемвал лишанламишзава. Агьалийрин рикIел Россиядин Федерациядин Конституцияди тестикьарнавай демократиядин, азадвилин ва адалатлувилин ивирар хкизва. Сувар гьакI чакай гьар сада вичихъ галаз гражданвилин буржидин, Россиядин кьадар-кьисметдин патахъай жуван хиве авай жавабдарвал аннамишунин макьсад алакъалу ийизвай югъни я.

Россиядин йикъан суварихъ чи халкьар мадни сих ийидай, садаз-сад кIанардай, умуми крар патал къуватар сад ийидай, дуствал авайдалайни мягькемардай, акьалтзавай несил ватанпересвилин руьгьдаллаз тербияламишдай, чи чIехи уьлкведал дамахдай метлеб ава.

Чи республикада Россиядин югъ гьар йисуз къейдзава. Шегьерра, районра концертар, ктабрин выставкаяр, конференцияр тешкилзава, агьалийрин вилик политикар, депутатар экъечIзава, театррин коллективри тамашачийриз махсус композицияр къалурзава. Музейри инсанриз чпин ракIарар ачухзава. Къуй гьамиша гьа икI хьурай!

Лев Кузнецов - Дагъустанда

1 ◂

акъуддай производство гележегда мадни вилик фидайдахъ инанмишвал къалурна. Ахпа гъвечIи совещание хьана.

"Квехъ галаз санал чи кар алай везифа лап кIеви конкуренциядин шартIара (и заказар патал лагьайтIа, чи уьлкведин маса регионрай тир гьа ихьтин маса карханайрини женг чIугвазва) чун амайбурулай хъсанбур тирди субутаруникай ибарат я. За, зегьметчи коллективдихъ элкъвена, лугьузва: им са директордин везифа туш, вири коллективдин пакадин югъ гьихьтинди жедатIа, гьа кар эхиримжи гьисабда квекай гьар садан зегьметдилай аслу я. Чна чалай аслу вири крар ийида. Алай вахтунда талукь тир шартIар арадал гъизва, Дмитрий Медведев кьиле авай комиссияни кардик ква", - инанмишарна федеральный министрди.

Минкавказдин кьили дагъустанвийривай регионда промышленность вилик тухунин месэлайрай кIевивал авун тIалабна. "Амма гьа и вахтунда куьне ихьтин са карни фикирда кьун лазим я: заказ къачун - им виридалайни кар алай месэла туш, авунвай ихтибар гьахъдиз акъудун, хянавай рехъ асантди туширди, бушвална виже къвен тийидайди аннамишун герек я. Квехъ кIвалахиз кIанзавай, алакьзавай ксар, тайин школа ва адетар ава. Виридалайни кар алайди лагьайтIа, куь тереф республикадин кьили хуьзва. Ада квез "секиндиз ксудай мумкинвал гузвач". Чна жуван вилик чи чIехи уьлкведин сергьятра аваз Дагъустан вилик фенвай республикадиз элкъуьрунин везифа эцигнава. Ам кьилиз акъудуник чи тIем акакьда. Алай вахтунда къецепатан политикади къалурзавайвал, чалай анжах хсуси кадрийрихъ далу акалуналди аслу туширбур ва къудратлубур жез алакьда", - къейдна Лев Кузнецова.

Алай вахтунда карханайра кIвалах гуьнгуьна хутадай лап кутугай вахт тирди къейд авуналди, Минкавказдин руководителди карханадин работникриз мадни активдаказ, мадни гьакъисагъвилелди кIвалахуниз эвер гана.

Федеральный ведомстводикай ва министр Лев Кузнецовакай республика патал умудлу амадаг хьанвайди Дагъустандин Кьили разивилелди къейдна. Ада малумарайвал, министрди региондин руководстводин теклифрални амал ийизва ва ам санал кIвалахиз гьазур я.

"Къе хейлин крар чи активвилелай аслу я, коллектив къазанмишнавай нетижайрал рази хьана акъвазнавач, ада гьар сеферда цIийи-цIийи шейэр теклифзава", - лагьана Рамазан Абдулатипова. Завод саламатдиз хуьнай ада карханадин руководстводизни сагърай лагьана.

"Чун Дагъустандин промышленностда къецепатан уьлквейрай гъизваз хьайи шейэр жуванбуралди эвезуникай рахазва. Амма къе финансрихъ галаз алакъалу тайин тир четинвилерни ацалтзава. Гьавиляй карханайрин директорри производство вилик тухун патал чпихъ амай-амачир вири такьатар желбзава, абуру инсанрикай фикирзава, абурукай чнани фикирзава - маса рехъ авайди туш. Гьавиляй ша чна вири шаклувилер къерех авуна, саналди виликди еримишин", - лагьана эхирдай Дагъустандин Кьили.

Мегьамедали Мегьамедован 85 йисаз талукь яз

Гьуьндуьр дережадин регьбер

Имам ЯРАЛИЕВ,
Дербент шегьердин кьил

Мегьамедали Мегьамедович МЕГЬАМЕДОВАХЪ галаз за яргъал йисара санал кІвалахна. А йисар за алай аямдин Дагъустан кІвачел акьалтунин ва Мегьамедали Мегьамедович хьтин лап гьуьндуьр дережадин регьбердин таъсирдик кваз жувни карда лигим хьунин девир хьиз рикІел хкизва. 1995-йисан эхирра ва 1996-йисан сифте кьилера республика лап агъур имтигьанриз чІугуна. А чІавуз Чечняда женгинин гьерекатар башламиш хьана, гуьгъуьнлай Радуеван бандитри Къизлярда больница кьуна. И агьвалатди чун вири къарсатмишна. Бандитри ихьтин алчахвал, ихьтин фендигарвал ва усалвал ийида лагьана гьич садани гуьзлемишнавачир. Гьа арада Мегьамедали Мегьамедовичан руьгьдин лап хъсан ерияр: акьалтІай дережадин сабурлувал, инсанрин патахъай, республикадин кьадар-кьисметдин патахъай, ивияр экъичуниз рехъ тагунин, лап муракаб месэлаяр жезмай кьван нетижалудаказ гьялунин патахъай къайгъу чІугун хьтин ерияр ачух хьана.

Гьа чІавуз неинки са Мегьамедали Мегьамедовича, гьакІни адан патарив гвай, ада тербия гайи ксари, адаз куьмек гайи, адахъ галаз санал къарарар кьабулай, жавабдарвал чпин хивез къачур ксарини къастунин кІевивал къалурна. Гьавиляй за Чечняда кьиле фейи яракьлу акьунар ва Радуева авур беябурчивилин кар Мегьамедали Мегьамедович, РД-дин Госсоветдин вири членар патал лап агъур пар, хиве акьалтІай еке жавабдарвал твазвай пар яз рикІел хкизва. Бандитар больницадай ахкъудна, Чечнядиз рекье хтун гьикьван четин акъвазнатІа, чи рикІел алама. Четинвилер, дугъриданни, гзаф ацалтна, гьикІ лагьайтІа арадал къвезвай гьалара вири крар виликамаз фикирда кьаз хьун четин тир. Идалайни гъейри, а чІавуз гьалар пайгардик кухтун патал желбнавай маса къуватри куьмекдилай гзаф дережада кардиз кьецІ гузвай. А вахтунда государстводин къурулушни, гила хьиз, тамамвилелди пайгардик кутаз хьанвачир.

1998-йисан майдин вакъиайрихъ галаз алакъалу яз за Мегьамедали Мегьамедович мукьвал-мукьвал рикІел хкизва. А чІавуз Дагъустан лап хаталу сергьятдал атана акъвазнавай. Гьа йикъарани Мегьамедали Мегьамедовичаз хас вини дережадин ери раиж хьана - ада викІегьвал къалурна. Хиве гьикьван еке пар гьатнавайтІани, адаз гьа викІегьвили сабурлувал хуьдай, лазим тир къарар кьил-кьилел алаз, дуьзгуьндаказ кьабулдай мумкинвал гана. Чи виридан рикІел аламайвал, Государстводин Совет кьур чІавуз Мегьамедали Мегьамедович Москвада авай. Госсоветдин дарамат вучиз кьурди ятІа, и месэлада ни, вуч фикирдай акъуднатІа, гьадакай заз инал суьгьбет ийиз кІанзавач. И месэла тарихчийри гележегда веревирд авурай. Амма лагьана кІанда хьи, Дагъустандин кьадар-кьисмет гьялзавай декьикьаяр алукьнавай. Госсоветдин Председатель Москвадай хтай чІавуз ада виридалайни дуьз къарар кьабулна, руьгьдин уьтквемвал къалурна лугьуз жеда. Вучиз лагьайтІа, вакъиаяр гьи саягъда кьиле фин мумкин ятІа, адан патахъай садавайни тайиндаказ лугьуз жезвачир. Гьакъикъатда адан уьмуьр, гьакІни адан къвалав гваз хьайи виридан уьмуьр лап еке хаталувилик акатнавай. Яргъалди, гьелекдай хьтин рахунар кьиле тухвайла, нетижада, ивияр экъич тавуна, яракь ишлемиш тавуна, Государстводин Советдин дарамат ам къанунсуздаказ ва гужуналди кьунвай ксарикай азад ийиз алакьна.

А вахтунда Госсоветдин Председатель дараматдиз гьахьдайла адаз гуьлле гунин гьакъикъи къурхулувални авай. А чІавуз Мегьамедали Мегьамедович неинки Дагъустандин властдин, гьакІ центральный, Россиядин властдин векилни яз гьисабзавай къуватар майдандиз экъечІнавай, хейлинбуруз адакай хуш къвезвачир. А ксари масадбурни алдатмишарна, рекьелай алудна. Къармакъатишвилин гьаларал эхир эциг тавуртІа, республикадин кьилел вуч къведатІа, гьа кардин гьавурда гзафбур авачир. Эхь, Мегьамедали Мегьамедовичан уьмуьр патални еке хаталувал арадал атанвай, амма, бахтунай хьиз, и завалдикай хкатна. Мегьамедали Мегьамедович Госсоветдин дараматдиз гьахьна ва адавай чпикай хейлинбур криминальный дестейрай тир ксар сабурлувал къалурун патал алакьардай келимаяр, делилар жагъуриз хьана. Гьа и вахтунда, вичел гьикьван басрух ацалтнавайтІани, вири патарихъай чранвай кас, гьуьндуьр дережадин партийный руководитель хьайи кас тир адаз кичІе хьанач, ада кьулухъни чІугунач. Адан кьетІенвални гьа идакай ибарат я.

Адалай гьар гьихьтин хьайитІани ксарихъ галаз, гьар гьи месэладай хьайитІани рахаз, гьа и чІавуз вири Дагъустандин, Россиядин итижар тайиндаказ, кІевелай хуьз алакьдай. И кар авун патал лап еке бажарагъ герек я. Мегьамедали Мегьамедовичаз Халикьди ахьтин пай ганва. Ада вичелай гьакъикъатда масакІа алакьар хъийиз хьун мумкин тушир ксарни дуьз фикирдал хкиз алакьзавайди къалурна. И карни ада гзаф сабурлудаказ авуна, маса кас тиртІа, ада, вич-вичяй акъатна, туьнтвал авунни мумкин тир.

Государстводин гьуьндуьр дережадин къуллугъчи, политик, Россиядин лап муракаб регионди - гьакъикъатда Россиядин Федера-циядин садвилин кьадар-кьисмет виче гьялиз хьайи регионди - регьбер яз Мегьамедали Мегьамедовича шумудни садра лап четин месэлаяр гьялна, лап акьалтІай агъур шартІарани, гьатта 1999-йисуз бандитри яракьлу гьужум ийидалди виликни, дуьзгуьн къарарар кьабулиз хьана. Ада кадрийриз талукь яз лап камаллу, савадлу политика тухузвай. Гзаф миллетрин векилрикай ибарат тир чи регион патал им лап важиблу кар я. Завай тайиндаказ лугьуз жеда хьи, Мегьамедали Мегьамедович ихьтин къарарар Дагъустанда секинвал ва ислягьвал хуьн, акси акъвазарунриз рехъ тагун патал кьабулун лазим тирдахъ гьамиша инанмиш тир, гьикІ лагьайтІа дяведилай са гьалдин хьайитІани ислягьвал хъсан я.

1999-йисуз боевикри Дагъустандал вегьей чІавуз Госсоветда лап четин гьалар арадал атана: инсанрив яракьар вугудани, вугудачни, гьадаз талукь къарар кьабулун регьят акъвазайди туш. Госсоветдин са бязи членри, агьалийрив яракьар вугайла, пака абуру гьикІ ишлемишда лугьуз гьадан патахъай игьтиятлувални къалурзавай. И арада Мегьамедали Мегьамедовича вичин атІай гаф лагьана - инсанрив яракь вугунин къарар кьабулун лазим тирдахъ инанмишарна. Госсоветдин чІехи пай членри и месэладай адан тереф хвена. Агьалийрив яракь энгел тавуна вугана. Инсанар гъиле яракь аваз, республика хуьн патал кІвачел къарагъна. Им а йикъара Дагъустандин саламатвал хуьн таъминарай важиблу шартІарикай сад я лугьуз жеда.

Идахъ галаз алакъалу яз заз важиблу мад са агьвалат рикІел хкиз кІанзава. Бандитри гьужум авурдалай гьуьгъуьниз, пакамахъ республикадин жуьреба-жуьре ведомствойрин руководителар кІватІ хьана ва Мегьамедали Мегьамедовичан теклифдалди чакай гьич садани я вичин хизан, я мукьва-кьилияр Махачкъаладай масаниз акъуд тавунин къарар кьабулна. Вири шегьерда амукьун лазим тир. Зи аялри а чІавуз чун яшамиш жезвай кІвалерин патав гвай 5-школада кІелзавай. А чІавуз Мегьамедали Мегьамедовича гайи теклиф чна хвенай. Чи аялар, хтулар, мукьва-кьилияр Махачкъалада акъвазна. Чна, гьар гьихьтин шартІар арадал атайтІани, чи Дагъустан гьич садазни маса тагунин къарар кьабулнай. Закай рахайтІа, за прокуратурада автоматни гваз са шумуд йиф акъудна. Инсанар яракьламишуниз талукь къарардикай рахайтІа, гьелбетда, Россиядин законодательстводин истемишунар вилив хвейитІа, им вич кьабулун лап четин акъвазай къарар тир. Ачухдаказ лугьун: а къарар гьа чІаван Россиядин законодательстводихъ галаз кьазвачир. Гьавиляй чна Мегьамедали Мегьамедовичан теклифдалди и месэладин юридический тереф лап мукьуфдивди веревирдна. А чІавуз чна кІевяй экъечІдай рехъ саналди жагъурна. Идан патахъай за генеральный прокурор хабардар авуна. Гьа чІавуз Госсоветдин заседанидал ополченцияр яракьламишунин къарар кьабулнай. Ида Дагъустанда агьалийрик ватанпересвилин, жуван республика хуьз гьазурвилин гьихьтин руьгь кутунайтІа, чи рикІел алама. А чІавуз Россиядин Яракьлу Къуватрин аскерар агакьдалди ополченцияр бандитрин хура акъвазна.

Дагъустан - им лап надир чка я. Государстводин Советди (гьа чІавуз -иллаки) гьар са халкьдиз чпин миллетдин векилди властдин кьилин органдин къурулушдик кваз республика идара ийизвайди гьиссдай мумкинвал гузвай. Идахъ неинки психологиядин, гьакІ милли, яшайишдин жигьетдайни еке метлеб авай, вучиз лагьайтІа и ва я маса миллетдикай тир дагъустанвидиз государстводин Советда авай чпин халкьдин векилдивай дерди туькІуьрун патал куьмек тІалабдай мумкинвал авай. Хейлин месэлаяр заседанийрални совещанийрал ваъ, адетдин алагъсалагъда гьатунин къайдада гьялзавай. За гьисабзавайвал, а вахтунда Государстводин Совет - им республика идара авунин виридалайни кутугай къурулуш тир. Ада вичин хиве аваз хьайи везифаяр тамамвилелди кьилиз акъудна. Гуьгъуьнлай чун республика идара авунин маса къайдадал элячІна. Гьа са вахтунда Государстводин Советди, ам гзаф миллетрин векилрикай ибарат яз хьуни чи республикадин халкьарин интересриз жаваб гуз хьайиди чна къени гьиссзава. Дагъустандин шартІара гьукумдин къурулушра жуьребажуьре халкьари векилвал авунин месэла лап важиблуди я. А месэла гьелелиг гилани тамамвилелди гьялиз хьанвач.

Амай месэлайрив хьиз, миллетрин арада авай алакъайриз талукь месэлайривни Мегьамедали Мегьамедович мукьуфдивди эгечІиз хьайиди я. Ада инсанрин гуьгъуьлрихъ галаз алакъалу, милли месэлаяр гьамиша тайиндаказ, шаклувилер амукь тийидайвал гьялиз чалишмишвалдай, ам республикадин вири халкьарин интересар вилив хуьз алахъдай. Гьатта совещанийрал, заседанийрал, шадвилин мярекатрал, жуьреба-жуьре гуьруьшрал Дагъустандин вири халкьарин векилар рахунин шартІ эцигзавай. Концертар гудай чІавуз гьар са халкьадин манияр лугьун лазим тир. Мегьамедали Мегьамедовича и кардал гуьзчивалдай. Маса халкьарихъ хьиз, лезги халкьдихъни, иллаки гьа чІавуз, гьял тавунвай гзаф месэлаяр авай. Чун кьве патал пайнавай халкь тирди фикирда кьуртІа, а месэлаяр къени кьери хьанвач. Мегьамедали Мегьамедович чи месэлайрай лап дериндай кьил акъудиз алахъдай. Ам са кардихъ алакьарун патал яргъалди рахунар авун герек къведачир. Месэла арадал вегьейвалди а месэла нетижалудаказ, гьахълудаказ гьялун патал вуч авун лазим ятІа, гьадан гъавурда ам гьасятда гьатдай. И барадай Мегьамедали Мегьамедовичахъ галаз кІвалахун заз лап регьят тир.

Заз адахъ мягькем сагъламвал, яргъал йисарин уьмуьр хьана кІанзава. Зун кІевелай инанмиш тирвал, Мегьамедали Мегьамедович лап муракаб ва агъур девирда Дагъустандин кьиле хьайи регьберрин арада виридалайни камаллубурукай, виридалайни лайихлубурукай сад я.

Заз мадни са кар къейд ийиз кІанзава. Мегьамедали Мегьамедович неинки Дагъустандин, государстводин чІехи къуллугъдал хьайи кас ва ватанперес тир, ам гьамиша Россиядин ватанпересни хьайиди я, исятдани яз амукьзава. И барадай чнани адалай гьамиша чешне къачуз хьайиди я. Зун инанмиш тирвал, Мегьамедали Мегьамедович Дагъустандин тарихда лап гьуьндуьр дережадин регьберрикай сад яз гьатнава. И кардал гьич са шакни алач.

Лайихлу кас

Хийир ЭМИРОВ

Алай йисан 9-июндиз Махачкъалада Россиядин Федерациядин ва Дагъустан Республикадин государственный ва общественно-политический машгьур деятель, РД-дин Государстводин Советдин Гьуьрметлу Председатель **Мегьамедали МЕГЬАМЕДОВАН** 85 йисан юбилейдиз талукьарнавай илимдин конференция кьиле фена. Ам РАН-дин Дагъустандин илимдин центрди ва РД-дин милли политикадин рекьяй министерстводи тешкилнавайди тир.

Мярекатда РД-дин Гьукуматдин Председателдин Сад лагьай заместитель **Анатолий КЪАРИБОВА**, РД-дин милли политикадин рекьяй министр **Татьяна ГАМАЛЕЯ**, РАН-дин ДНЦ-дин Президиумдин председатель **Хизри АМИРХАНОВА**, РАН-дин ДНЦ-дин этнополитический ахтармишунар ийидай регионален центрадин директор **Низами КЪАЗИЕВА** ва маса ксари иштиракна.

Мярекат ачухдайла Х.Амирханова лагьана: "Дагъустандин цІийи тарихдивай яргъа жедайдавай чаз а кар якъин жезва хьи, а вахтунда гъиле кьур дегишвилерин серенжемар, чарасуз гьялна кІанзавай месэлаяр пара муракаббур тир. Чун гъавурда гила акьазва, гьа чІавуз республикадин кьиле Мегьамедали Мегьамедович хьтин регьбер тахьанайтІа, гьайиф чІугвадай татугай крар гзаф жедай, тарихдин вакъиайрини масакІа ван ийидай. Мегьамедали Мегьамедович ахьтин башчидиз элкъвена хьи, ада вичихъ галаз чи общество къени крарихъ тухвана. Къе чна а кардал шадвалзава хьи, Россиядин политикадин майданда важиблу чка кьур лайихлу регьбер сагъ я, ада вичин баркаллу уьмуьр давамарзава. Чи алимар эхиримжи цІуд йисара Дагъустан фейи рехъ ахтармишиз, тарихдин метлеб авай вакъиайра Мегьамедали Мегьамедовича къугъвай ролдин нетижаяр чириз алахъзава. Ам, дугъриданни, государстводин зурба деятелдиз элкъвенвай…"

Хизри Амирханова РФ-дин Госдумадин депутат Гьажимет Сафарлиева юбилярдин тІварунихъ рахкурнавай тебрикдин чарни кІелна.

- Къенин мярекатди а кардин патахъай шагьидвалзава хьи, - лагьана Анатолий Къарибова, - дагъустанвийри Мегьамедали Мегьамедоваз халис регьбердиз хьиз гьуьрметзава. Дагъларин уьлкведин баркаллу хва хайи югъ чна адан биографиядин лишанлу пай хьизни, чи цІийи тарихдин четин ва лайихлу чинар хьизни рикІел хкизва. Чаз къе ада республика ва гьар са дагъустанви патал авур крариз къимет гудай мумкинвални ава.

Къейд авун лазим я хьи, илимдин конференциядал М. Мегьамедован уьмуьрдин, государстводин кІвалахдин, хиве гьатай везифаяр кьилиз акъудунин, жавабдарвилин, хуьруьн муаллим политический регьбердиз, государстводин зурба деятелдиз элкъуьнин вири рекьер, уламар веревирдна.

Конференциядин иштиракчийриз Мегьамедали Мегьамедовичакай документальный фильмни къалурна. Конференциядин сергьятра аваз тухвай "Алай аямдин Россиядин политический майданда регионален регьберар" элкъвей столдихъни метлеблу ихтилатар хьана.

Кьилин редактордин гаф

Гьикьван эхда?

Мукьвара центральный телевиденидай Махачкъаладин Мегьамед Гьажиеван тІварунихъ галай куьчеда садлагьана кьуд чархни саналди хкатай маршрутка къалурнай. И агьвалат 55-нумрадин маршрутда кІвалахзавай, мотор къайдадикай хкатай маршрутка маса автомашиндихъ акална, ремонтдиз тухудайла арадал атана. Хъсан хьана ана пассажирар авачиз. АвайтІа низ чидай кьван гьихьтин бедбахтвал арадал къведайтІа.

Чи республикадин меркезда ва санлай амай вири Дагъустандани чІехи пай пассажирар 15-20 йисуз ишлемишай гьа и жуьредин иски маршруткайри тухуз хкизва. Жезмай кьван ужуз къиметрай маса къачузвай абурукай гьа чархар хкатдалди цІийи иесийрини кьеж хкуд хъийизва. Гьайиф хьи, абуру чпи къуллугъзавай пассажиррин сагъламвал хуьникай эсиллагь фикирзавач. Гьар сад санай жагъур хъувуна, маршруткайра эцигнавай жуьреба-жуьре рангарин, жуьреба-жуьре парчайрин кукІвар хьанвай креслояр акур касдин ийир-тийир жеда. ХарапІ хьанвай чІагъанди хьиз ийизвай чІигъ-пІигъдини кьилиз тІал акъудда.

Махачкъалада пассажирар тухунин кІвалах къайдадик кутаз тежез им сад-кьве йис туш. Маршруткайрин иесийрини гьавиляй датІана пассажирар тухунин къиметар мукьвал-мукьвал хкажзава. Абуруз чизва, чпелай гъейри агьалийриз къуллугъдай маса транспорт авачирди. Шегьерда кардик квай сад-кьве троллейбусдивайни и рехнедал эхир эцигиз тежедайди.

Дугъри я, са тІимил вахт идалай вилик Махачкъалада са шумуд маршрутда тІебии газдал, метандал кІвалахзавай чІехи автобусар кардик кутуна. Маршруткайрин иесийри пассажирривай 17 манат къачузвайтІа, и автобусрин шоферри 10 манат къачун кьетІна, гьатта Каспийскдиз кьван финайни - 10 манат. Кривой Балкада авай дачайриз тухунай маршруткайрин иесийри 35 манат къачузва. И маршрутда кардик кутур цІийи чІехи автобусрин шоферар - 20 манатдал акъвазна.

ЦІийи автобусар кардик кутурла, гъиле-гъилди абуруз кьве сеферда гуьлле гана. Аквазвайвал, маршруткайрин иесийриз чпиз къвезвай хийир масадав эсиллагь вугуз кІанзавачир. И агьвалатар чебни нубатдин сеферда маршруткайрин иесийри пассажирар тухудай къиметар 14 манатдилай 17 манатдал кьван хкажай вядеда тешкилна. Къал-макъал, гьарай-эвер екеди акъатна. Гьатта гуьлле гайибурни чирна. Анлай инихъ алатнавай вахтунда са кьадар секин гьалар арадал атанва. ЯтІани кІвалахар вири къайдадик ахкатнава лугьуз жедач. Гьа маршруткайри гилани чІехи пай пассажирар тухузва. Абурун шоферрин сагъламвал, рейсериз экъечІдалди вилик маршруткаяр чеб къайдадик квани квачни садани ахтармишзавач. Куьгьне маршруткаяр кІвалахдивай къерех ийида лугьудай рахунар тІимил хьанач, амма уьлкведа кьабулнавай законрал амална кІанзава эхир. Абуру лагьайтІа, куьгьне маршруткаяр кІвалахдивай къерехдай ихтияр гузвач. Лицензия къачурла, садавайни абурун вилик пад кьаз жезвач.

131-нумрадин Федеральный законди пассажирар тухунин кІвалахар чкайрин иесийрин хиве тунва. Гьа са вахтунда водителриз кІвалахдай лицензияр гун транспортдин федеральный инспекцийрал тапшурмишнава. ИкІ хьайила даш-баш гана а инспекцийрай лицензияр къачунвай водителар чкадин сагьибривай кІвалахдивай къерех ийиз жезвач. И кар себеб яз шегьердин бязи квайни квай маршрутра абур сад-садан гуьгъуьналлаз къекъвезва, масанра сятералди абурал вил алаз акъвазуниз мажбур жезва.

Пассажирар тухунин жигьетдай ихьтин къайдасуз гьалар вири уьлкведа фадлай арадал атанва. И кар фикирда кьуна, пассажирар тухудай транспортдин кІвалахар къайдадик кутадай законпроект гьеле 2012-йисуз гьазурнай. Адаз Госдума гьатта гьа 2012-йисуз сад лагьай сеферда килигни авунай. Амма, вучиз ятІани, анлай инихъ ам кьабулун эглешарнава. Кьвед лагьай сеферда килиг хъувуна кардик кухтун патал гила экономикадин политикадай Федерациядин Советдин Комитетдин председателдин заместитель Валерий Васильев Госдумадиз и законопроектдиз жезмай кьван фад килиг хъувун тІалабзавай махсус чар ракъуруниз мажбур хьанва.

И законопроект уьлкведин вири регионар патал важиблуди я. Вири регионриз ам жезмай кьван фад кардик кутунани кІанзава. Госдумадин депутатри лагьайтІа, гьа 2012-йисалай инихъ ам къаткурнава. Ам кьабулай чІавуз чкайрин гьакимриз конкурсрин бинедаллаз водителар хкядай, абуруз къуллугъдай махсус карханаяр, водителрин сагъламвилел гуьзчивалдай идараяр ачухдай мумкинвал жезва. Даш-баш къачуз лицензияр гузвай федеральный инспекцийризни мад ихьтин мумкинвал амукьзавач. Гьайиф хьи, Госдумадин депутатар себеб яз и важиблу месэла гьялна куьтягьзавач. Мад гьикьван гагьда халкь адал вил алаз амукьдатІа, садавайни лугьуз жедач.

Сагърай Махачкъаладин мэр, гьа ихьтин шартІарани жавабдарвал вичин хивез къачуна, са кьадар автобусар кардик кутур. Абуруз къуллугъдай карханани ачухна ва водителрин сагъламвилелни гуьзчивалзава. Кризисдин гьалар арадал атанвай алай вахтунда ихьтин важиблу кам къачуни махачкъалавияр са кьадар секинарнава. Амма маршруткайрин кІвалахда гьелелиг бес кьадар къайда тунвач. Ихьтин гьални яргъалди бажагьат эхиз жеда.

МЧС-дин цІийи имаратар

РД-дин Халкьдин Собранидин Аппаратдин информационно-аналитический отделди хабар гузвайвал, 6-июндиз Дагъустан Республикадин Халкьдин Собранидин Председатель Хизри Шихсаидова Россиядин МЧС-дин Дагъустандин гел жагъурдайбурунни къутармишдайбурун центрадин дараматрин комплекс шадвилин гьалара ачухунин мярекатда иштиракна.

Центр ачухунин официальный серенжемда Россиядин МЧС-дин Кеферпатан Кавказдин региондин центрадин начальник **Николай ЛЮТИКА**, РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель **Рамазан ЖАФАРОВА**, РД-дин Халкьдин Собранидин Комитетдин председателдин заместитель **Фикрет РАЖАБОВА**, РД-дин гражданвилин оборонадин кьетІен гьаларин ва тІебиатдин бедбахтвилерин чІуру нетижаяр арадай акъудунин рекьяй министр **Нариман КЪАЗИМЕГЬАМЕДОВА**, Абхазия ва Кьиблепатан Осетия республикайрин гражданвилин оборонадин крарин, кьетІен гьаларин ва тІебиатдин бедбахтвилерин чІуру нетижаяр арадай акъудунин рекьяй министрар тир **Лев КВИЦИНИЯДИ** ва **Сергей САНОКОЕВА**, Россиядин МЧС-дин СКФО-дин субъектра авай кьилин управленийрин начальникри иштиракна.

Мярекатдал сифте гаф Дагъустандин парламентдин спикер **Хизри ШИХСАИДОВАЗ** гана. Дагъустан Республикадиз еке фикир гунай ада Россиядин МЧС-дин руководстводиз, кьилди къачуртІа, министр **Владимир ПУЧКОВАЗ** ва Россиядин МЧС-дин Кеферпатан Кавказдин региондин центрдин начальник Николай Лютиказ сагърай лагьана.

РД-дин парламентдин Председателди Россиядин МЧС-дин Кеферпатан Кавказдин региондин центрадиз республикадин Кьилин патай Дагъустанда лап хъсанбурукай сад яз гьисабзавай, Караман лакІаб алай балкІан багьишна.

Ахпа РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель Рамазан Жафаров рахана. Гьуьгъуьнлай Николай Лютика МЧС-дин лап хъсан къуллугъчийрив наградаяр вахкана.

Хизри Шихсаидов, гьакІни шадвилин мярекатдин иштиракчияр библиотека, музей, спортдин зал ва бассейн галай учебно-административный дараматдиз килигна. Идалай гуьгъуьниз Хизри Шихсаидова комплексдикай вичин фикирар журналистризни раижна. “Эхиримжи гьисабда вири и дараматри инсанрин хушбахтвал, абурун хатасузвал таъминарунин кардиз къуллугъда”, - лагьана Дагъустандин парламентдин спикерди.

Нетижаяр писбур хьанвач

Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

Алай йисуз Дагъустанда ЕГЭяр тешкилунин ва кьиле тухунин кардал саки ирид агъзур кас желбнавай. Абурун арада къанун-къайда хуьдай органрин, РД-дин Халкьдин Собранидин, Дагъустандин жегьилрин ачух гьукуматдин векилар, общественный гуьзчивал тухудайбур ва масабур авай. Идакай 8-июндиз «Дагъустан» РИА-да кьиле фейи пресс-конференциядал РД-дин образованидин ва илимдин министр **Шагьабас Шагьова** хабар гана. Республикадин СМИ-рин векилрихъ галаз тешкилнавай гуьруьшда гьакІни Россиядин жегьилрин союздин председатель **Павел Красноруцкийди** ва Рособрнадзордин руководителдин заместитель **Анзор Музаева** иштиракна.

ЦІи уьлкведа ЕГЭ-яр кьиле тухунин кІвалахдиз кьетІен фикир ганвай 20 регионди арада Дагъустанни авай. И карди хъсан нетижаярни гана. Дагъларин уьлкведа ЕГЭ тухунин къайдаяр чІурунин дуьшуьшрикай рахайтІа, алатай йисав гекъигайла 2015-йисуз абурун кьадар са шумуд сеферда тІимил хьана. Рособрнадзордин руководителдин заместителдин гафаралди, республикада ихьтин нетижаяр къазанмишун шегьерринни районрин образованидин управленийрин, школайрин руководствойрин, муаллимрин коллективрин чІехи агалкьун я. Идалай гъейри, цІи школа акьалтІарзавайбурун чирвилерни хкаж хьанва. Мисал яз, вири уьлкведа санлай литературадай кьиле тухвай экзамендин нетижаяр, алатай йисав гекъигайла, винизбур хьанва. Дагъустанда лагьайтІа, саки кьуд сеферда. “И делилди республикадин школайра муаллимар аялрихъ галаз хъсандиз кІвалахиз эгечІнавайди къалурзава. Эгер ихьтин гьалар са шумуд йисуз хуьз алакьайтІа, школа акьалтІарзавайбурун чирвилерин ва муаллимрин пешекарвилин дережа са шакни алачиз са шумуд сеферда хкаж жеда. Эгер гьар са аял экзамендиз хъсандиз гьазуриз хьайитІа ва аялрихъ чпихъни кІвалах 60 баллдилай агъуз тушиз тамамариз жедай инанмишвал хьайитІа, абуруз экзамендал са шпаргалкани, са телефонни герек къведач”, - лагьана Анзор Музаева.

Павел Красноруцкийди вичин рахунра общественный гуьзчивал тухузвайбурукай гегьеншдиз суьгьбетна.

- Общественный гуьзчивал тухузвай гьар са кас и кардиз гьеле февралдин вацралай гьазур жезвай. Гзафбуру алатай йисузни ихьтин везифаяр кьиле тухвана. Кьилди къачуртІа, Россиядин жегьилрин союзди общественный гуьзчивал тухудай кьве агъзур кас гьазурнавай, чебни уьлкведин 30 регионди рекье туна. Дагъустанда кІвалахзавайбурукай рахайтІа, абурун арада Санкт-Петербургдай, Астрахандай, къунши республикайрай атанвай пешекарар ава. Къейд ийин хьи, ЕГЭ тухунин карда къайдаяр чІурзавай себебрикай сад школа акьалтІарзавайбурукай бязибур экзамендин юкьвалай игьтияж аваз къецихъ экъечІун я. КІвалахдин 70 процент тамамарнаваз, бязибур 100 балл къазанмишдай макьсад аваз къецихъ экъечІзава ва шпаргалкайрикай менфят къачузва. Зун ихьтин себедалди аялар экзамендай акъудай ругуд дуьшуьшдин шагьид хьана, - лагьана П.Красноруцкийди.

Къейд ийин хьи, бязи чешмейри цІи Дагъустанда ЕГЭ тухунин кІвалахда къайдаяр чІурнавай 1 200 дуьшуьш винел акъуднавайдакай хабар ганвай. И малуматар Рособрнадзорди инкарна. Анзор Музаеван гафаралди, гьакъикъатдани, 1 100 кІвалах лазим тир “Z” гьарф эциг тавуна вахканвай. Амма им къайдаяр чІурнава лагьай чІал туш. Регламентдин технический вири истемишунар кьилиз акъуднавачир. И карди кІвалахрин баллрин нетижаяр кьуниз ерли таъсирнач.

Дагъустандин прокуратуради хабар гайивал, республикада литературадай, географиядай, урус чІалай ва математикадай ЕГЭ-яр тухузвай вахтунда мобильный телефонрикай ва я алакъадин маса тадаракрикай менфят къачур - 87, шпаргалкаяр ишлемишай - 22, паспортдин делилар гьакъикъатдив кьун тавур - 2, экзаменрин кІвалахар къецихъ акъудиз алахъай - 3 ва экзаменрин тапшуругъар Интернетда чукІурай 1 дуьшуьш винел акъудна.

Гъалибвилин аскерар

Абдул АШУРАГЪАЕВ

Инсафсуз дяве! Ажал лувараллаз атай ва тум сара кьуна хъфей дяве. 1941-йисан 22-июндиз хабарсуздаказ башламишай, 1945-йисан 9-майдиз куьтягь хьайи Ватандин ЧIехи дяве. 3 йисузни 10 вацрани 13 юкъуз инсафсуз дяведи миллионралди инсанар къирмишна. 1945-йисуз ада гьа вич экъечIай магъарада чан гана. Им Советрин Армиядин, чи халкьдин ЧIехи Гъалибвал хьана. Рейхстагдал Михаил Егорова, Мелитон Кантарияди, Абдул-Хаким Исмаилова, Алексей Ковалева ва Леонид Горичева Гъалибвилин Яру пайдахар хкажнай. Абурун лепедин шагьвар дуьньядин вири пипIериз чкIана, халкьарин рикIера умуддин шад гьиссер куькIуьрнай. Абурун ишигъди гъалибвилин аскеррин хтулрин, птулрин, штулрин... рикIер гьевеслу ийизва. А эквери игитрин невеярни Ватандиз вафалу хьунин къаст мадни гужлу ийида.

Фашизмдихъ галаз тухвай дяведа чи халкьди чIехи ватанпересвал, мягькем вафалувал къалурна. И кар игитри гьунарлу краралди тестикьарна. Макьсад сад тир - душмандал гъалиб хьун. Гъавиляй чи халкьди татугайвилер, каш-мекь, магълубвилер - вири эхна. Садрани ам руьгьдай аватнач. ЧIехи руьгь душман кукIварунин карда чи халкьдин сад лагьай яракь тир.

Ватандин ЧIехи дяведин йисара 7 миллиондилай гзаф чи аскерар орденризни медалриз лайихлу хьана. Абурук Хив райондай фейи кьегьаларни ква. Камархуьряй фронтдиз 9 кас, Курарай 7, Фиригъдилай 33 кас фенай. 2008-йисуз акъатай "Ватандин аскерар" ктабдин делилралди, Курарай 1, Камархуьрелай 3, Фиригъдилайни 14 кас гъалибвал гваз хтана: Агъаханов Ярумхан, Гьажиагьмедов Шихагьмед, Гьамидов Муьгьуьдин, Исмаилов Юсуф, Къазиагьмедов Къазиагьмед, Куьребегов Туьмен, Кучов Ада, Кучов Муртузали, Манатилов Буба, Мегьамедханов Гьамидуллагь, Мирзоев Абдулазиз, Мисриханов Шабан, Сабетов Велибег, Селимов Жумали, Сулейманов Ферзил, ТIажибов Рустамхан, Шекерханов Рамазан, Юзбегов Зигьирбег. Гьайиф чIугвадай кар ам я хьи, алай вахтунда абурукай садни чи арада амач, амма абуру къазанмишай гъалибвал эбеди яз амукьда. Чна къе игитриз икрамзава, чи тарихдал дамахзава.

1966-йисуз ЦIийи Фиригъар арадал атайла, аниз винидихъ тIварар кьунвай хуьрер куьч хьана. Къе хтулри чпин игит бубайрикай кхьизва.

За адал дамахзава

Жанна ЮЗБЕГОВА,
7"а" классдин ученица

ЮЗБЕГОВ Зигьирбег зи улубуба, Ватандин ЧIехи дяведин иштиракчи я. Ада чи азадвал, бахтлувал патал женг чIугуна. Аскервилиз ам 1940-йисуз фенай. Дяве башламиш хьайила, ам са кьадар тежрибалу аскер тир.

Дяведин гьар са декьикьа тарихдин вакъиайрив ацIанва. Зи улу-бубадихъни ахьтин легьзеяр тIимил хьанач. Куйбышевдин патарив женгер фидайла, дивизиядин гуьзчивилин пунктунал немсерин самолетри гьужумна. Чи зенитчикри душмандин 4 самолетдикай 2-даз ажал "багьишна". Муькуьбур бомбаяр вегьез агакьна. Блиндажда авайбурукай са шумуд телеф хьана. Сагъ амукьай чи генерал зи улу-бубади вичин бедендалди кIевирнай. А чIавуз Зигьирбег бубадал залан хер хьанай ва адакди ам са шумуд вацра госпиталда къаткана. 1944-йис тир. Гъилизни кIвачиз зиянар хьанвай ам кIвализ хтанай. Адахъ са шумуд медаль авай. Ада хайи Фиригърин колхозда пенсиядиз фидалди чуьлдин бригадир яз кIвалахнай. Зигьирбег буба амачтIани, адан игитвилин крари чи рикIерик Ватан кIан хьунин гьиссер кутазва.

Ам руьгьдай аватнач

Жабир КУЧОВ,
10-классдин ученик

Зи чIехи бубадин жуьрэтлувал дяведин вахтунда хьайи са дуьшуьшдай аквазва. Са сеферда разведкади Москвадин патарив гвай хуьрерикай саниз кьилин рекьяй немсерин генерал фидайдакай хабар агакьарна. Комбатди гъил-гъилеваз 10 касдикай ибарат отряд туькIуьрна. Вири лазим затIаралди таъминарна, тапшуругъ тамамариз ракъурна. Абуру суткадилай гзаф вахтунда гуьзлемишна. Эхирни разведкадин делилар дуьзбур хьана. КIеви хьанвай чи аскеррин къаншарда немсерин машин пайда хьанмазди, пуд чкадилай минаяр хъиткьинна. Рекьин кьве патайни пулеметарни автоматар рахана. Теспача хьайи немсер са-сад телеф хьана. Машинди цIай кьуна. Садлагьана машиндай портфель гъиле авай немсерин офицер экъечIна. Чибур акурла, ада портфель цIуз гадарна. ЧIехи бубади вичи-вич квадарнач, цIуз хкадарна, ада анай кузвай портфель ахкъудна. Немсерин пуд аскерни са офицер есирда кьуна. Чибур тадиз чуьнуьх хъхьана ва есирарни гваз частуниз хтана. Офицер, гьакъикъатдани, генерал тир. Портфелдани къиметлу документар авай. И кьегъалвиляй 10 касдизни "Дирибашвиляй" медаль ганай, - суьгьбетнай заз зи ими Кучов Фазила.

Дугъриданни, **КУЧОВ Муртузали Муртузалиевич** гьам фронтдин рекьера, гьам адалай гуьгъуьнизни викIегь кас, зегьметкеш хьана. 1916-йисуз Хив райондин Фиригърин хуьре дидедиз хьайи ам 1939-йисуз армиядиз фенай. Ватандин ЧIехи дяведа игитвилелди иштиракнай. Ада Москва душмандикай хуьдайла, Днепр вацIалай элячIдайла, викIегьвилер къалурна. Берлиндиз кьван фейи аскер 1946-йисуз хайи хуьруьз хтанай ва зайиф хьанвай колхоздин майишат хкаж хъувуник къуьн кутунай.

Муртузали Муртузалиевичахъ Яру гъед, Ватандин дяведин I-дережадин орденар авай.

Буржи кьилиз акъудна

Тамерлан МЕГЬАМЕДХАНОВ,
10-классдин ученик

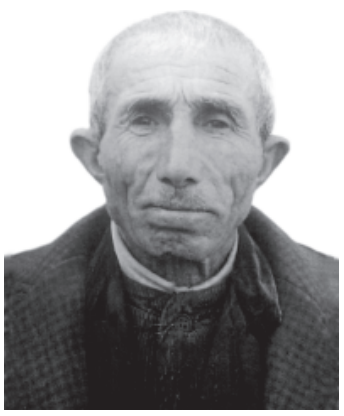

Ватандин ЧIехи дяведин цIаяра вичин аскервилин буржи кьилиз акъудайбурукай сад **СЕЛИМОВ Жумали Селимовични** я. Севастополь патал къати женгера Жумали Селимова вичин халисан къилих къалурна. Са тепе кьун патал кьве патайни гуьллейрин хар къвазвай. Анин сагьибар хьанвай чи аскерриз ам хуьн важиблу тир. Тепедал душмандин кьве самолет пайда хьана. Абурукай сад чIулав гумни цIун гул галаз тепедихъ къвезвай. И арада кьвед лагьай самолет бомба вегьез агакьна. Кьейибурни хьана, хирер хьайибурни. Ротадин командир, капитан Сорокинални залан хер хьана. Тади куьмек ганатIани, адан гьал хъсанзавачир. Ам тадиз санбатдиз агакьарун замполитди 2 касдал тапшурмишна. Абурукай сад Жумали Селимов тир. Абуру, хурухъди галчIур жез-жез, гуьллейризни килиг тавуна, хер хьанвайди саки 2 версинилайни яргъа авай санбатдиз агакьарна.

Селимов Жумали 1909-йисуз Хив райондин Фиригърин хуьре дидедиз хьана. 1941-йисуз ам гуьгьуьллудаказ фронтдиз фена. Сифте ам са шумуд вацра Грузияда учебкада хьана, ахпа ада Севастополь патал кьиле фейи къати женгера иштиракна. 1942-йисуз залан хер хьайи ам Эрменистанда госпиталда хьана. Сагъ хъхьайдалай кьулухъ Чехословакия душмандикай азаддай женгерик экечIна. Адаз Японяидихъ галаз кьиле фейи женгерани иштиракун кьисмет хьана. И женгера адал кьвед лагьай сеферда хер хьанай. Дяведилай гуьгъуьниз ам 2-группадин инвалид яз хуьруьз хтана.

Зи улу-буба

Абидат ЖАМАЛОВА,
10-классдин ученица

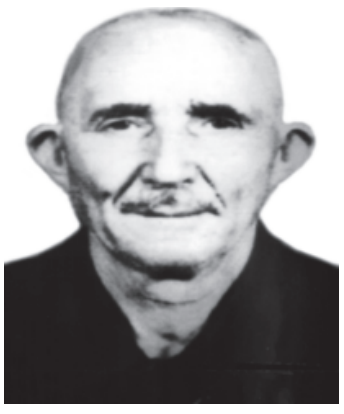

Зи улу-буба Рамалов Жамал 1911-йисуз Хив райондин Курар хуьре дидедиз хьана. Ватандин ЧIехи дяве башламиш хьайи сифте йисуз ам гуьгьуьллудаказ фронтдиз фена. Ада Кавказ патал женгера, Керчь душмандикай азад авунин къизгъин ягъунра вич Ватандиз вафалу аскер тирди субутна.

ЧIехи буба Мурсала зи дахдиз, имийриз гьамиша адан кьилел атай дуьшуьшрикай ахъайдай. Улу-бубадин дяведин крарикай чазни тIимил-шимил чин тийиз туш. Жамал бубадин женгерин вакъиайрив ацIай уьмуьрдай къачунвай са вакъиа заз зи дахдини ахъайна. Керчь патал кьиле физвай ягъунра чи аскерри викIегьдиз женг чIугвазвай. Жамал бубадин стрелковый рота душмандин гуьллейрикай блиндажди ва окопри хуьзвай. Гьар сеферда душмандин пехотади гьужум авурла, чи аскерри абур кьулухъди гадар хъийизвай. Душманди чи сенгеррал вад сеферда гьужумна. Гьар сеферда абуру, телеф хьайи аскерар таз, кьулухъди чIугуна. Эхиримжи сеферда душманди кьулухъ чIугурла, чи аскерар гьужумдиз фена. Немсерин есирда кьурбур тIимил тушир, кьейибур мадни гзаф авай. И чIавуз залан хер хьанвай са фашистди гранат гадарна. Жамал бубадин гъилел ва къвалал хирер хьана. Абурукди ам зур йисуз кьван сифте Майкопдин, ахпа Махачкъаладин госпиталра къаткана. 2-группадин инвалид яз хуьруьз хтана.

РикIел хуьда

Ш.БАГЪИРОВ

Дяведин йисара Ватан хуьнин кардик Къурушрин хуьруьн агьалийрини еке пай кутуна. Идан гьакъиндай а хуьруькай кхьизвай кьван делилри шагьидвалзава.

Къурушрин хуьруьн итимар душмандихъ галаз женг чIугваз фейи вахтунда абурун чкаяр папарини аялри кьуна, игитвилелди зегьмет чIугуна. Чи хуьре исятда дяведин са иштиракчини амач.

Абурун кьегьалвилер, абуру чIугур зегьметар рикIел хуьн патал зи хуьруьнви Гьажиев Эмирагъа муаллимди чешнелу кар авуна.

Сагърай вич! Ада вичин харжидалди хуьруьв агакьдай чкадал обелиск эцигна, мрамордин къванерал чи хуьряй дяведа чпин чанар гайи кьегьал рухвайрин тIварар кхьенва. Чна садрани бубайрин, чи халкьдин кьегьалвилер рикIелай ракъурна виже къведач.

ЦIийи хъувуна

Р.НАБИЕВ

Дяведин йисара фронтдиз фейи хуьруьнвияр эбеди яз рикIел хуьнин лишан яз Курхуьруьн 1968-йисуз эцигай памятник ЧIехи Гъалибвилин суварин вилик тамамвилелди цIийи хъувуна. Архиврин ва маса делилрай малум хьайивал, 1941-1945-йисара Курхуьрелай пехъи душман кукIварунин мураддалди 220 кас армиядин жергейриз фенай. Хуьруьнвийри абур гьамишанда рикIел хуьзва, абурун тIварар гьуьрметдивди кьазва. Иллаки женгерин майданра чанар гайибур.

Памятник элкъвена кьуд синехъайни яру мармардин плитайралди кьунва, герек чкайрал еке гъетерни эцигнава. Вилик ачух майдан, къвез-хъфидай гурар туькIуьрнава. Анал кьиле тухвай сифте мярекатни виридан рикIел аламукьдайди, ЧIехи Гъалибвилин 70 йис тамам хьуниз талукьди хьана.

Ам цIийи хъувунин патахъай хуьруьн администрациядин кьил Гьажалиев Радика къайгъу чIугуна, герек вири материалар вахтунда гьана устIаррив вугана, кIвалах вилик кутуна. И вижевай кар авунай Радиказ жемятди чухсагъул лугьузва.

Европарламентда - лезгийрин месэла

Алатай вацра Брюсселда ООН-да чпин векилвал авачир миллетрин ва халкьарин организацияда (ОНН) "Азербайжан: кьве жуьредин кІалубар ва чпин векилрин кьадар тІимил тир халкьарин ихтияррик хкІун" темадай конференция кьиле тухвана. Ам Европарламентдин депутатрихъ: социал-демократ Лаврентий Ребегадихъ, гьакІни Европадин халкьдин партиядин членар тир Яромир Штетинадихъ ва Богдан Вентадихъ галаз санал тешкилнавайди тир. И серенжемда чІехи десте алимри, журналистри, активистри ва Европадин машгьур политикри иштиракна.

Конференция Европарламентдин депутат Богдан Вентади ачухна. Вичин рахунра ада Азербайжанда чпин векилрин кьадар тІимил тир халкьар авай гьалдин патахъай хабардарвилин дережа хкажунин важиблувал къейдна ва и месэладиз талукьарнавай серенжем кьиле тухудай мумкинвал хьунал вичин разивал къалурна. Ада Евросоюзди чпин векилрин кьадар тІимил тир халкьарин азадвилерал ва ихтияррал амал авунин тереф хуьзвайдини къейдна.

Вичин рахунра Европарламентдин депутат Яромир Штетинади Азербайжанда чпин векилрин кьадар тІимил тир халкьар авай гьал, дугъриданни, тарифдай хьтинди туширди ва милли лишандиз килигна чпиз басрух гузвайди гьиссзавай вири халкьарин векилрихъ галаз вич рейсад тирди къейдна.

ОНН-дин программадин руководитель Джоанна Грина къейд авурвал, июндиз Бакуда Рагъэкъечідай патан уьлквейрин амадагвилин 4-саммит ва сифте яз Европадин къугъунар кьиле фидайвилихъ галаз алакъалу яз и конференция алай вахтунда кьиле тухунихъ важиблу метлеб ава. Ада мадни алава хъувурвал, алай вахтунда Азербайжанда инсандин ихтияррин барадай авай гьалар хъсанарунал фикир желб авун патални мумкинвал арадал къвезва.

Чпин векилрин кьадар тІимил тир халкьарин ихтиярар хуьниз талукьарнавай дискуссиядин сад лагьай паюна конференциядин иштиракчияр алай макъамда Азербайжанда инсандин ихтиярар хуьнин барадай гьалтзавай четинвилер арадай акъудунин къайдаяр теклифиз чалишмиш хьана.

Чпин векилрин кьадар тІимил тир халкьарин ихтиярриз талукь программайрин координатор тир жанаби Шорена Кобаидзеди Кьиблепатан Кавказдин уьлквейра гьалар жуьреба-жуьрбур тирди малумарна ва Азербайжанни адан къушияр сад-садахъ галаз дериндай гекъигун теклифна.

Ш.Кобаидзедин гафаралди, жуьреба-жуьре уьлквейра чпин векилрин кьадар тІимил тир халкьарин месэлаяр гьялунин мумкинвилизни гьар жуьреда килигзава. Азербайжандикай рахайтІа, ина ихтиярар хуьнин барадай авай гьалар санлай къачурла рази жедай хьтинбур туш. Инсанриз чпин векилрин кьадар тІимил тир халкьарин ихтиярар веревирд ийиз кичІезва. Бязи уьлквейрин гьукуматри ихтиярар хуьдайбурун кІвалах сергьятламишзава, жуьреба-жуьре манийвилер арадал гъизва.

2013-йисуз Дагъустанда ва Азербайжанда хьайи журналист Джулия Реньеди вичин тежрибадин бинедаллаз къейд авурвал, милли месэладин патахъай интервью гуз гьазур лезгияр жагъурун адаз четин акъвазна. Адан гафаралди, суьгьбет ийизвай ксариз милли месэладиз баянар гуникди чпин хизанар патал татугай нетижаяр арадал атунихъай къурху авай. Журналистди мадни малумарнай Дагъустанда, Азербайжанда авай чІавуз делегатар чеб туристар хьиз къалуруниз мажбур хьана; Европадин миссиядин иштиракчияр чпел Азербайжандин махсус къуллугъчийрихъ галаз алакъалу инсанри гуьзчивалзавайдан патахъай тагькимарна.

Джулия Реньеди мадни къейд авурвал, ам Азербайжандиз мугьманвилиз атай чІавуз активистриз ва журналистриз гузвай басрух артух хьана. Вичин рахунрин эхирдай ада рикІел хкайвал, алай вахтунда Азербайжанда дустагъханайра политический себебриз килигна дустагънавай вишелай гзаф ксар гьелек жезва.

Дискуссиядин сад лагьай пай Жерон Зандберган рахунралди куьтягь хьана. Адани Дагъустанда ва Азербайжанда Европарламентдин винидихъ тІвар кьунвай миссияда иштирак авурди я. Ада Азербайжанда лезгияр авай гьалдикай суьгьбетна. Абуруз чпин чІал хуьдай ва вилик тухудай, образованидин ва культурадин жигьетдай чпин итижар вилив хуьдай мумкинвал авач. И кардиз, жанаби Зандберган гафаралди, Азербайжандин гьукумдарри тухузвай ассимиляциядин политикади манийвал гузва.

Ахпа "Вилик финин рекьер: гражданвилин обществодин теклифар, экономика вилик фин ва международный стратегияр" лишандик кваз рахунрин кьвед лагьай пай башламиш хьана. А рахунрин асул тема Азербайжанда чпин векилрин кьадар тІимил тир халкьарин ихтиярар хуьнин тайин рекьер жагъуруниз талукьди тир. И темадай сад лагьайди яз рахай Талышрин милли гьерекатдин президент Аликрам Гумбатов Азербайжанда политический власть кьадарсуз централизоватунихъ галаз алакъалу месэладал акъвазна. Адан гафаралди, демократиядикай ихтилатар жезватІани, уьлкведа властдин жуьреба-жуьре хилер гьакъикъатда кьилди-кьилди чара авунвач. Азербайжандин гилан политический системади властдин далай тафаватлу фикир раиждай са мумкинвални тазвач. Ада гьисабзавайвал, месэла гьялун патал политический реформаяр кьиле тухун, гьукум централизациядин желейрай акъудун герек я. Идани и уьлкведин регионрикай гьар садаз вичин хсуси яшайишдин, культурадин ва экономикадин уьмуьрда вичин игьтияжрихъ галаз кьадай хьтин реформаяр тухудай мумкинвал гудай.

Гуьгъуьнлай рахай Роберт ван Энгеленбурга махсус къейд теклифна. И кІалубдиз "Къизилдин треуголник" лугьузва. И къурулушди, ада малумарайвал, Азербайжандин 10 регион экономика гурлудаказ вилик физвай чкайриз элкъуьрдай мумкинвал гуда.

Ахпа рахай Вириэрменийрин мергьяматлувилин союздин директор Николя Тавитяна, къунши уьлквеяр демократламишунин кІвалахдик Евросоюздивай гьихьтин пай кутаз жедатІа, гьадакай суьгьбетна. Ада къейд авурвал, ЕС-ди Азербайжандихъ галаз хуьзвай алакъаяр эвелни-эвел нафтІадиз талукь политикадихъ галаз алакъалубур я ва ада гьалар хъсан патахъ дегиш тахьайтІа, мукьвал тир гележегда и уьлкведа кризис арадал атун мумкин тирдан патахъай тагькимарна. Ада Евросоюздин важиблу амадагар тир Туьркиядани Азербайжанда чпин векилрин кьадар тІимил тир халкьар авай гьалдиз талукь гекъигунин жуьредин делилар гьана.

Вичин эхиримжи гафуна жанаби Ребегади рикІел хкайвал, Европада ва адан сергьятрилай къерехда авай чкайра чпин векилрин кьадар тІимил тир хейлин маса халкьари хьиз, лезгийрин ва талышрин жемятрини яшамиш хьун патал чпин милли меденият ва чІал хуьн патал авай ихтиярдиз гьуьрмет авун тІалабзава.

Конференциядин нетижайрин патахъай ЕС-дин къецепатан политикадин органар хабардар авунин, гьакІни Азербайжандин гьукуматдихъ ва интерес ийизвай маса терефрихъ галаз санал и уьлкведа чпин векилрин кьадар тІимил тир халкьарин ихтиярар хуьнин барадай тайин тир серенжемар веревирд авунин меслятдал атана.

ОНН-дин материалрай

Ахцегьа - Фрид Кисриеван куьче!

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Алай йисан майдин эхиримжи йикъара багъманчивилин йисан серенжемрин сергьятра аваз чи машгьур багъманчи, алим ва общественный деятель **Фрид Гьасанович КИСРИЕВАН** экуь къамат эбеди рикІел хуьнин лишан яз, райцентрадин гуьне патан са цІийи куьче адан тІварунихъ яна.

Цлал гранитдин лишанлу кьул ачухунин межлисда райондин руководстводин, идарайринни карханайрин векилар, алимдин мукьва-кьилияр, хтанвай мугьманар ва, гьелбетда, куьчедин жемят кІват хьанвай.

Тебрикдин гаф рахуналди, митинг Ахцегьрин хуьруьн администрациядин кьилин куьмекчи **Къардаш ГЬАЖИЕВА** ачухна ва Ф.Кисриеван уьмуьрдинни яратмишунин рекьикай доклад авун патал ада гаф Ахцегь райадминистрациядин кьилин заместитель **Сердер МОЛЛАЛИЕВАЗ** гана.

Ада къейд авурвал, зурба алим, производстводин тешкилатчи ва общественно-политический деятель Фрид Гьасанович 1914-йисуз Ахцегьа медени хизанда дидедиз хьана. Ахцегьрин машгьур мектеб, Бакуда нафтІадин, Махачкъалада хуьруьн майишатдин институтар агалкьунралди акьалтІарна, райондин кьилин агрономвиле Ахцегьиз хтана. Чкадал башламишай багъманчивилин ахтармишунар илимдин рекьелди давамарун патал 1938-йисуз Дагсельхозинститутда аспирантурадик экечІна.

1947-йисалай Фрид Гьасановичал ДАССР-дин хуьруьн майишатдин министрдин заместителвилин, 1954-йисалай министрвилин жавабдар везифаяр ихтибарзава. Гьа къуллугьрал алаз ада Дагъустандин илимдинни ахтармишунрин институт (НИИСХ) тешкилна ва 20 йисуз адан кьиле акъвазна. 50-лай виниз илимдинни ахтармишунрин кІвалахрин автор тир адан тІвар гьа институтдин къизилдин фондуна гьатнава.

Фрид Гьасановичан хтул Айишат Кисриевадини шаир Абдулрашид Рашидова алимдин тІвар, къамат алай лишанлу кьулунилай перде алудайла, мярекатдал ам рикІел хкизвай хуш рахунар башламиш хьана.

Абдулрашид РАШИДОВ, РФ-дин писателрин Союздин член. - Магьледал яшамиш хьайи итим яз, Фрид Кисриев заз пара къени къилихрин, дамах гвачир хъсан суьгьбетчи, чешнеллу пешекар яз мукьувай чидай, рагьмет хьурай вичиз! А касдин мурад дагъларал - террасайрин къайдада емиш багъларинни тамарин чин гъун тир. Сифте тежриба яз, 1960-йисара адан регьбервилик кваз КІелез хивен этегрик емиш багълар ва Шагь элкъвей тІул участокдин кІаник са шумуд гектарда машмаш багъ кутуна. Адан кар къе дагъда багълар кутазвай гьевескар багъманчи Хайирулла Абасова, жегьил натуралистар тербияламишзавай Зекия Лачиновади ва масабуру лайихлудаказ давамарзава.

Амран МАКАТОВ, багъманчивилин зегьметдин ветеран. - Ахцегьа илимдинни тежрибадин станция ачухай, Гуьне участокда 200 гектардив агакьна тарифлу емиш багълар кутур Фрид Кисриеван кІвачихъ куьче ягъун абурлу кар хьана. Къуй жегьилриз чаз гьихьтин кьегьалар хьанатІа чир хьурай, дамахрай, чешне къачурай.

Гьафизат ПЕРИНОВА, райондин Общественный палатадин комиссиядин председатель, аялрин "Солнышко" бахчадин заведующий. - Фрид Гьасановичан экуь къамат, ватанпересвилин баркаллу крар несилрин рикІера эбеди амукьун ва жегьилри адан рехъ давамарун патал Ахцегьа адан тІварунихъ вичи арадиз гьайи емиш сортарин чешнеллу багъ тешкилиз хьанайтІа, ажеб жедай.

Зекия ЛАЧИНОВА, Ахцегь райондин Ф. Кисриеван тІварунихъ галай жегьил натуралистрин станциядин (АСЮН) директор, Кисриеван кІвачихъ куьче ягъунин месэладик кьил кутур муаллимвилин зегьметдин ветеран. - Шаз чна Фрид Кисриеван 100 йисан юбилей гурлудаказ республикадин дережада къейдна, илимдинни тежрибадин конференция кьиле тухвана. ЦІи Багъманчивилин йисуз адан кІвачихъ хайи хуьре ингье куьче язава. Рагьметлу Ф.Кисриеван весияр кьилиз акъудун патал за жуван регьбервилик квай юннатар тІебиатдал, зегьметдал, хуьруьн майишатдин илимдал рикІ алай халис ватанпересар яз тербияламишзава.

Айишат КИСРИЕВА, алимдин хтул. - Зи имидин тІварунихъ куьче ягъунай райондин ва Ахцегьрин хуьруьн кьилевайбуруз чи вири сихилдин патай баркалла! Хуьруьн майишатдин производство артмишуналди халкьдин дуланажагъ хъсанариз алахъай адан уьмуьрдин рехъ экуьди ва мана-метлебдив ацІайди хьана.

Абдулкъадир МЕЙЛАНОВ, Ф.Кисриеван куьчеда яшамиш жезвай тежрибалу багъманчи. - И куьчедин вири агьалийрин патай хиве кьазва хьи, чна ам датІана михьидаказ, къайдадаваз хуьда. Чна халкьдиз намуслудаказ къуллугъ авур рухваяр садрани рикІелай алуддач.

Кьасумхуьрел - Вириросиядин семинар

Важиблу веревирдерна

Хазран КЬАСУМОВ

Майдин эхирра Кьасумхуьрел **“АПК вилик тухунин ва къецепатан уьлквейрай гъизвай продукция жувандалди эвезунин лап важиблу месэлаяр”** кьил гана Вириросиядин илимдинни практикадин семинар кьиле тухвана. РФ-дин Государственный Думадин депутат **Мамед АБАСОВАН** ва карчийрин Ассоциациядин теклифдалди семинар Ф.Г.Кисриеван тІварунихъ галай Дагъустандин хуьруьн майишатдин илимдинни ахтармишунрин институтди (НИИСХ-ди) тешкилнавайди тир.

Семинардин кІвалахда РФ-дин Государстводин Думадин депутат **Мамед АБАСОВА**, РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель **Шарип ШАРИПОВА**, РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводин, РАН-дин хуьруьн майишатдин отделенидин, илимдин организацийрин федеральный агентстводин векилри, Дагъустан, Кабардино-Балкария республикайрин, Краснодарский крайдин НИИСХ-рин, Азербайжан Республикадин багъманчивилин институтдин алимри, Дербент, Сулейман-Стальский, Мегьарамдхуьруьн ва маса районрин АПК-дин работникри, шей гьасилзавайбуру иштиракна.

Семинар Нариман Абдулмуталибова ачухна, ада мугьманар тебрикна. Надир Загьирова семинар тухунин метлебдикай лагьана ва адан иштиракчияр атанвай мугьманрихъ галаз танишарна, мярекат кьилени тухвана.

Шарип Шарипова семинардин иштиракчийрив РД-дин Кьил Рамазан Абдулатипован тІварунихъай тебрикдин гафар агакьарна. Ада республикада АПК вилик тухун патал кьабулзавай серенжемрикай, кар алай “Нетижалу АПК” ва маса проектар уьмуьрдиз кечирмишуникди хьанвай хъсан нетижайрикай, гьа са вахтунда, вилик акъвазнавай месэлайрикай гегьеншдиз суьгьбетна.

Гуьгъуьнлай мярекатдал хипехъанвиле ва цІегьчивиле инновационный проектар ишлемишуникай ДагНИИСХ-дин отделдин заведующий, хуьруьн майишатдин илимрин доктор **Ханмегьамед МУСАЛАЕВА**, Азербайжан Республикада багъманчивал ва санлай агропромышленный комплекс вилик тухун патал кьабулзавай серенжемрикай и республикадин багъманчивилин институтдин директор **Илгьам КЪУРБАНОВА**, адан заместитель **Вагиф АЛИЕВА**, институтдин лабораториядин заведующий **Гариб ГАФИЗОВА**, Кабардино-Балкария Республикада фад бегьердал къведай багълар кутунин тежрибадикай республикадин НИИСХ-дин директор **Арсен МАРЕМУКОВА**, “ЯкІун гьайванрин цІийи жинс - РД-да малдин як гьасилунин мумкинвилер” месэладай ДагНИИСХ-дин малдарвилин отделдин заведующий **Рамин ЧАВТАРАЕВА**, “РД-да азарар квачир тумунин картуфар гьасилун тешкилун” месэладай и институтдин дагълух мулкар комплекснидаказ ишлемишунин отделдин заведующий **Валерий СЕРДЕРОВА**, “Салан майваяр ва картуфар гьазурна, хвена ва маса гудай логистический центр арадал гъун” месэладай институтдин майвачивилин отделдин заведующий **Юсуп ГЬУЬСЕЙНОВА**, “Алай аямдин шартІара Дагъустан Республикада тумчивилин хиле илимдин бинеяр” месэладай институтдин набататчивилин отделдин заведующий **Нурулислан МЕГЬАМЕДОВА**, “Дагъустанда интенсивный багъманчивал вилик тухун” месэладай институтдин багъманчивилин ва уьзуьмчивилин отделдин заведующий **Руслан ШАГЬМИРЗОЕВА**, “Уьзуьмчивал инновационно-технологический рекьяй таъминарун уьзуьмчивал вилик тухунин кьилин шартІ я” месэладай институтдин директордин заместитель, илимрин доктор **Рамидин КЪАЗАХМЕДОВА**, “Техилдин магьсулар цазвай чкайра накьв гьялдай зональный къайдаяр” месэладай институтдин интенсивный технологийрин отделдин заведующий **Айтемир АЙТЕМИРОВА**, гьакІни машгьур маса алимри жуьребажуьре месэлайрай докладар авуна, тайин делилар, мисалар гьана.

М.Абасова, Ш.Шарипова, Н.Загьирова ва маса алимри семинардин иштиракчийрин патай хьайи суалриз тамам жавабар гана, къиметлу меслятар къалурна.

Чи бубайрин ерияр

Шагьабудин ШАБАТОВ

Са 15 йис идалай вилик гатун вахтунда жегьил аялар чпин бубайрихъ галаз куьгьне Рухунрин хуьруьз хъфенай. Зунни абурухъ галай.

Кьасум муаллимдивай адан хтул Мегьамеда чпин кІвалер гьибур тир лагьана хабар кьунай.

- Валлагь, чан бубадин, агъа юргъвар алай чкадал алайди тир, зи рикІелни тайиндиз аламач- жаваб ганай ада.

Алатай девирра чи бубаяр бахтлувилелди яшамиш хьайи ерияр къулай шартІар авачирбур тир. Гила а чкаяр икІ гьилелай вегьиналди, чаз бубайрин руьгьери багъишдач. И гьалда авай сурарик квайбур бес чи бубаяр тушни? Къе чун абурухъ гьикІ гелкъвезватІа, пака чахъни гьакІ гелкъведачни?

Гьуьрметлу ватанэгьлияр, чна бубайрин хуьрерин чешмеяр хуьн, абур хуьдай чахъ рекьерни, мумкинвилерни ава. И жигьетдай хуьрерин жемятри са тайин къарар кьабулун чарасуз я.

* * *

Алагуьзли пІинийрин сезон башламиш жезва. ЦІи, “Багъманчивилин йисуз”, абурун бегьерар багълара, усадьбайрин участокра бул я.

Шикилда: сифтегьан пІинияр. Р.Набиеван фотоэтюд.

Девлет - яйлахрин рекье

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Гъилевай йисан 1-январдин делилралди, Ахцегь районда вири санлай 98 700 лапаг (абурукай 75 300 диде хипер я) ва 20 100 къарамал (11600 - калер) ава. Абурукай 2014-йисуз 3314 тонн як, 21491 тонн нек, 257 тонн сар гьасилнава. 2015-йисан нетижаяр мадни хъсанбур хьуник умуд ква, вучиз лагьайтІа хъуьтуьл ва тух кьуьд хьуникди куьчери хипехъанвилин майишатра 100 процентдилай виниз дул къачунва. Гьелбетда, и агалкьунрик малдарризни хипехъанриз вири жуьредин куьмекар гузвай кьиле О.Абдулкеримов авай Ахцегь рондин руководстводин зегьметдин пайни ква.

- Хипехъанарни малдарар патал виридалайни жавабдар ва четин везифа гьайванар сагъ-саламатдаказ хъуьтІяй акъудна, хайи яйлахриз хкун я, и месэла абуру агалкьунралди гьялзава,- лугьузва Ахцегь рондин УСХ-дин начальник **Ханлар РАМАЗАНОВА**. - Къарамалар ва кІелер квачиз, алай вахтунда 45 агъзур лапаг Кочубейдин ва 23 агъзур лапагни Дербентдин зонайрин хъуьтІуьн къишлахрай дагъларизни куьчарна бегьемарзава. Сар туна, ветеринариядин талукь тир серенжемар вахтунда кьиле тухвана, рекье гьат хъувуникди хкатунар саки авач. И жигьетдай заз чи ветуправленидин кьилин духтур **Вагьидин АБДУЛГЬАЛИМОВАЗНИ** сагърай лугьуз кІанзава. Четинвал анжах са кардихъ галаз алакъалу я - 100 тонндив агакьна вижевай сар муьштери авачиз ама. Виликан йисарин сарни, гьайиф хьи, гьакІа пуч хьана...

Ихтилатрик кваз, Мискискаррин Лекьер булахдивай чун Фиярин хуьруьн “Фий” СПК-дин хиперин суьруьдал гьалтна. Чаз акурвал, гьайванар якІа-чІарчІе авай. СПК-дин председатель **МЕГЬАМЕДОВ Мирвета** хипехъанвал вилик тухунин карда гьялиз тахьанвай месэлаярни пара амайдакай лагьана.

- Чаз, Дербентдин зонада кьуьд акъудзавай хипехъанриз, вучиз ятІани, Кочубейдин къишлахра чка авач, - лугьузва ада, Дербентдин зонада хуьзвай хиперин 8 процент чилин иесидиз туниз мажбур жезва. Гьа са вахтунда хипер авачирбуру чпин чилер кирида вугузва. Чубанрин патахъайни йис-сандавай кІеве гьатзава. Жувакай минетчи хьана кьазвай чубанриз йикъа 1300 манат пул, пуд чІавуз тІуьн, ксудай чка гузватІани, кІвалахиз кІанзавач...

Чеперин хуьруьн “Берекат” СПК-дин (**Гьейбет РИЗАЕВАН** регьбервилик квай и мягькем майишатда 2800 хеб, 180 къарамал ава), Хинерин хуьруьн “Убулелей” (**Давуд ДАВУДОВАН** майишатдин кьве суьруьда 3 агъзуралай виниз гьайванар ава) ва “Мигьраб” (**НУРМЕГЬАМЕДОВ Алипанагьан** майишатда - 2300 гьайван) СПК-дин гьайванар рондиз ахгакьнава, - алава хъийизва Х.Рамазанова.

КIанзавайди къуватар сад авун я

ТIебии чешмейрин энергия

Жасмина САИДОВА

Алатай киш юкъуз Махачкъалада, Дагъустандин государстводин технический университетдин конференц-залда цIийи хъижедай чешмейрай тир энергиядин гьакъиндай Дагъустандихъ авай мумкинвилериз талукьарнавай "элкъвей стол" кьиле фена.

ЦIийи хъижедай, яни регенеративный энергия ("Къацу энергия") - им, инсанрин гьисабунралди, ишлемишна куьтягь тежедай чешмейрай тир энергия я, гъавурда твазва "Википедия" словарди. ЦIийи хъижедай энергия ишлемишунин асул принцип ам тIебиатда датIана кьиле физвай гьерекатрай къачунал ва технический рекьера ишлемишун патал агакьарунал бинеламиш я. ЦIийи хъижедай чешмейрин энергия тIебиатдин ресурсрай, кьилди къачуртIа, ракъинин нурарай, цин лепейрай, гарарай, чилик квай тIебии чимивиликай (абур вири чеб-чпелай арадал хквезва, цIийи хъижезва) къачуз жеда. Инал къейд ийин, 2013-йисан делилралди, вири дуьнья-да ишлемишзавай электроэнергиядин тахминан 21% цIийи хъижедай чешмейрин куьмекдалди арадал гьанвайди тир.

Дагъустанда ихьтин чешмейрай тир энергетика вилик тухун патал къулай шартIар авайдакай инлай виликни къейд ийиз хьайиди я. И йикъара кьиле фейи мярекатдини и месэладив мукьувай эгечIун чарасуз тирдан патахъай шагьидвалзава.

Конференцияда РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель **Мегьамед ИСАЕВА**, "РусГидро" ОАО-дин Дагъустандин филиалдин директор **Тимур ГЬАМЗАТОВА**, са жерге министерствойринни маса идарайрин руководителри, илимдихъ галаз алакъалу ксари иштиракна.

"Республикада арадал къвезвай четин хейлин месэлаяр и темадихъ галаз алакъалу я. И хиле зегьмет чIугвазвай пешекаррихъ галаз чун ДГТУ-да кIватI хьунин себеб ам я хьи, чна и макьсаддалди регионди инвесторар желб авун патал Дагъустандихъ гьихьтин мумкинвилер аватIа чирун ва аннамишун лазим я", - малумарна Мегьамед Исаева мярекатдин сифте кьиляй.

Адан гафаралди, эхиримжи 20 йисан вахтунда республикадин кудай шейэринни энергетикадин комплекс са чкадал акъваз хьанвай гьалда ава, адан къурулуш куьгьне хьанва, ам бинедилай цIийи хъувуна кIанзава. Санлай къачурла, арадал атанвай гьалди республикадин экономикадиз чIуру патахъай таъсирзава. "И месэла гьялдай рекьер чна саналди жагъурун лазим я, гьаниз килигна, веревирдерин нетижада чна чавай инвесторриз вуч теклифиз жедатIа, и хиле инвестицийрин проектар кардик кутун патал чахъ гьихьтин майданар аватIа тайинарун лазим я", - къейдна вице-премьерди.

Республикада и хиле арадал атанвай гьалар къени патахъ дегишариз башламишун патал "элкъвей стол" важиблу мярекат тирдакай Тимур Гьамзатовани лагьана. "Эгер Дагъустандихъ географиядин ва гьавадин жигьетдай авай мумкинвилерикай рахайтIа, абур, гьалбетда, екебур я. Амма и рекье чал са жерге четинвилерни ацалтзава. Кар ана ава хьи, жуьреба-жуьре къурулуширин алахъунар са терефрихъ элкъуьриз хьанвач. Гьаниз килигна, чна вири къуватар лазим рекье сад авун, республикади гузвай теклифар федеральный къуллугърин мумкинвилерихъ галаз кьадай рекьер жагъурун герек жеда. И мярекат технический университетдин мулкунал кьиле тухунуни зак кьетIен шадвал кутазва. И вузди "РусГидродин" Дагъустанда авай филиалдихъ галаз сих алакъа аваз кIвалахиз им сад лагьай йис туш, чна гьиле кьазвай вири крара ДГТУ-ди чи тереф гьамиша хуьзвайди я", - малумарна Т.Гьамзатова.

Рагъни, ядни, гарни ава

ЦIийи хъижедай чешмейрин энергия ишлемишун, дугъриданни, Дагъустандин энергетикадин хел виликди тухун патал важиблу рехъ я.

Геотермальный, яни чиликай 20 градусдилай гзаф чими яз хкатзавай цин чешмейрал гьалтайла Дагъустан вичиз тешпигь авачир регион я лагьайтIа жеда. ИкI, ина 17 мяден ачухнава, 120 буругъдин къуй эгъуьннава ва ишлемишун патал гьазурнава, чиликай хкатзавай кузвай ятарин ахтармишнавай кьадар суткада 86,2 агъзур кубометрдиз барабар я.

Къенин йикъалди республикадин кузвай ятарин ресурсар анжах 10 процентдин кьадарда аваз ишлемишзава.

Пешекарри гьисабзавайвал (тамам тушир делилралди), РД-дин цIийи хъижедай чешмейрай хкудиз жедай энергиядин ресурсрин кьадар и жигьетдай республикадин игьтияжрилай (1990-йисан гьисабралди) 6000 сефердилай артух я. Алай вахтунда промышленный кьадарра аваз ишлемиш тийизвай гарарин ва ракъинин энергиядихъ гидроэнергоресурсрин тIебии мумкинвилерилай са шумуд дережадин виниз тир къуват ава.

Кьилди къачуртIа, пешекаррин гьисабунралди, РД-дин цIийи хъижедай чешмейрай тир энергиядин тIебии къуватди тешкилзава: ракъинин - йиса агъа кIан 23,6 миллиард т у.т. (шартIуналди тир кудай шейинин тонн); гарарин - йиса 4,6 миллиард т у.т.; лепейрин - йиса 308 миллион т у.т.

Ракъинин нурарин энергия ишлемишунин жигьетдай Дагъустан, уьлкведин амай регионрив гекъигайла, еке мумкинвилер авай чка я. Республикадин кьилди къачур районра ракъини нур гузвай вахтунин кьадар йисан вахтунда юкьван гьисабдалди 2500 сятинив агакьзава, рагъ алай йикъар лагьайтIа йиса 310 ва мадни гзаф жезва.

ИкI, республикадин мулкунал алай цIийи хъижедай чешмейрай тир энергиядин ресурсар анжах 1-2% процентдин ишлемишна хьайитIани, ида Дагъустандин экономикадин энергетикадин ва транспортдин игьтияжар тамамдаказ ацIурдай мумкинвал гуда, инанмиш я пешекарар.

Базарар - гуьзчивилик

Дагъви ШЕРИФ

Дагъустан Республикадин сергьятра оптовый 19 базар ава - 7 Махачкъалада, 3 Дербентда, 3 Къизлярда, 2 Буйнакскда ва Каспийскда, Избербашда, Къизилюртда, Дербент районда гьарна сад. Амма Роспотребнадзорди гьисабзавайвал, Дагъустанда мад 25 базар кардик ква. Идалайни гъери, республикада 250-далай артух ярмаркаяр ава. Махачкъалада авайди ихтияр ганвай пуд ярмарка я: Шамилан куьчеда, 31; Акушинскийдин куьчедай ЦIийи посёлкдихъ фидай къекъуьндал, Манташеван ва С.Сулейманан куьчейрин пипIел.

Ихтиярар авачир гьар са базарда вишералди туьквенар кирида вугузва ва абур гьар сад Россиядин Федерациядин санитариядин, экологиядин, зегьметдин, ветеринариядин, чилин, налогрин законодательствояр чIурзавай кьилдин субъектар я.

Оптовый базарриз талукь са жерге месэлаяр Дагъустан Республикада авай Роспотребнадзордин Управленидин регьбер **Элеонора ОМАРИЕВАДИ** кьиле тухвай совещанидал веревирдна.

Совещанида РД-дин промышленностдин, алишверишдин ва инвестицийрин министр **Юсуп УМАМОВА**, карчийрин ихтиярар хуьнай тамам ихтиярар ганвай векил **Башир МЕГЬАМЕДОВА**, РД-да Гострудинспекциядин регьбер **Арсен БУЛАТОВА**, Дагъустан Республикада авай налоговый инспекциядин федеральный къуллугъдин управленидин регьбердин заместитель **Алибег СУЛЕЙМАНОВА**, Ветеринариядин комитетдин кьилин эксперт **Асхаб АБДУРАЗАКЬОВА**, РД-да авай МВД-дин административный законодательство уьмуьрдиз куьчуьрмишунин отделдин начальник **Нариман ШТИБЕГОВА**, республикадин базаррин регьберри, Роспотребнадзордин Управленидин къллугъчийри ва журналистри иштиракна.

Мярекат ачухдайла Элеонора Омариевади къарагъарнавай месэлайрин важиблувиликай суьгьбетна ва и мукьвара 271-Закон ("Кура-кура шейэр маса гудай базаррин ва РФ-дин Зегьметдин кодексдик дегишвилер кухтунин гьакъиндай") кьабулна 10 йис тамам жезвайди къейдна.

- 2006-йисан сифте кьилерилай башламишна республикада и закондин бинедаллаз гзаф кIвалахар авунва. Амма къенин юкъуз гьалар ахьтинбур я хьи, къанундал тамамдиз амал авун патал маса къанунрик дегишвилер кухтуна, кIеви гуьзчивал тухвана, базарар дуьзгуьн къайдадиз хкун патал тади серенжемар кьабулна кIанзава. РФ-дин дережада аваз 2020-йисалди алишвериш вилик тухунин стратегия, къайдайрин актар кьабулнава, "гьиляй гун" хьтин келимаяр фикирда кьунва, - лагьана республикадин кьилин санитарный духтурди.

- Федеральный закон кьабулайдалай кьулухъ регистрация авунвай идара ийидай карханайрин кьадар датIана дегиш жезва, къенин юкъуз абур 23 ава. Гьакъикъатда абур, гьайиф хьи, чпиз ийизвай истемишунриз тамам жаваб гузвай карханаяр туш, - давамарна ада.

Элеонора Омариевади РД-дин Минпромторгди ва Роспотребнадзордин РД-да авай Управлениди гьар са базардиз талукь яз туькIуьрнавай гележегдин планрикай суьгьбетна.

Совещанидин месэладиз талукь кар алай доклад Роспотребнадзордин Управленидин санитарный гуьзчивилин отделдин кьилин пешекар **Асият АГЬАДОВАДИ** авуна. Ам республикада авай ихтиярар ганвай ва таганвай базаррин кьадаррал акъвазна, абурукай гьар садакай кьилдин суьгьбетна, гзаф гьалтзавай къайдасузвилер раижна.

И крариз талукь яз вичин фикирар Юсуп Умамовани лагьана.

- Месэла алай чкадилай юзанва. Еке кIвалах тухузва. Амма вири карчияр гьисабдиз къачун патал гзаф кIвалах ама. Къе республикада кIвалахзавай 12 агъзурдалай артух карчияр учётда авач. Идара авунин карханаяр гьам базардилай къеце пата, гьам къене къайдаяр тваз башламишна кIанда.

Ийизвай ва вилик кумай месэлайрай лап хаталу инфекцийрин ва сергьятар санитариядин жигьетдай хуьнин отделдин начальник **Ирина АЛЖАНБЕГОВА**, РД-да карчийрин ихтиярар хуьнай уполномоченный **Башир МЕГЬАМЕДОВ** рахана.

Махачкъала шегьердин кьилин заместитель **Гьаким АШИМОВА** лагьайвал, "Атриум" (2-базар) базардин регьберрихъ галаз кьиле тухвай серенжемрин нетижада, вацран къене налоговый къуллугъди учетдиз 202 объект ва санлай шегьерда 750 чка къачунва.

Совещанидал базарар идара ийизвай карханайрин векиларни алай. Абуру гележегдин планар кьилиз акъудиз башламишнавай тегьердикай суьгьбена.

Дерди-гьал чирна

Хазран КЬАСУМОВ

Алатай гьафтеда Сулейман-Стальский райондин кьил **Нариман АБДУЛМУТАЛИБОВ** НуьцIуьгърин хуьруьз фена ва жемятдин собранида иштиракна.

НуьцIуьгъвийри лагьайвал, хуьре куьчеяр чIуру гьалда ава, хуьре спортзал, ФАП-да яд авач, культурадин идарайри агьалийрин руьгьдин игьтияжар таъминарзавач, хуьре мукьвал-мукьвал эквер хкахьзава...

Н.Абдулмуталибова къейд авурвал, гзаф месэлаяр цIуд йисаралди кIватI хьанвайбур я, абур маса хуьреризни талукь я.

Сходдилай гуьгъуьниз Нариман Абдулмуталибов, адахъ галай райондин жавабдар работникар Курхуьруьн патав гвай насосрин станциядал фена, дигидай ва хъвадай целди НуьцIуьгърин хуьруьн жемят, гьакIни маса хуьрерин агьалияр таъминардай мумкинвилериз килигна. Мукьварал месэла гьялдайвал я.

Къемер Палчаевадин 100 йис

Ракъинивай экв къачурди

Мердали ЖАЛИЛОВ

Гъилевай йис чи халкьдин арадай акъатай лап нуфузлу рухвайринни рушарин юбилейралди девлетлу я. Абурун арада вичин тІвар, Дагъустанда хьиз, Азербайжанда, Гуржистанда, Россияда, масанрани машгьур хьайи зурба алим, медицинадин илимрин доктор, профессор, здравоохраненидин хилен тешкилатчи, инсанриз вилерин экв хуьз къуллугъай устад духтур, гьакьван вичин рикІ, руьгь хайи ватандихъ - Ахцегь дигедихъ кайи гъейратлу руш, диде, вафалу юлдаш **Къемер Абдурагьимовна АДИГУЬЗЕЛОВА-ПАЛЧАЕВАНИ** ава.

Ам 1915-йисан апрелдиз Ахцегьа гзаф аялар авай лежбер Абдурагьиман хизанда хана. Ахцегьа 1933-йисуз юкьван школа, 1938-йисуз яру дипломдалди Дагъустандин госмединститут акьалтІарна. Гьа чІавалай вичин уьмуьрдин эхиримжи йикъаралдини Къемер Абдурагьимовна вич чидай вирибур гьейранардай рехъ фена.

И девирда ада, Бакуда вилерин азарар сагъариз кІвалахни ийиз, сифте илимрин кандидатвилин, ахпа докторвилин диссертацияр хвена...

Заз ам патавай аквадай, вичихъ галаз яргъалди суьгьбетардай, вичин кІвале (Ахцегьа) са истиканар чаярни хъвадай мумкинвал хьана. И суьгьбетни за сифте яз гьа чІавуз (1988-йис) кхьейди я. Гила ам тикрар хъувуни, заз чиз, а касдин пак къамат чи къенин аямдин несилриз мукьва ийида. ГьикІ хьи, ахьтин тІварари чи халкьдин ад, абур, гьуьндуьрвилин дережаяр хкажзавайди я.

Авчи Приман вах

Палчаева - Адигуьзелова Къемеракай, вишералди инсанриз вилерин экв хгай, гьакъикъатдани абуруз кьвед лагьай сеферда ракъиниз хъуьредай, адакай лезет хкуддай мумкинвал хгай къагьриман профессордикай -духтурдикай ван тахьай лезги бажагьат ава. Халкьдин сагьламвал хуьнин кардик ада зурба пай кутурдал шак алач.

Заз адакай гьеле жув аял тирла хайи хуьре ван хьана. Катиз-галтугиз къугьвазвай аялрикай сад алукьна. Адан виле гъиле авай карандашдин кІвенкІ акьуна. Бакудай хтанвай чІехи бубади хтул тади гьалда аниз гваз хъфена. “Къемер духтурдин патав тухванва, - рахадай хтулдин баде. - “Вичиз дуьнья ацІай кьван бахтар гурай, я ребби. Зи хтулдиз адан гъилерикай себеб хьурай...”

Заз Къемер духтур махунин игит хьиз тир. Белки, ам тІебиатдин чІал чидай Авчи Приман вах, я туштІа халкьдин игит Шарвилидин неве я. Белки, адаз ракъинин нурар гваз гьуьлуьн и патай а патаз хкадариз алакьдай Гьуьлуьн шивци вичин сирер ганва. Зи рикІе а чІавуз гьакьван гзаф суалрал чан атанай. Гьакъикъат сад я: бадедин хтул кьве вилни сагъ яз хуьруьз хтанай...

Асиррин рехъ

Им Ахцегьа и хуьруьн 2500-йис тамам хьунин юбилейдин вахт тир. Гьуьрметлу мугьманрин арада профессор Къемерни авай. Вичин яшар 80 -далай алатнавайтІани, Къемер Абдурагьимовна суварин майдандал лап агъайнадаказ, халис лезги жуьре алукІна, атанвай. Ам инсанриз акьван умудлу вилералди килигзавай хьи, гуя гзафбурун чинрилай ада хвавилин, рушвилин, багъривилин гьиссер кьабулзавай.

РикІин мегьрибанвилелди ада ватанэгьлийриз чІехи юбилей мубаракна. Ахцегьа эхиримжи цІуд йисара кьиле фенвай дегишвилерал вич рази тирди лагьанай.

Зун Къемер духтурдин кІвале ава. Кьве мертебадин шуьшебенд айвандик мердвилелди рагъ илифнава. Къемер халади акьван сабурлувилелди суьгьбетзава хьи, гьар са келимади заз рикІе ажайиб нурарал чан

гъизвай хьиз я. Зи вилик за гьич гуьзлемишни тавур хьтин ажайиб шикилрал чан къвезвай.

Ингье, кьилик памбагдин лацу шал тІарамдаказ кутІуннавай шумал руш дагъви 13 жегьилдин юкьва аваз Ахцегьрин 1-нумрадин школадин ракІарай ачух майдандал экъечІзава. Лугьудайвал, 13 хъсан рекъем туш. Амма 13 стхадин юкьва авай вах бахтлу я. Адан рикІе умудрин гьуьлел лепе ала. Къемераз Дагъустандин меркезда сифте яз медицинский институт ачухнавайдакай хабар хьанва.

- Пагь, ажеб йисар туширни студентвилинбур, - рикІел хкизва профессорди. - Гьикьван рекьери вун гуьзетзавай! Вирибурулай артух са къаст хкатна чир жезвай: инсанриз сагъламвал хуьз куьмек гун. Иллаки дагъви дишегьлийриз - чи дидейризни сусариз...

Илимдихъ къаних лезги рушан алакьунри гзафбур гьейранарнавай. Институтдин а чІаван директор О.А.Байрашевскийди Къемер Палчаевадиз институтда акъвазун, кІелун давамарун меслят къалурзава. Профессорар тир Чайковскийни Булач кьведни Къемер гьарда вичин кафедрада таз кІанз алахънавай. Садаз Къемеракай духтур - гинеколог, муькуьдаз вилерин азарар сагъардай духтур хьун важиблу яз аквазвай. “Вахт а чІавуз Дагъустанда дишегьлийрин азарар сагъардай са духтур - дишегьлини авачирди тир, - рикІел хкизва профессорди. - За гинекологдин рехъ хкяна. Амма... Кьисмет акьван сирлу буйругъчи я хьи, ада гагь-гагь гьич рикІелни алачир рекьериз эвер гуда. И сеферда гьакІ хьана. Кьисметди зал гьа зун хьиз илимдал кьару, къастунал кІеви, цІийи крарик вичин пайни кутаз алахънавай лезги жегьил гьалтарна. Чеперин хуьряй тир инженер-архитектор Адигуьзелов Нуьсрета а чІавуз, Бакудин нафтІадин институт акьалтІарна, Махачкъаладиз хтана, практика кьиле тухузвай. Белки, кьисмет гьахъ тир жеди, чун чал ашукь хьана...”

ИкІ, Палчаева Къемер са кьве йисалай вичин итимдихъ галаз Дагъустандай Бакудиз акъатна. Ана лагьайтІа, гинекологдин кІвалах жагъанач, вилерин духтурар авачир. “Аквар гьалда, вичин вахтунда и рехъ хкя лагьай профессор Булач гьахълу тир, - суьгьбетзава Къемер Абдурагьимовнади. -Бакуда закай вилерин азарар сагъардай духтур хьана”.

ТІалар-хъутІалар

- Дяве башламишай сифте йикъара, - суьгьбетзава Къемер халади, - Нуьсретаз махсус частариз эвер гана. Зун лагьайтІа, чагъа аял галаз, Дагъустандиз, хайи хуьруьз, агьалийрин сагъламвал хуьз, рекье хтуна. Гьа вахтунин шикилар, Ахцегьа авай гьалар зи рикІелай алатдач. Райондин больницадихъ а чІавуз махсус са лаборатория кьванни авачир. Пешекар духтурар вири дяведиз тухванвай. Зал лагьайтІа, райондин лечобъединение кьиле тухун тапшурмишнавай. Амма нихъ галаз? Райондин хуьрерани садакай-садак акатдай гзаф хаталу азарар чкІанвай. Иниз килигна лап тади ва кьетІи серенжемар кьабулна кІанзавай. Райсоветдин исполкомдин а чІаван председатель И.Керимован куьмекдалди за са шумуд хуьре тади куьмекдин больницаяр кардик кутуна. Ахьтин больницаяр Смугъула, Мичегьа, Хъалдани авай. Медицинадин кадрияр бес тежез, райбольницада 2-6 вацран курсар ачухна, медицинадин сифтегьан куьмекар гуз алакьдай сестраяр гьазурна. Гзафбуруз и пеше вири уьмуьрдинди хьанай.

Са сеферда Хъалдилай атай чавушди аниз куьмек гуз фейи урус руш Вера Дудич, вири районда авай кьвед лагьай духтур, цІайялав алаз, вичикай вичиз хабар амачиз вегьенвайдакай хабар гана. Заз аниз зун гьикІ агакьнатІа чизмач. Самур вацІалай а чІавуз муьгъни алачир. За балкІан жагъурнай. Амма жуван сад лагьай куьмекчи ажалдин къармахрай ахкъуднай. Гьайиф хьи, ам гуьгъуьнлай дяведиз фена, ана телеф хьана.

Адан гелер

Къемер Палчаевадин духтурвилин рехъ Дагъустанда башламиш хьана. Бес ина ада вичелай затІни туначни? И суал за чи республикадин вилерин азаррин больницадин а чІаван кьилин духтур Эфендиева Афисат Абдулагьадовнадин вилик эцигнай.

- Къемер духтурдин гъилик кІелначтІани, заз жув адан ученица яз чида. Идахъни ихьтин себебар ава. Сад лагьайди, Къемер вилерин азарар сагъарунин рекьяй чи медицинада лап зурба тІварарикай сад я. Адан зурба гьуьрметдал ва авторитетдал са шакни алач. Кьвед лагьайди, чна чи больницада гьатта талукь тир куьмекар ганвайтІани, хейлин ксар, ада вуч лугьудатІа акваз, гена Бакудиз ва я Ахцегьиз рекье твадай. Адан гьа са гафуни инсанар сагъламвилихъ инанмишардай. Чнани ада чи кІвалахдиз гьихьтин къимет гузватІа фагьумзавай. Иллаки эхиримжи йисара, вич яшлу хьуниз килигна, ада Бакуда вичин патав атай вири лезгияр, - “Махачкъаладани гила хъсан клиника хьанва, анани за хьиз квез къуллугъдай лезги руш ава” - лугьуз, чи патав рекье хутазвай. Иниз килигна за жував Къемер Палчаевади вилерин духтурвилин эстафета тунвайди яз гьисабзава. ДакІени гьар са кас ам хьтин инсанперес ва ватанперес жен...

Дагъустандин мединститутдин вилерин азаррин кафедрадин а чІаван доцент Шамхал Алиевич Шамхалова заз генани ажайиб суьгьбетнай. Согратлидай тир адан диде, РСФСР-дин ва ДАССР-дин лайихлу духтур гинеколог Атикат Абдуллаевна Шамхаловади Къемерахъ галаз санал мединститутда кІелна. Гьеле гьа вахтарилай абуру чпиз вахар лагьанвай. Гьар мус мумкинвал хьанатІани, Къемер-ханум Атикатан патав мугьманвиле къведай. Эхир, са юкъуз Атиката Къемераз муштулух гана: хва Шамхала вилерин духтурвилин пеше хкянава.

- Заз вичин вахтунда Къемер Палчаевадиз тешкилиз кІан хьайи чи машгьур профессор Х.О.Булачан фонд яратмишунин фикир ава. Чи кафедрадин заведующий Алиев Гьамид Даудовични зи терефдар я. Ихьтин фондуни дагъвийрин вилерин экв хуьниз къуллугъ авун лазим я, - Къемер Палчаевади икІ лугьудай. Адан тапшуругъ чи хиве ама.

Къе лагьайтІа, неинки ахьтин фонд, гьакІ цІийи технологияр кардик квай са шумуд клиника, микрохирургиядин центр арадал атанва. Абурук виридак Къемер Абдурагьимовнадин чирвилерин пай ква...

Гелер. Гелер. Гелер. Гьикьван куьн гзаф ава. Абур генани давам жезва. Къемеран вичин рухвайрикай Адигуьзелов Фируза Азербайжан Республикадин кьилин больницада дидедин ирс давамарзава. Хтулрикай сада генани мединститут куьтягьнава. Мад шумуда и рехъ хкядатІа низ чида! Виш йисар мад фида, Къемеран ирс амукьда!..

РикІяй-рикІиз

* * *

Афисат Абдулагьадовна ЭФЕНДИЕВА, Дагъустандин офтальмологический больницадин виликан кьилин духтур:

- Духтурдиз намуслувал, дамах гвачирвал, кьетІивал хас хьун лазим я. Адаз азарлудан рикІик квай кьалабулух, ам сагъ хъхьун патал вуч менфятлу ятІа чир хьана кІанда. Ибур вири чи ватанэгьли, профессор Къемер-ханумаз хас ерияр тир. Заз ажах са гуьруьшдикай, эхирдай дуствилиз элкъвей дуьшуьшдикай лугьуз кІанзава. Дагъустандин жегьил офтальмолог яз, зун Киевда кьиле фейи СССР-дин офтальмологрин съезддин делегациядик кутунай. Ам чаз, жегьилриз, еке школа тир. Делегацийрин са дестеди вичел чи фикир иллаки желбзавай. Са ни ятІани абур Азербайжандай тирди лагьана. Делегациядикай Къемер-ханум хкатна чир жезвай. Заз, гьелбетда, ам заочно чизвай. Гьаниз килигна за виликди камар къачуна ва лезги чІалалди рахана. Ам тажуб ва гзаф шад хьанай.

Перерывдилай гуьгъуьниз пленарный заседание хьана. Амни Къемер Абдурагьимовнади тухузвай. Профессорди фасагьат ва дилавар чІалалди доклад авурла, чун сивер ахъа хьана амукьнай.

* * *

Агигат ГУЬЛИЕВА, медицинадин илимрин кандидат, Къ.Адигуьзелова-Палчаевадин виликан аспирантка:

- Къемер-ханум гзаф хъсан, регьимлу рикІ авай дишегьли тир. Зун ихьтин са дуьшуьшдин шагьид хьана. Чун офтальмологический институтдин дараматдай санал экъечІна. Са шумуд кам къачурла, чаз рекьин къерехда ацукьнавай яшлу итим акуна. Къемер-ханумавай квайвал хъфенайтІани жезвай, амма ам акъваз хьана, итимдивай рекьел вучиз ацукьнава, лагьана, хабар кьуна. Ада вич сагъарун патал институтдиз яргъай атанвайди, ана чка авачирди ва вичизни фидай кІвал-затІ авачирди лагьана. Къемер-ханум гьа касни галаз элкъвена институтдиз хъфена, азарлудаз килигна, ам вахтуналди вичин кабинетда къаткурна хтанай.

Къемер-ханумаз алимрин арадани еке гьуьрмет авай. Москвада, Одессада ва Советрин Союздин маса шегьерра нубатдин съездрилай, конференцийрилай гуьгъуьниз банкетар тешкилайла, сифте тост Къемер-хануман сагълугъдай хкаждай. Гзаф кьадар алимрин арада адан тІвар кьетІендиз кьадай. Чун, жегьил духтурар, и кардал тежер кьадар шад жедай.

(Динрид Агьмедован “Чина рагъ авай Къемер-ханум” макъаладай. “ЛГ”-дин 2006-йисан 51-нумра).

Вири къуллугъар са дакIардай

Къагъриман ИБРАГЬИМОВ

И мукьвара Дербент районда санал кьве МФЦ кардик кутуна: сад Мамедкъала, муькуьди Белиж поселокра.

МФЦ-яр ачухунин мярекатра РД-дин Гьукуматдин председателдин заместитель **Мегьамед ИСАЕВА,** РД-дин алакъайринни телекоммуникацийрин министрдин везифаяр тамамарзавай **Юсуп МАЛЛАМЕГЬАМЕДОВА**, Республикадин МФЦ-дин директор **Осман ХАСБУЛАТОВА**, Дербент райондин кьилин везифаяр тамамарзавай **Мегьамед ЖЕЛИЛОВА**, Белиж поселокдин администрациядин кьил **Несредин АХУНДОВА** ва масабуру иштиракна.

Мярекат ачухай **Юсуп МАЛЛАМЕГЬАМЕДОВА** къейдна хьи, МФЦ-яр ачухналди, 18 кас Мамедкъалада ва 18 кас Белижда кIвалахдалди таъминарна. Ада гьакIни, МФЦ-дин кьилин везифа - им государстводин ва муниципальный къуллугъар агьалийрин гьил агакьдайвал регьятдиз са дакIардай авун тирди лагьана.

"Дербент район" муниципальный райондин кьилин везифаяр тамамарзавай Мегьамед Желилова, ихьтин центр ЧIехи Гъалибвилин суварин вилик ачухун мадни хуш жедай кар тирди къейдна. Ада центр ачухунин яру лент атIунин ихтияр Ватандин ЧIехи дяведин ветеран **Нажмудин АГЪАМИРЗОЕВАЗ** гана.

Гьар сана кьабулдай вад дакIар авай, электронный учирдал амал авуна ва госпошлинани гьа ина гана (терминал кардик ква), МФЦ-дин бинедаллаз Белиж ва Мамедкъала поселокрин агьалийриз 250 жуьре гос. ва муниципальный къуллугъар къачудай мумкинвал хьанва.

Гьакъикъи гьихьтин къуллугъар агьалийриз ийизватIа чирунин мурад аваз, за Республикадин МФЦ-дин Белижда кардик квай филиалдин руководитель **Тельман ГЬУЬСЕЙНОВАВАЙ** суьгьбет авун тIалабна.

КУЬРУЬ КЪЕЙД.

Тельман Гьуьсейнович ГЬУЬСЕЙНОВ Табасаран райондин Хучнида дидедиз хьана. Школа акьалтIарна Донецкдин политехнический институтдик экечIна. 1987-йисуз Советрин Армиядин жергейра аваз Германияда къуллугъна. Армиядилай гуьгъуьниз военный училищедик экечIна. Армияда офицервилин са шумуд жуьре къуллугърал хьана. Киевдин военный академия акьалтIарна. Эхиримжи йисара Луганскда военный къуллугърал хьана. Кадровый офицер я. Алатай йисуз яшамиш жез Россиядиз хтана.

- МФЦ-яр агьалийриз ийизвай къуллугърин ери хъсанарун ва коррупциядин вилик пад кьун патал ачухзавайди я, - башламишна вичин суьгьбет Т.Гьуьсейнова. - Чи кIвалахда кьилинди ачухвал я. Къенин юкъуз агьалийриз игьтияж авай важиблу къуллугърикай сад чилиз, кIвалериз шагьадатнама (зеленка) къачунинди я. Белиждин МФЦ-дин филиалдай 14, 25, 45 яшар хьайибуруз РФ-дин гражданви-лин паспортар, загранпаспортар гунин, аял хунин шагьадатнама гунин, субсидияр, дидевилин капиталдин сертификат туькIуьрунин къуллугъар ийизва.

▪ **Субсидияр, дидевилин капиталдин сертификат туькIуьрунин патахъай Дербентдиз финин лазимвал амукьзамачни?**

- Ваъ. Арза чна кьабулзава. Чи компьютерный базада авай информация ишлемишна, лазим чарар туькIуьрзава, гьазур хьайила телефондин куьмекдалди арза вугайдаз хабар гузва. Чна гьакIни, СНИЛС-ни, ИНН-ни гунин къулугъар ийизва. Агьалийривай аялриз пособия гунин, аял хайи дидедиз са сеферда гузвай гьакъидин документарни МФЦ-да ацIуриз жезва.

▪ **Закондалди агьалийриз гузвай шумуд жуьре пособийриз куь идарада документар ацIуриз жезва?**

- Пособияр са шумуд жуьре ава: йисни зур жедалди аялдихъ гелкъведай, аял хайила са сеферда гузвай пособие: граждан ксариз 14953 манат, армиядин жергейра къуллугъзавай аскердин папа аял хайи вахтунда а дишегьлидивай итимдин кIвачихъ документар ацIуриз жезва, ихьтин хизанриз гьукуматди 22493 манат гузва. Агьвал авачир хизанрин аялриз къвезвай пособие, агьвал авачир ва гзаф аялар авай хизанрай аял сад лагьай классдиз фидайла са сеферда гузвай 2000 манатдин пособие, эгер сад лагьай классдиз физвайбур кьветхверар яз хьайитIа, гьар садаз кьве агъзур манат. Агьвал авачир хизанривай кайи газдин, экверин пул гун патал государстводи гузвай коммунальныйрин субсидиядин документарни чи идарада туькIуьриз жезва. Икьван гагьда чна винидихъ тIварар кьунвай пособийрин, субсидийрин ва маса къуллугърин патахъай Дербентдиз физвайтIа, гила и вири къуллугърин патахъай агьалийривай документар чкадал ацIуриз жезва.

Чи ихтилатдик МФЦ-дин юрист **Артур ИСАЕВ** экечIзава.

- Чна нотариальный къуллугъарни тамамарзава. ИкI, агьалийрихъ кIвалер маса гунин ва къачунин, чил маса гунин ва къачунин, кIвалер пишкеш авунин договорарни чи идарадиз атана ацIурдай мумкинвал хьанва. Чна документар госрегистрация ийиз кадастрдин ва регистрационный палатадиз вугузва. Иниз килигна, документар нотариусди тестикь авунин лазимвал амукьзавач. И чна ийизвай къуллугъни нотариусдиндалай пуд сеферда ужуз акъваззава. Чи юридический къуллугъди гражданриз юридический консультация гьакъисуз гузва.

Гьелбетда, государстводи вичин къуллугъриз госпошлина эцигнава. Госпошлинани гуз масаниз финин лазимвал авач. Госпошлина гудай банкдин терминал чи идарада кардик ква. Са гафуналди, агьалияр чпин крар туькIуьриз инжиклу тавунин мураддалди, МФЦ-да къулайвилелди вири къуллугъар кьиле тухудай шартIар тешкилнава.

Кар алай проектар - уьмуьрдиз!

Зегьметдин икьрар ва азад базар!

Районда зегьметдин азад базар яратмишунихъ авай метлеб чIехиди я. Гзафбуруз, зегьметдин икьрар кутIун тавуна кIвалах кьилиз акъудзавайла, абур законодательствода къалурнавай социальный вири заминвилерикай магьрум жезвайдакай хабар авач. И ва бязи маса месэлайрай газетдин штатдик квачир корреспондент Х.МАМЕДОВАДИ "Ахцегь район" МР-дин администрациядин экономикадин отделдин начальник Р.ЭФЕНДИЕВАХЪ галаз суьгьбетна.

▪ **Районар социальный ва экономикадин рекьяй вилик тухун патал кар алай проектрин жергеда "Экономика экуьди авуни" гьихьтин чка кьазва?**

- Хъендик квай экономика экуьди авунихъ чи республика ва муниципальный районар социальный ва экономикадин рекьяй вилик тухун патал акьалтIай чIехи метлеб ава. Кар алай проектрин арада "Экономика экуьди авун" проект кьилинбурукай сад хьун дуьшуьшдин кар туш. "Хъендик квай экономика" гафарихъ гегьенш мана ава. Адак экономикадин кIвалахдин гьар жуьре терефар акатзава. Гзаф инсанрикай, чпи кьатIунни тийиз, "хъендик квай экономикадин" активный субъектар жезва, абуру, формальныйбур тушир зегьметдин алакъайра хьайила, и кардикай фикирни ийизвач.

▪ **Формальныйбур тушир зегьметдин алакъайрин гъавурда гьикI акьун лазим я?**

- "Формальныйбур тушир зегьметдин алакъаяр" ва я "формальныйди тушир зегьметдал машгъул хьун" - им гьалар акI правовой жигьетдай къалурун я хьи, кеспидалди тамамарзавайдахъ галаз кIвалахзавайдан зегьметдин алакъаяр зегьметдин икьрарда къалурнавач, я туш хьи официальный гьахъгьисабра работникдин гьакъикъи дуллухдин анжах са пай къалурнава. Нетижада работник гьакъикъатда активвилелди экономикадин алакъайра жезватIани, ам юридический рекьяй бейкарди яз гьисабзава. Формальныйди тушир зегьметдал машгъул хьун виридалайни гзаф хсуси карханайрин, майишатрин регьберрин работодателрин арада чкIанва, гьикI лагьайтIа, ам кирида кьунвай ксарин вилик социальный мажбурнамайрикай къекъечIунин ва бюджетдинбур тушир фондариз жезмай кьван тIимил пулар ягъунин жуьредин рехъ я.

▪ **Формальныйбур тушир зегьметдин алакъайрин пис нетижаяр квекай ибарат я?**

- Зегьметдин икьрар кутIун тавуна кIвалах кьилиз акъудзавай работникри законодательствода къалурнавай социальный вири заминвилер къачузвач. ИкI, месела, начальникдихъ галаз гьихьтин хьайитIани гьуьжет арадал атай дуьшуьшда абурувай зегьметдин гьакъи, пул гузвай отпуск, больничный лист, штатар тIимиларунихъ, аял хунихъ ва маса дуьшуьшрихъ галаз алакъалу пулар къачуз жезвач. Идалайни гъейри, ихьтин работникрин дуллухдилай пенсионный фондуниз пулар ягъун кьилиз акъудзавач. Имни лайихлу пенсия къачун патал мумкинвилер тIимил жезва лагьай чIал я .

▪ **Работникар кьабулдайла, зегьметдин законодательстводин къайдаяр чIурунай РФ-дин къанунра кIвалахдалди таъминарзавайбурун жавабдарвал къалурнавани?**

- Работникдихъ галаз официальный зегьметдин алакъаяр кутIун тавунай тахсирлу ксар административный жавабдарвилиз чIугвазва. ИкI, 2015-йисан 1-январдилай и жигьетдай РФ-дин Кодексдин нормаяр къуватда гьатнава. Винидихъ къейднавай "гунагьрай" РФ-дин КоАП-дин 5.27-статьядай агъадихъ галай кьадарра административный жерме илитIзава:

✓ *къуллугърал алай ксариз 10 далай 20 агъзур манатдал кьван;*

✓ *юридический лицо тахьана, карчивилин кIвалах кьилиз акъудзавай ксариз 5 далай 10 агъзур манатдал кьван;*

✓ *юридический ксариз 50 далай 100 агъзур манатдал кьван.*

Къейднавай чIуру кIвалахар тикрарнавай ксарал административный жерме илитIзава:

✓ *къуллугърал алай ксарин пешекарвал 1 йисалай 3 йисал кьван вахтуналди агъузарзава;*

✓ *юридический лицо хьана карчивилин кIвалах кьилиз акъудзавайбур 30 далай 40 агъзур манатдал кьван жерме ийизва;*

✓ *юридический ксарал 100 далай 200 агъзур манатдал кьван жерме илитIзава.*

▪ **Муниципальный райондин руководстводи формальныйбур тушир зегьметдин алакъайрихъ галаз гьи тегьерда женг тухузва?**

- Формальныйбур тушир зегьметдин алакъайрикай къекъечIун ва Ахцегь районда зегьметдин азад базар арадал гъун "Ахцегь район" МР-дин кьил О.Абдулкеримован кIвалахдин важиблу терефрикай сад я. Райондин кьили гуьзчивал тухузвай къурулушрин ва райондин чкадин самоуправленидин органрин алакъалувал таъминарзава. И жигьетдай кьиле тухузвай кIвалахдин сергьятра аваз 2015-йисан 3-февралдиз формальныйди тушир зегьметдал машгъул хьунин дережа агъузарунин ва "хъендик квай" зегьметдин гьакъи легализация авунин рабочий десте тешкилунин рекьяй къарар кьабулнава. Рабочий дестедик муниципальный райондин администрациядин векилар, гьакIни ЦЗН-дин, ОМВД-дин, налоговый къуллугъдин, Пенсийрин Фондунин Ахцегь районда авай отделенидин работникар кутунва.

▪ **Рабочий дестедин везифайрик вуч акатзава?**

- Рабочий дестедин кIвалахдин кьилин тереф формальныйбур тушир зегьметдин алакъаяр аваз хьунин делилар тайинарунин рекьяй серенжемар (рейдер) тешкилун я. Ахцегьрин хуьре регистрация тавунвай зегьметдин алакъайрин са шумуд дуьшуьш дуьздал акъуднава. И жигьетдай кIватIнавай материалар зегьметдин законодательстводал амал авунин рекьяй гуьзчивалдай уполномоченный органриз рекье тун патал гьазурзава. Гележегда рейдар гьар са декадада кьиле тухун планламишнава. Гьа са вахтунда чун а кардин гъавурда акьун лазим я хьи, эгер агьалийри, чи тереф хвена, и жигьетдай куьмекар гуз тахьайтIа, ихьтин жуьредин чIуру крар чавай арадай акъудиз жедач. Эгер гьар са гражданинди зегьметдин икьрар кутIунна кIвалахиз, "экуь" дуллух истемишиз хьайитIа, эвелни-эвел ада вичин ихтиярар хуьзвайди аннамишайтIа, формальныйди тушир зегьметдал машгъул хьунин месэла къакъатда...

понедельник, 15 июня

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

8.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:10 Местное время. Вести-Дагестан
18:15 Реклама
18.20 Развитие сети МФЦ в республике
18.35 Интервью с депутатом Госдумы РФ Гаджиметом Сафаралиевым
18.50 В/ф. «Мудрость» К юбилею Магомедали Магомедова
19.30 Реклама
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
07.30 Передача на чеченском языке «Вайнах» Презентация книги В. Касимова «Дорога к Победе
08.15 Х/ф «Дорогой мой человек»
10.10 «Здоровье нации»
10.30 Ток-шоу «Главная тема» с Алексеем Казаком
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Человек и право»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Мольба»
16.10 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
17.00 «Красота 05. ru» в прямом эфире
17.40 В/ф «Малый бизнес в рыбоводстве Дагестана»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил» Спортивные мероприятия памяти Марата Рахметова в Табасаранском районе
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 «Есть работа»
20.50 «Круглый стол»
21.40 В/ф «Магомедали Магомедов: личность и время»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 Спорт на канале
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Вокруг света за 80 дней»
04.00 Д/ф «Два орла»
04.45 В/ф «Магомедали Магомедов: личность и время»
05.25 Х/ф «Мольба»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!" (12+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 "Сегодня вечером".
14.25 "Время покажет". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет". (16+).
16.00 "Мужское/Женское". (16+).
17.00 "Наедине со всеми". (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Давай поженимся!" (16+).
19.50 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время".
21.30 Т/с "Старшая дочь". (12+).
23.30 "Вечерний Ургант". (16+).
0.00 "Познер". (16+).
1.00 Ночные новости.
1.15 "Время покажет". (16+).
2.05 "Наедине со всеми". (16+).
3.00 Новости.
3.05 "Модный приговор".
4.05 "Контрольная закупка".

21.30 Т/с "Старшая дочь". (12+).

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
11.55 Т/с "Тайны следствия".
12.55 "Особый случай".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
14.50 "Вести. Дежурная часть". (12+).
15.00 Т/с "Последний янычар". (12+).
16.00 "Рассудят люди". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.10 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
17.30 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (12+).
19.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Т/с "Офицерские жены". (12+).
23.50 "БАМ: в ожидании оттепели". (12+).
1.00 Т/с "Надежда". (16+).
3.45 "Комната смеха". (12+).
4.45 "Вести. Дежурная часть". (12+).

НТВ

6.00 "Кофе с молоком". (12+).
9.00 "Солнечно. Без осадков" с А. Беляевым. (12+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.00 "Суд присяжных". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.20 "Суд присяжных. Окончательный вердикт". (16+).
14.30 "Все будет хорошо!" (16+).
15.30 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Ме". (16+).
21.30 Т/с "Ментовские войны". (16+).
23.20 "Анатомия дня".
0.00 Т/с "Псевдоним "Албанец". (16+).
1.55 "Главная дорога". (16+).
2.40 "Дикий мир".
3.15 Т/с "Знаки судьбы". (16+).
5.00 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.15 Х/ф "Тонкая штучка". (12+).
10.00 Д/ф "Три жизни Виктора Сухорукова". (12+).
10.55 "Доктор И..." (16+).
11.30 "События".
11.50 "Постскриптум". (16+).
12.55 "В центре событий". (16+).
13.55 "Линия защиты". (16+).
14.30 "События".
14.50 "Городское собрание". (12+).
15.40 Детектив "Чисто английское убийство". (Великобритания). (12+).
17.30 "События".
18.00 "Право голоса". (16+).
19.30 "Город новостей".
19.45 Т/с "Позднее раскаяние". (16+).
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Восьмой элемент". Спецрепортаж. (16+).
23.05 "Без обмана". "Прямые продажи". (16+).
0.00 "События. 25-й час".
0.30 Д/с "Династія. Жизнь за царя". (12+).
1.25 "Петровка, 38". (16+).
1.45 Х/ф "Лучшее лето нашей жизни". (16+).

ЗВЕЗДА

6.00 Д/с "Русская императорская армия". (6+).
6.10 Д/ф "Две капитуляции III Рейха". (6+).
7.10 Т/с "Сержант милиции"
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с "Сержант милиции"
11.35 Х/ф "Неоконченная повесть". (6+).
13.00 Новости дня.
13.15 Х/ф "Неоконченная повесть". (6+).
13.50 Т/с "Офицеры" (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Зафронтовые разведчики" (12+).
19.15 Х/ф "На семи ветрах".
21.20 Х/ф "Небесный тихоход".
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
0.55 "Военная приемка". (6+).
3.10 Х/ф "Бабушкин внук".
4.45 Д/ф "За красной чертой". "В гости к людоедам" .(16+).

REN TV

5.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
6.00 "Званый ужин". (16+).
7.00 "Смотреть всем!" (16+).
7.30 "Смотреть всем!" (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
11.00 "Документальный проект": "Насильно счастливые". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
15.00 "Семейные драмы". (16+).
16.00 "Не ври мне!" (16+).
17.00 "Не ври мне!" (16+).
18.00 "Самые шокирующие гипотезы": "Эксперимент Земля". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "Механик". (США - Германия). (16+).
21.45 "Смотреть всем!" (16+).
23.00 "Новости". (16+).
23.25 Т/с "Черные паруса 2". (США). (18+).
1.45 Х/ф "Механик". (США - Германия). (16+).
3.30 "Смотреть всем!" (16+).
4.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Т/с "Кодекс чести"
12.00 "Сейчас".
12.30 Т/с "Кодекс чести"
15.30 "Сейчас".
16.00 Т/с "Кодекс чести"
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы. Криминальная петля".
19.40 Т/с "Детективы. Я подарю тебе звезду".
20.20 Т/с "След. Челюсть".
21.15 Т/с "След. Ликвидация". (16+).
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "След. Последняя гастроль". (16+).
23.15 "Момент истины".
0.10 "Место происшествия. О главном". (16+).
1.10 "День ангела".
1.40-5.15 Т/с "Детективы. Криминальная петля".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
7.30 Домашняя кухня.
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давай разведемся!
10.50 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
12.00 Кризисный менеджер
13.00 Присяжные красоты.
14.00 Т/с "Женский доктор 2". (16+).
16.45 Нет запретных тем.
17.45 Одна за всех. (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
19.00 Т/с "Провинциалка".
20.50 Д/с "Настоящая Ванга". (16+).
22.50 Кризисный менеджер
23.55 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама "Понаехали тут". (16+).
2.20 Мелодрама "Алый камень". (12+).
3.50 Присяжные красоты.
4.50 Домашняя кухня. (16+).
6.00 Джейми: обед за 15 минут. (16+).

ИНДИЯ

6.10 Боевик "Бизнесмен".
9.00 "Биография кумиров" "Сурья Шивакумар".
9.30 "Путешествие по Индии" "Бхопал, Санчи".
10.00 Драма "Жизнь поэта".
12.10 Боевик "Огненный вихрь". (16+).
15.10 Боевик "Убийство".
18.10 Мелодрама "Два мгновения любви". (16+).
21.10 Драма "Мой отец Ганди". (16+).
0.10 Триллер "Похищение".
3.00 Драма "Пагубное пристрастие". (16+).

КУЛЬТУРА

7.00 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Х/ф "Мистер Питкин в тылу врага".
12.45 Д/ф "Ускорение. Пулковская обсерватория".
13.15 Д/ф "Секреты ледяных гробниц Монголии".
14.10 Х/ф "Белая гвардия"
15.00 "Новости культуры".
15.10 Х/ф "Странная женщина".
17.30 "Эпизоды".
18.05 Х/ф "Эта пиковая дама".
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Главная роль".
19.30 "Острова". В. Раков.
20.15 Д/с "Артеку" - 90! "Запечатленное время". "У теплого моря".
20.45 Открытие XV Международного конкурса им. П.И. Чайковского. Прямая трансляция.
21.50 Д/ф "Дворец и парк Шенбрунн в Вене".
22.10 Х/ф "Белая гвардия"
22.55 "Эпизоды". К. Хабенский.
23.40 "Новости культуры".
23.55 "Худсовет".
0.00 Х/ф "Мистер Питкин в тылу врага".
1.25 Д/ф "Дворец и парк Шенбрунн в Вене".
1.40 "Наблюдатель".
2.40 Д/ф "Бру-на-Бойн. Могильные курганы в излучине реки".

вторник, 16 июня

ТВ ДАГЕСТАН РОССИЯ

08.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания « Шолом» (на татском языке)
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:10 Местное время.- Вести-Дагестан
18:15 Реклама
18.20 Дорожный патруль
18.35 Репортаж с турнира по вольной борьбе памяти Героя Советского Союза Кади Абакарова
19.00 «Память, которой нет конца». 10 слет ветеранов пос. Ленинкент
19.30 Реклама
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил» Спортивные мероприятия памяти Марата Рахметова в Табасаранском районе
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Испанские города XXI века»
09.25 «Круглый стол»
10.05 Х/ф «Чемпион»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 Золотая коллекция фильмов о родном крае «Фазу Алиева»
13.20 «Есть работа»
13.40 В/ф «Магомедали Магомедов: личность и время»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Спорт на канале
16.10 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «Наследие ислама»
17.10 «Доктор Лазер» в прямом эфире
17.45 Д/ф «Два орла»
18.45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» Открытие Года литературы в Лакском районе
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Бизнес Дагестана»
21.00 «Мой театр»
22.00 «Правовое поле»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Оксюморон»
23.50 В/ф «Антология антитеррора»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Большие гонки»
03.25 Концерт джазовой музыки. Лиза Кабоева
05.15 Х/ф «Майские звезды»
06.40 «Наследие ислама»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка"
9.45 "Жить здорово!" (12+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 Т/с "Старшая дочь".
14.25 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время".
21.35 Т/с "Старшая дочь".
23.35 Д/ф "Артек".
0.35 Ночные новости.
0.50 "Время покажет". (16+).
1.45 "Наедине со всеми".
2.40 "Мужское/Женское".
3.00 Новости.
3.05 "Мужское/Женское".
3.40 "Модный приговор".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
9.55 "О самом главном". (12+).
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
11.55 Т/с "Тайны следствия".
12.55 "Особый случай". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
14.50 "Вести. Дежурная часть". (12+).
15.00 Т/с "Последний янычар". (12+).
16.00 "Рассудят люди". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.10 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
17.30 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (12+).
19.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Т/с "Офицерские жены". (12+).
23.50 "Юрий Соломин. Власть таланта". (12+).
0.50 "Вера, надежда, любовь Елены Серовой". (12+).
1.50 Т/с "Надежда". (16+).
4.45 "Вести. Дежурная часть".

НТВ

6.00 "Кофе с молоком". (12+).
9.00 "Солнечно. Без осадков" с А. Беляевым. (12+).
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.00 "Суд присяжных". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.20 "Суд присяжных. Окончательный вердикт".

14.30 "Все будет хорошо!"
15.30 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Ме". (16+).
21.30 Т/с "Ментовские войны". (16+).
23.20 "Анатомия дня".
0.00 Т/с "Псевдоним "Албанец". (16+).
1.55 "Квартирный вопрос".
3.00 "Дикий мир".
3.10 Т/с "Знаки судьбы".
5.00 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.05 Х/ф "Дамы приглашают кавалеров". (12+).
9.35 Х/ф "Три товарища"
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Три товарища"
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Без обмана". "Прямые продажи". (16+).
15.40 Детектив "Чисто английское убийство". (Великобритания). (12+).
17.30 "События".
18.00 "Право голоса". (16+).
19.30 "Город новостей".
19.55 Т/с "Позднее раскаяние". (16+).
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Осторожно, мошенники!" (16+).
23.05 "Удар властью. Иван Рыбкин". (16+).
0.00 "События. 25-й час".
0.30 "Право знать!" (16+).
1.40 Х/ф "Последний герой".
3.30 Д/ф "Список Лапина. Запрещенная эстрада".
4.35 "Мой герой". (12+).
5.25 "Простые сложности".

ЗВЕЗДА

6.00 Д/ф "Генерал Ватутин. Тайна гибели". (12+).
6.55 Т/с "Взять живым" (16+).
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с "Взять живым" (16+).
11.35 Х/ф "Без права на ошибку". (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Х/ф "Без права на ошибку". (16+).
13.50 Т/с "Офицеры" (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Зафронтовые разведчики" (12+).
19.15 Х/ф "Алешкина любовь".
21.00 Х/ф "Ссора в Лукашах".
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
0.55 "Военная приемка".

REN TV

5.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
6.00 "Званый ужин". (16+).
7.00 "Смотреть всем!" (16+).
7.30 "Смотреть всем!" (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
11.00 "Документальный проект": "Исцеление смертью". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
15.00 "Семейные драмы".
16.00 "Не ври мне!" (16+).
17.00 "Не ври мне!" (16+).
18.00 "Самые шокирующие гипотезы": "Подводные монстры". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "Наемники".
21.50 "Смотреть всем!" (16+).
23.00 "Новости". (16+).
23.25 Т/с "Черные паруса 2".
0.40 Х/ф "Наемники".
2.30 "Смотреть всем!" (16+).
3.00 "Секреты древних красавиц". (16+).
4.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Т/с "Кодекс чести" (16+)
12.00 "Сейчас".
12.30 Т/с "Кодекс чести"
15.30 "Сейчас".
16.00 "Открытая студия".
16.50 Детектив "Две версии одного столкновения".
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы. Ограбление по..." (16+).
19.40 Т/с "Детективы. Кто вы, господин детектив?"
20.20 Т/с "След. Близкие люди". (16+).
21.15 Т/с "След. По ту сторону". (16+).
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "След. Геометрия любви". (16+).
23.10 Т/с "След. Бомба из аптеки". (16+).
0.00 Мелодрама "Желтый карлик". (16+).
2.05 Детектив "Две версии одного столкновения".

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
7.30 Домашняя кухня. (16+)
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давай разведемся!
10.50 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
12.00 Кризисный менеджер
13.00 Присяжные красоты.
14.00 Т/с "Женский доктор 2". (16+).
16.45 Нет запретных тем.
17.45 Одна за всех. (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
19.00 Т/с "Провинциалка".
20.50 Д/с "Настоящая Ванга"
22.50 Кризисный менеджер
23.55 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама "Понаехали тут". (16+).
2.25 Мелодрама "Ожидание". (16+).
3.45 Присяжные красоты.
4.45 Домашняя кухня. (16+)
5.45 Тайны еды. (16+).
6.00 Джейми: обед за 15 минут. (16+).

ИНДИЯ

6.10 Мелодрама "Маска".
9.00 "Биография кумиров" "Аршад Варси". (12+).
9.30 "Путешествие по Индии" "Манду, Махешвар". (12+).
10.00 Драма "Простой человек". (16+).
12.10 Мелодрама "Во имя любви". (16+).
15.10 Драма "Танго Чарли".
18.10 Триллер "Остросюжетная любовь". (16+).
20.30 "Секреты индийской кухни" (12+).
21.10 Драма "Макбул".
0.10 Комедия "В бегах".
3.00 "Биография кумиров" "Рекха". (12+).
3.30 "Путешествие по Индии" "Удджайн, Орчха, Кхаджурахо". (12+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Х/ф "Мистер Питкин вверх тормашками".
12.45 "Эрмитаж - 250".
13.15 Д/ф "Тысячелетняя история Перу".
14.10 Х/ф "Белая гвардия"
15.00 "Новости культуры".
15.10 "Новая антология. Российские писатели". Ю. Поляков.
15.40 Д/ф "Вениамин Радомысленский. По коням!"
16.20 "Метаморфозы Леонида Лавровского".
17.00 Д/ф "Бру-на-Бойн. Могильные курганы в излучине реки".
17.20 Д/ф "Алиса Коонен".
18.05 "Неизвестная Европа". "Сердце Парижа, или Терновый Венец Спасителя".
18.30 Д/с "Артеку" - 90! "Запечатленное время".
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Спокойной ночи, малыши!"
19.25 Д/ф "Секреты ледяных гробниц Монголии"
20.20 "Живое слово".
21.05 Торжественная церемония закрытия XXVI кинофестиваля "Кинотавр".
22.10 Х/ф "Белая гвардия"
22.55 "Эпизоды". М. Пореченков.
23.40 "Новости культуры".
23.55 "Худсовет".
0.00 Х/ф "Мистер Питкин вверх тормашками".
1.30 Д/ф

среда, 17 июня

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

8.05-.08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания « Даймохк « (на чеченском языке)
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:10 Местное время. Вести-Дагестан
18.20 Светофор
18.35 Документальный фильм
18.50 Быстрее, выше, сильнее. Соревнования среди школьников на призы Главы РД Р.Абдулатипова (Г.Буйнакск)
19.05 Порт-Петровские ассамблеи Гайк Казазян (г.Москва)
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» Открытие Года литературы в Лакском районе
08.30 Время новостей Дагестана
08.45 Д/с «Испанские города XXI века»
09.25 «Оксюморон»
09.50 Х/ф «Золото древних инков»
11.55 «Бизнес Дагестана»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Правовое поле»
13.25 «Мой театр»
14.30 Время новостей Дагестан
14.50 Х/ф «Горе от ума» 1 серия
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Горе от ума» 2 серия
18.20 Мультфильм
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «На виду»
21.10 «Поколение» Наби Магомедов
21.40 В/ф «Робинзоны Каспийского моря»
22.00 «Жилой мир»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Аутодафе»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Коралловый риф»
02.45 «Поколение» Наби Магомедов
03.10 Х/ф «Война миров»
04.30 Х/ф «Горе от ума»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!" (12+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 Т/с "Старшая дочь".
14.25 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время".
21.35 Т/с "Старшая дочь".
23.35 "Вечерний Ургант".
0.10 Ночные новости.
0.25 "Политика". (16+).
1.25 "Наедине со всеми".
2.20 "Время покажет". (16+).
3.00 Новости.
3.05 "Время покажет". (16+).
3.15 "Модный приговор".
4.15 "Контрольная закупка".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
11.55 Т/с "Тайны следствия".
12.55 "Особый случай".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
14.50 "Вести. Дежурная часть". (12+).
15.00 Т/с "Последний янычар". (12+).
16.00 "Рассудят люди". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.10 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
17.30 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (12+).
19.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Т/с "Офицерские жены". (12+).
22.55 "Специальный корреспондент". (16+).
0.35 "Похищение Европы". (12+).
1.35 Т/с "Надежда". (16+).
3.30 "Комната смеха". (12+).
4.45 "Вести. Дежурная часть". (12+).

НТВ

6.00 "Кофе с молоком".
9.00 "Солнечно. Без осадков" с А. Беляевым.
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Суд присяжных. Окончательный вердикт". (16+).
14.30 "Все будет хорошо!" (16+).
15.30 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Ме". (16+).
21.30 Т/с "Ментовские войны". (16+).
23.20 "Анатомия дня".
0.00 Т/с "Псевдоним "Албанец". (16+).
1.55 "Дачный ответ".
3.00 "Дикий мир".
3.10 Т/с "Знаки судьбы".
5.00 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.20 Х/ф "Похищение "Савойи". (12+).
10.05 Д/ф "Ольга Остроумова. Любовь земная". (12+).
10.55 "Доктор И..." (16+).
11.30 "События".
11.50 Х/ф "В стиле Jazz". (16+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Удар властью. Иван Рыбкин". (16+).
15.40 Детектив "Чисто английское убийство". (Великобритания). (12+).
17.30 "События".
18.00 "Право голоса". (16+).
19.30 "Город новостей".
19.55 Т/с "Позднее раскаяние". (16+).
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Линия защиты". (16+).
23.05 "Советские мафии. Козлов отпущения". (16+).
0.00 "События. 25-й час".
0.25 "Русский вопрос". (12+).
1.10 Х/ф "Победный ветер, ясный день". (16+).
5.05 "Мой герой". (12+).

ЗВЕЗДА

Профилактика.
14.00 Т/с "Отрыв" (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Зафронтовые разведчики" (12+).
19.15 Х/ф "Машенька". (6+).
20.45 Х/ф "Горячий снег". (6+).
23.00 Новости дня.
23.20 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
0.55 Х/ф "Косухи". (16+).
2.50 Х/ф "Верьте мне, люди".
4.55 Д/ф "За красной чертой". "Дети Африки" .

REN TV

5.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
6.00 "Званый ужин". (16+).
7.00 "Смотреть всем!" (16+).
7.30 "Смотреть всем!" (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
11.00 "Документальный проект": "Жизни вопреки". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
15.00 "Семейные драмы". (16+).
16.00 "Не ври мне!" (16+).
17.00 "Не ври мне!" (16+).
18.00 "Самые шокирующие гипотезы": "Назад в будущее". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "Максимальный срок". (США). (16+).
21.50 "Смотреть всем!" (16+).
23.00 "Новости". (16+).
23.25 Т/с "Черные паруса 2". (США). (18+).
0.40 Х/ф "Максимальный срок". (США). (16+).
2.30 "Смотреть всем!" (16+).
3.00 "Секреты древних красавиц". (16+).
4.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Т/с "Кодекс чести"
11.45 Т/с "Кодекс чести"
12.00 "Сейчас".
12.30 Т/с "Кодекс чести"
13.30 Т/с "Кодекс чести"
14.25 Т/с "Кодекс чести", 16 с. (16+).
15.30 "Сейчас".
16.00 "Открытая студия".
16.50 Детектив "24-25 не возвращается". (16+).
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы. Золотой плен". (16+).
19.40 Т/с "Детективы. Пирожки с капустой".
20.20 Т/с "След. Кувалда".
21.10 Т/с "След. Нападение из угла". (16+).
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "След. Чтобы не было мучительно больно". (16+).
23.10 Т/с "След. Девятая невеста". (16+).
0.00 Х/ф "Сицилианская защита". (12+).
1.45 Драма "Вдали от Родины". (12+).
3.20 Детектив "24-25 не возвращается". (16+).
5.00 "Право на защиту. Фото на память". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
7.30 Домашняя кухня. (16+).
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давай разведемся! (16+)
10.50 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
12.00 Кризисный менеджер
13.00 Присяжные красоты.
14.00 Т/с "Женский доктор 2". (16+).
16.45 Нет запретных тем.
17.45 Одна за всех. (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
19.00 Т/с "Провинциалка". (16+).
20.50 Д/с "Настоящая Ванга". (16+).
22.50 Кризисный менеджер
23.55 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама "Не привыкайте к чудесам".
2.00 Мелодрама "Собачий пир". (12+).
4.05 Присяжные красоты.
5.05 Домашняя кухня. (16+)
6.00 Джейми: обед за 15 минут. (16+).

ИНДИЯ

Профилактика.
10.00 Боевик "Скрытая съемка". (16+).
12.10 Триллер "Похищение". (16+).
15.10 Драма "Пагубное пристрастие". (16+).
18.10 Мелодрама "Предсказание". (16+).
20.30 "Секреты индийской кухни" (12+).
21.10 Мелодрама "Праздник любви". (16+).
0.10 Боевик "Час Икс".
3.00 Комедия "Когда опаздываешь на поезд".

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Х/ф "Мистер Питкин на эстраде".
13.00 Д/ф "Палех".
13.15 Д/ф "Вечный город Тиуанако".
14.10 Х/ф "Белая гвардия"
15.00 "Новости культуры".
15.10 "Новая антология. Российские писатели". Лев Рубинштейн.
15.40 "Живое слово".
16.20 Д/ф "Живая вакцина доктора Чумакова".
17.00 Д/ф "Шелковая биржа в Валенсии. Храм торговли".
17.20 Д/ф "К.Р."
18.05 "Неизвестная Европа". "Венеция и Бари, или Морские разбойники".
18.30 Д/с
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Спокойной ночи, малыши!"
19.25 Д/ф "Тысячелетняя история Перу".
20.20 "Живое слово".
21.00 "Большой конкурс".
22.00 Д/ф "Арман Жан дю Плесси де Ришелье".
22.10 Х/ф "Белая гвардия"
22.55 "Острова". Сергей Шакуров.
23.40 "Новости культуры".
23.55 "Худсовет".
0.00 Х/ф "Мистер Питкин на эстраде".

четверг, 18 июня

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

08.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
09:00 Канал национального вещания « Лалаан» (на рутульском языке)
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:10 Местное время. Вести-Дагестан
18.20 К 2000-летию Дербента. Шелковый путь. Пути цивилизации
19.05 «Наука и Ислам».
19.30 Реклама
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» Родной язык: сегодня и завтра
07.55 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Испанские города XXI века»
09.25 Х/ф «Коралловый риф»
11.30 «Аутодафе»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Поколение» Наби Магомедов
13.30 Ретро-концерт
14.00 «Жилой мир»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Запасной игрок»
16.10 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 «Кругозор»
17.10 Х/ф «Два друга»
18.25 Обзор газеты «Хlакъикъат»
18.45 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги» Передача, посвященная месяцу Рамазан
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «На виду. Спорт» в прямом эфире
21.10 «Аулы Дагестана. Гоцатль»
21.45 Обзор газеты «Дагестанская Правда»
21.55 «Агросектор»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Колеса»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Моя прекрасная леди»
03.45 «Аулы Дагестана. Гоцатль»
04.10 Х/ф «Автобусная остановка»
05.40 Х/ф «Запасной игрок»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!" (12+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 Т/с "Старшая дочь".
14.25 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Наедине со всеми".
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Давай поженимся!"
19.50 "Пусть говорят". (16+).
21.00 "Время".
21.35 Т/с "Старшая дочь".
23.35 "Вечерний Ургант".
0.10 Ночные новости.
0.25 "На ночь глядя". (16+).
1.20 "Время покажет". (16+).
2.15 "Наедине со всеми".
3.00 Новости.
3.05 "Наедине со всеми".
3.15 "Модный приговор".
4.15 "Контрольная закупка".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
9.55 "О самом главном". (12+).
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
11.55 Т/с "Тайны следствия".
12.55 "Особый случай".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
14.50 "Вести. Дежурная часть". (12+).
15.00 Т/с "Последний янычар". (12+).
16.00 "Рассудят люди". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.10 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
17.30 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (12+).
19.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
20.50 "Спокойной ночи, малыши!"
21.00 Т/с "Офицерские жены". (12+).
22.55 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
0.35 Х/ф "Ватерлоо". (12+).
3.20 "Комната смеха". (12+).
4.45 "Вести. Дежурная часть". (12+).

НТВ

6.00 "Кофе с молоком".
9.00 "Солнечно. Без осадков" с А. Беляевым. (12+)
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Суд присяжных. Окончательный вердикт". (16+).
14.30 "Все будет хорошо!"
15.30 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Ме". (16+).
21.30 Т/с "Ментовские войны". (16+).
23.20 "Анатомия дня".
0.00 Т/с "Псевдоним "Албанец". (16+).
1.55 "Живые легенды. Юрий Соломин". (12+).
2.55 "Дикий мир".
3.10 Т/с "Знаки судьбы".
5.00 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.15 Х/ф "Бессонная ночь".
10.05 Д/ф "Его превосходительство Юрий Соломин". (12+).
10.55 "Доктор И..." (16+).
11.30 "События".
11.50 Х/ф "Семь дней до свадьбы". (16+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 "Советские мафии. Козлов отпущения".
15.40 Детектив "Чисто английское убийство". (Великобритания). (12+).
17.30 "События".
18.00 "Право голоса". (16+).
19.30 "Город новостей".
19.55 Т/с "Позднее раскаяние". (16+).
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 "Профессия - вор". Спецрепортаж. (16+).
23.05 Д/ф "Иосиф Сталин. Как стать вождем".
0.00 "События. 25-й час".
0.30 Х/ф "...По прозвищу "Зверь". (16+).
2.20 Х/ф "Дамы приглашают кавалеров". (12+).
3.50 Д/ф "Три жизни Виктора Сухорукова". (12+).
4.45 "Мой герой". (12+).
5.30 "Простые сложности".

ЗВЕЗДА

6.00 Х/ф "Дело для настоящих мужчин". (12+).
7.20 Х/ф "Забудьте слово смерть". (6+).
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с "Отрыв" (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "Отрыв" (16+).
13.40 Т/с "Отрыв" (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 Д/с "Зафронтовые разведчики" (12+).
19.15 Х/ф "Медовый месяц".

21.05 Х/ф "Молодая жена".
23.00 Новости дня.
23.20 Х/ф "Вопрос чести".
1.05 Х/ф "Шестой". (12+).
2.40 Х/ф "Сокровища пылающих скал". (6+).
4.20 Х/ф "Деревенская история". (6+).

REN TV

5.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
6.00 "Званый ужин". (16+).
7.00 "Смотреть всем!" (16+).
7.30 "Смотреть всем!" (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Великие тайны древних сокровищ". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
15.00 "Семейные драмы".
16.00 "Не ври мне!" (16+).
17.00 "Не ври мне!" (16+).
18.00 "Самые шокирующие гипотезы": "Жертвы Создателя". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 Х/ф "Падение Олимпа". (США). (16+).
22.10 "Смотреть всем!" (16+).
23.00 "Новости". (16+).
23.25 Т/с "Черные паруса 2". (США). (18+).
0.30 Х/ф "Падение Олимпа". (США). (16+).
3.00 "Секреты древних красавиц". (16+).
4.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Драма "Авария - дочь мента". (16+).
12.00 "Сейчас".
12.30 Драма "Авария - дочь мента". (16+).
13.15 Мелодрама "Желтый карлик". (16+).
15.30 "Сейчас".
16.00 "Открытая студия".
16.50 Детектив "Сувенир для прокурора". (12+).
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "Детективы. Жажда наживы". (16+).
19.40 Т/с "Детективы. Убить, чтобы спасти". (16+).
20.20 Т/с "След. Издержки гипноза". (16+).
21.15 Т/с "След. Смерть пельменям". (16+).
22.00 "Сейчас".
22.25 Т/с "След. Внутреннее дело". (16+).
23.10 Т/с "След. Тихая заводь". (16+).
0.00 Комедия "Особенности национальной охоты в зимний период". (16+).
1.25 Детектив "Сувенир для прокурора". (12+).
3.15 Драма "Авария - дочь мента". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
7.30 Домашняя кухня. (16+
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.50 Давай разведемся!
10.50 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
12.00 Кризисный менеджер
13.00 Присяжные красоты.
14.00 Т/с "Женский доктор 2". (16+).
16.45 Нет запретных тем.
17.45 Одна за всех. (16+).
18.05 Т/с "Она написала убийство". (16+).
19.00 Т/с "Провинциалка".
20.50 Д/с "Настоящая Ванга"
22.50 Кризисный менеджер
23.55 Одна за всех. (16+).
0.30 Мелодрама "Преданный друг". (Украина).
2.15 Комедия "Трижды о любви". (6+).
4.00 Присяжные красоты.
5.00 Домашняя кухня.
6.00 Джейми: обед за 15 минут. (16+).

ИНДИЯ

6.10 Триллер "Остросюжетная любовь". (16+).
8.30 "Секреты индийской кухни" (12+).
9.00 "Биография кумиров" "Санни Деол". (12+).
9.30 "Путешествие по Индии" "Бангалор". (12+).
10.00 Драма "Рита". (16+).
12.10 Комедия "В бегах".
15.10 Мелодрама "Любовь над облаками". (16+).
18.10 Триллер "Киллер".
20.30 "Секреты индийской кухни" (12+).
21.10 Драма "Где-то, когда-то". (16+).
0.10 Мелодрама "Разыскивается жених". (16+).
3.00 Триллер "Глаз тигра".

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Х/ф "Мистер Питкин в больнице".
12.50 Д/ф "Контрасты и ритмы Александра Дейнеки"
13.30 "Письма из провинции". Демидов (Смоленская область).
14.00 Д/ф "Иоганн Кеплер".
14.10 Х/ф "Белая гвардия"
15.00 "Новости культуры".
15.10 "Новая антология. Российские писатели". Л. Юзефович.
15.40 "Живое слово".
16.20 "Большой конкурс".
17.20 Д/ф "Женщина эпохи танго. Вероника Полонская - последняя любовь Маяковского".
18.05 "Неизвестная Европа". "Амьен и Генуя, или Мощи Иоанна Крестителя"
18.30 Д/с "Запечатленное время". "Ударим автопробегом".
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Спокойной ночи, малыши!"
19.25 Д/ф "Вечный город Тиуанако".
20.20 "Живое слово".
21.00 "Большой конкурс".
22.00 Х/ф "Белая гвардия"
22.50 Д/ф "Больше, чем артист".
23.45 "Новости культуры".
0.00 "Худсовет".
0.05 Х/ф "Мистер Питкин в больнице".
1.40 Д/ф "Лимес. На границе с варварами".
1.55 "Наблюдатель".

пятница, 19 июня

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

08.05-08.08 Местное время. Вести-Дагестан
08.36-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:35 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
17:10 Местное время. Вести-Дагестан
18:15 Реклама
18.20 Здоровье и жизнь. К Дню медицинского работника.
18.45 Человек и биосфера. Круглый стол по проблемам экологии
19.30 Реклама
19:35 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Паданги ГIамалги заманги» Передача, посвященная месяцу Рамазан
08.00 Обзор газеты «ХIакъикъат»
08.10 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Д/с «Испанские города XXI века»
09.25 Х/ф «Здравствуйте, я Ваша тӏутя!»
11.25 Пятничная проповедь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети г. Махачкала
12.10 «Кругозор»
12.30 Время новостей Дагестана
12.55 «Агросектор»
13.35 «Колеса»
14.10 Обзор газеты «Дагестанская Правда»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Х/ф «Чегери»
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Д/ф «Мурад Кажлаев. Ритмы и годы»
18.05 «Наши дети»
18.30 Обзор газеты «цлдаш»
18.45 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкь гетмес» Круглый стол. Будни театра
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей Махачкала
20.20 Круглый стол
21.00 Праздничный концерт
21.50 «Кухня»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей Махачкала
23.20 «Город молодых»
23.50 Х/ф «Кубачинская свадьба»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Исход»
04.15 «Ее имя - Женщина»
04.45 Х/ф «Девушка из легенды»

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00 Новости.
9.15 "Контрольная закупка".
9.45 "Жить здорово!" (12+).
10.55 "Модный приговор".
12.00 Новости.
12.15 Т/с "Старшая дочь".
14.25 "Время покажет".
15.00 Новости.
15.15 "Время покажет".
16.00 "Мужское/Женское".
17.00 "Жди меня".
18.00 Вечерние новости.
18.45 "Человек и закон".
19.50 Телеигра "Поле чудес". (16+).
21.00 "Время".
21.30 "Три аккорда". (16+).
23.35 "Вечерний Ургант". (16+).
0.30 Х/ф "Шесть дней, семь ночей". (16+).
2.25 Х/ф "Ноториус". (16+).
4.40 "Модный приговор".

РОССИЯ 1

5.00 "Утро России". (12+).
9.00 "Вести". (12+).
9.15 "Утро России". (12+).
9.55 "О самом главном".
11.00 "Вести". (12+).
11.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
11.55 Т/с "Тайны следствия".
12.55 "Особый случай".
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
14.50 "Вести. Дежурная часть". (12+).
15.00 Т/с "Последний янычар". (12+).
16.00 "Рассудят люди". (12+).
17.00 "Вести". (12+).
17.10 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
17.30 "Вести". (12+).
18.15 "Прямой эфир". (12+).
19.35 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
20.00 "Вести". (12+).
21.00 Т/с "Офицерские жены". (12+).
22.55 Х/ф "Алиби надежда, алиби любовь". (12+).
0.50 Торжественное открытие 37-го Московского международного кинофестиваля. (12+).
2.10 Х/ф "Подмосковные вечера". (16+).
4.10 "Горячая десятка". (12+)
5.15 "Комната смеха". (12+).

НТВ

6.00 "Кофе с молоком". (12+)
9.00 "Солнечно. Без осадков" с А. Беляевым. (12+)
10.00 "Сегодня".
10.20 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
12.00 "Суд присяжных".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Суд присяжных. Окончательный вердикт". (16+).
14.30 "Все будет хорошо!"
15.30 "Чрезвычайное происшествие. Обзор".
16.00 "Сегодня".
16.20 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Говорим и показываем". (16+).
19.00 "Сегодня".
19.40 Т/с "Ме". (16+).
23.25 Х/ф "Мертвые души".
1.25 "Тайны любви". (16+).
2.25 "Дикий мир".
2.50 Т/с "Знаки судьбы".
4.40 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).

ТВЦ

6.00 "Настроение".
8.15 Х/ф "Саша-Сашенька".
9.40 Детектив "Страх высоты".
11.30 "События".
11.50 Х/ф "От тюрьмы и от сумы..." (16+).
13.40 "Мой герой". (12+).
14.30 "События".
14.50 Д/ф "Иосиф Сталин. Как стать вождем".
15.35 Детектив "Чисто английское убийство". (Великобритания). (12+).
17.30 "События".
18.00 "Право голоса". (16+).
19.30 "Город новостей".
19.55 Х/ф "Влюблен по собственному желанию".
21.45 "Петровка, 38". (16+).
22.00 "События".
22.30 Х/ф "Похороните меня за плинтусом".
0.50 Д/ф "Светлана Крючкова. Я любовь узнаю по боли..." (12+).
1.45 Х/ф "Бессонная ночь".
3.25 Х/ф "Похищение "Савойи". (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Д/ф "Выдающиеся летчики. Олег Кононенко". (12+).
6.55 Д/ф "Крылья для флота". (12+).
7.15 Х/ф "Горячий снег". (6+).
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф "Горячий снег". (6+).
9.35 Т/с "Отрыв" (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "Отрыв" (16+).
14.00 Х/ф "Шхера-18".
16.00 Х/ф "Очкарик". (16+).
18.00 Новости дня.
18.30 Х/ф "Голубые молнии". (6+).
20.10 Х/ф "Найти и обезвредить". (12+).
21.55 Т/с "Секретный фарватер"
23.00 Новости дня.
23.20 Т/с "Секретный фарватер"
3.55 Х/ф "Громозека". (16+).

REN TV

5.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
6.00 "Званый ужин". (16+).
7.00 "Смотреть всем!" (16+).
7.30 "Смотреть всем!" (16+).
8.30 "Новости". (16+).
9.00 "Великие тайны". (16+).
12.00 "Информационная программа 112". (16+).
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Званый ужин". (16+).
15.00 "Ночь после судного дня". (16+).
17.00 "Исчезнувшие цивилизации". (16+).
19.00 "Информационная программа 112". (16+).
19.30 "Новости". (16+).
20.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
22.00 "Смотреть всем!" (16+)
23.00 Х/ф "Апокалипсис". (США). (18+).
1.30 Х/ф "Дело о пеликанах". (США). (16+).
4.20 Х/ф "Апокалипсис". (США). (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

6.00 "Сейчас".
6.10 "Момент истины". (16+).
7.00 "Утро на "5". (6+).
9.30 "Место происшествия".
10.00 "Сейчас".
10.30 Драма "Вдали от Родины". (12+).
12.00 "Сейчас".
12.30 Детектив "Ошибка резидента". (12+).
15.05 Детектив "Судьба резидента". (12+).
15.30 "Сейчас".
16.00 Детектив "Судьба резидента". (12+).
18.30 "Сейчас".
19.00 Т/с "След. Внутреннее дело". (16+).
19.45 Т/с "След. Девочки дерутся". (16+).
20.30 Т/с "След. Очень черная магия". (16+).
21.15 Т/с "След. Как сделать жизнь еще сложнее". (16+).
22.05 Т/с "След. Проклятая квартира". (16+).
22.55 Т/с "След. Девушка и смерть". (16+).
23.35 Т/с "След. Выбор каждого". (16+).
0.25 Т/с "След. Чтобы не было мучительно больно". (16+).
1.10 Т/с "След. Раскаяние". (16+).
2.00 Т/с "Детективы. Золотой плен". (16+).
2.40 Т/с "Детективы. Пирожки с капустой". (16+).
3.20 Т/с "Детективы. Жажда наживы". (16+).
4.00 Т/с "Детективы. Убить, чтобы спасти". (16+).
4.40 Т/с "Детективы. Гусиная голова". (16+).
5.15 Т/с "Детективы. Опасный клоун". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
7.30 Мелодрама "Знак истинного пути". (Россия - Украина). (16+).
11.10 Мелодрама "Море. Горы. Керамзит". (16+).
18.00 Т/с "Она написала убийство". (16+).
18.55 Одна за всех. (16+).
19.00 Мелодрама "У реки два берега". (16+).
22.55 Д/с "Звездная жизнь". (16+).
23.50 Одна за всех. (16+).
0.30 Комедия "Полный вперед!" (6+).
2.25 Драма "Кузнечик".
4.10 Д/с "Звездная жизнь". (16+).
5.10 Домашняя кухня. (16+).
5.40 Тайны еды. (16+).
6.00 Джейми: обед за 15 минут. (16+).

ИНДИЯ

6.10 Мелодрама "Предсказание". (16+).
8.30 "Секреты индийской кухни" (12+).
9.00 "Биография кумиров" "Лара Датта". (12+).
9.30 "Путешествие по Индии" "Майсур. Остров Шрирангапатана".
10.00 Драма "На грани".
12.10 Боевик "Час Икс".
15.10 Комедия "Когда опаздываешь на поезд". (16+).
18.10 Мелодрама "Любовь на сто процентов". (16+).
20.30 "Секреты индийской кухни" (12+).
21.10 Боевик "Габбар Сингх". (16+).
0.10 Боевик "Восстание". (16+).
3.00 Драма "Найти справедливость". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 "Новости культуры".
10.20 Х/ф "Песнь о счастьи".
12.00 Д/ф "Неаполь - город контрастов".
12.15 Д/ф "Александр Твардовский. Три жизни поэта".
13.10 Д/с "Нефронтовые заметки".
13.35 Х/ф "Мальва".
15.00 "Новости культуры".
15.10 "Новая антология. Российские писатели". А. Геласимов.
15.40 "Живое слово".
16.20 "Большой конкурс".
17.20 "Эпизоды".
18.05 "Неизвестная Европа". "Прюм, или Благословение для всех королей".
18.30 Д/с "Запечатленное время". "На чудесном празднике".
19.00 "Новости культуры".
19.15 "Искатели". "Ларец императрицы".
20.05 "Линия жизни". Д. Мацуев.
21.00 "Большой конкурс".
22.05 Д/ф "Женщина эпохи танго. Вероника Полонская - последняя любовь Маяковского".
22.50 "Новости культуры".
23.05 "Худсовет".
23.10 Х/ф "Дерсу Узала".
1.30 М/ф: "Банкет", "Только для собак", "Жил-был Козявин".
1.55 "Искатели". "Ларец императрицы".
2.40 Д/ф "Неаполь - город контрастов".

суббота, 20 июня

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

10:05 Реклама
10.10 Каспий – берега дружбы. Гала-концерт
10.55 Реклама
11:20 Местное время. Вести-Дагестан
14:30 Местное время. Вести-Дагестан

РГВК

07.00 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкь гетмес» Круглый стол. Будни театра
08.00 Обзор газеты «Елдаш»
08.10 Мультфильм
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 «PRO SPORT»
09.10 Х/ф «Кубачинская свадьба»
09.50 Д/ф «Дагестан – край мастеров»
10.20 «Ее имя - Женщина»
10.55 «Город молодых»
11.20 «Мой малыш» в прямом эфире
11.55 Концерт «Тенора XXI века» Открытие фестиваля «Порт-Петровские Ассамблеи»
14.05 Х/ф «Тучи покидают небо»
16.05 Мультфильм
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «Первоклассница»
18.10 «Здравствуй, мир!»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» Телеочерк «Ветеран ВОВ Даниял Гапизов»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Детская газета»
20.20 Мультфильм
20.40 Дневник Международного фестиваля «Порт-Петровские Ассамблеи»
21.20 «Молодежный микс»
21.50 «Разумный взгляд»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 «Наука Дагестана»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Х/ф «Иди своим путем»
03.05 Концерт «Тенора XXI века» Открытие фестиваля «Порт-Петровские Ассамблеи»
04.45 Х/ф «Безымянная звезда»

ПЕРВЫЙ

5.45 Детектив "Инспектор уголовного розыска".
6.00 Новости.
6.10 Детектив "Инспектор уголовного розыска".
7.40 "Играй, гармонь любимая!"
8.25 М/с "Смешарики. Новые приключения".
8.40 "Умницы и умники".
9.45 "Слово пастыря".
10.00 Новости.
10.15 "Смак". (12+).
10.55 "Не люблю фанфары". (12+).
12.00 Новости.
12.15 "Идеальный ремонт".
13.10 Т/с "Московская сага". (12+).
17.00 "Кто хочет стать миллионером?" с Д. Дибровым.
18.00 Вечерние новости.
18.15 Телеигра "Угадай мелодию".
19.00 "Достояние Республики: Анна Герман".
21.00 "Время".
21.20 "Сегодня вечером".
22.50 "Танцуй!"
1.35 Х/ф "Перо маркиза де Сада". (18+).
3.55 Комедия "Макс Дьюган возвращается".

РОССИЯ 1

5.50 Х/ф "Вылет задерживается". (12+).
7.30 "Сельское утро". (12+).
8.00 "Вести". (12+).
8.20 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
8.30 "Укротители звука".
9.25 "Субботник". (12+).
10.05 "Освободители". "Морская пехота".
11.00 "Вести". (12+).
11.20 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
11.30 "Кулинарная звезда".
12.35 Х/ф "Мечты из пластилина". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.30 "Местное время. Вести - Москва". (12+).
14.40 Х/ф "Мечты из пластилина". (12+).
15.10 "Субботний вечер".
17.05 "Улица Веселая". (12+).
18.00 Х/ф "Путь к сердцу мужчины". (12+).
20.00 "Вести в субботу".
20.45 Х/ф "Братские узы".
0.40 Х/ф "Срочно ищу мужа". (12+).
2.40 Комедия "Леди на день".
5.05 "Комната смеха". (12+).

НТВ

5.40 Т/с "Пляж". (16+).
7.25 "Смотр".
8.00 "Сегодня".
8.20 "Медицинские тайны".
8.55 "Их нравы".
9.25 "Готовим с А. Зиминым".
10.00 "Сегодня".
10.20 "Главная дорога".
11.00 "Поедем, поедим!"
11.50 "Квартирный вопрос".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Я худею". (16+).
14.20 "Своя игра".
15.10 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Следствие вели..."
19.00 "Центральное телевидение".
20.00 "Новый русские сенсации". (16+).
22.00 "Ты не поверишь!" (16+).
23.00 Боевик "Восьмерка". (16+).
0.40 Т/с "Пляж". (16+).
2.35 "Дикий мир".

3.15 Т/с "Знаки судьбы". (16+).
5.05 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).

ТВЦ

5.20 "Марш-бросок". (12+).
5.45 Х/ф "Семь дней до свадьбы". (16+).
7.35 Х/ф "Двенадцатая ночь".
9.20 "Православная энциклопедия". (6+).
9.50 Х/ф "Садко".
11.15 "Петровка, 38". (16+).
11.30 "События".
11.45 Х/ф "В добрый час!"
13.40 Детектив "Ночное происшествие".
14.30 "События".
14.45 Детектив "Ночное происшествие".
15.45 Х/ф "Сказка о женщине и мужчине". (16+)
17.25 Х/ф "Не покидай меня". (12+).
21.00 "Постскриптум".
22.10 "Право голоса". (16+).
0.55 "Восьмой элемент". Спецрепортаж. (16+).
1.25 Х/ф "От тюрьмы и от сумы..." (16+).
3.20 Д/ф "Мэрилин Монро и ее последняя любовь". (12+).
4.20 Х/ф "Саша-Сашенька".

ЗВЕЗДА

6.00 М/ф.
6.30 Х/ф "Бал сказок".
7.40 Х/ф "Медовый месяц".
9.00 Новости дня.
9.15 Х/ф "Медовый месяц".
9.50 "Папа сможет?" (6+).
10.35 "Легенды цирка с Эдгардом Запашным".
11.00 Т/с "Офицеры" (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "Офицеры" (16+).
15.15 Х/ф "Чужая родня".
17.25 Х/ф "Молодая жена".
18.00 Новости дня.
18.20 Х/ф "Молодая жена".
19.45 Х/ф "Сказание о земле Сибирской".
21.45 Х/ф "Мафия бессмертна". (12+).
23.00 Новости дня.
23.20 Х/ф "Мафия бессмертна". (12+).
23.55 Х/ф "Нежный полицейский". (Франция).
2.00 Х/ф "Украли бедро Юпитера".
4.05 Х/ф "Кадкина всякий знает". (6+).

REN TV

5.00 Х/ф "Апокалипсис". (США). (16+).
6.50 Т/с "Туристы". (16+).
9.40 "Чистая работа". (12+).
10.30 "Смотреть всем!" (16+)
12.30 "Новости". (16+).
13.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко".
17.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).
19.00 "Вся правда о российской дури". (16+).
21.00 "Поколение памперсов". (16+).
22.50 Т/с "На безымянной высоте". (16+).
2.45 "Смотреть всем!" (16+).
3.15 "Вся правда о российской дури". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

5.50 М/ф: "Лесные путешественники", "Мореплавание Солнышкина", "Зайчонок и муха", "Мой друг зонтик", "Храбрый олененок", "Волшебная птица".
7.50 Мелодрама "Алые паруса". (12+).
9.35 "День ангела".
10.00 "Сейчас".
10.10 Т/с "След. Смерть пельменям". (16+).
11.00 Т/с "След. Издержки гипноза". (16+).
12.40 Т/с "След. Кувалда".
13.35 Т/с "След. Геометрия любви". (16+).
14.20 Т/с "След. По ту сторону". (16+).
15.10 Т/с "След. Близкие люди". (16+).
16.00 Т/с "След. Последняя гастроль". (16+).
16.50 Т/с "След. Ликвидация". (16+).
17.40 Т/с "След. Челюсть".
18.30 "Сейчас".
18.40 Боевик "Ва-банк".
20.25 Боевик "Ва-банк 2".
22.00 "Алые паруса". Прямая трансляция.
1.00 Мелодрама "Алые паруса". (12+).
2.40 Детектив "Ошибка резидента". (12+).
5.15 Детектив "Судьба резидента". (12+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
7.30 Одна за всех. (16+).
7.50 Х/ф "Там, на неведомых дорожках..."
9.10 Т/с "Не твое тело". (Германия). (16+).
15.15 Т/с "1001 ночь". (12+).
18.00 Д/с "Восточные жены". (16+).
19.00 Т/с "1001 ночь". (12+).
21.45 Д/с "Восточные жены". (16+).
22.45 Д/с "Звездная жизнь". (16+).
23.45 Тайны еды. (16+).
0.00 Одна за всех. (16+).
0.30 Церемония награждения премии Топ 50. Самые знаменитые люди Петербурга.
1.30 Комедия "Не имей 100 рублей..." (6+).
3.00 Д/с "Звездная жизнь". (16+).
5.00 Домашняя кухня. (16+).
6.00 Джейми: обед за 15 минут. (16+).

ИНДИЯ

6.10 Триллер "Киллер". (16+).
8.30 "Секреты индийской кухни" (12+).
9.00 "Биография кумиров" "Мадхури Дикшит". (12+).
9.30 "Путешествие по Индии" "Шраванабелагола, Халебид, Белур". (12+).
10.00 Драма "Не просто поверить в любовь". (16+).
12.10 Мелодрама "Разыскивается жених". (16+).
15.10 Триллер "Глаз тигра".
18.10 Боевик "Бездельник".
21.10 Драма "Мадрас - любовь моя". (16+).
0.10 Комедия "Слепой, глухой, немой". (16+).
3.00 Боевик "Месть сына". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".
10.00 Х/ф "Ваня".
11.40 Спектакль "Горе от ума".
14.15 Д/ф "Юрий Соломин. Больше, чем артист".
15.10 "Большой конкурс".
16.10 Д/ф "Говорящие с белухами".
17.20 "Романтика романса". Нани Брегвадзе.
18.15 "Линия жизни".
19.10 Х/ф "Вертикаль".
20.25 Д/ф "Станислав Говорухин. Монологи кинорежиссера".
21.20 Спектакль "Рассказы Шукшина".
23.50 "Кинескоп" с П. Шепотинником. XXVI Открытый российский кинофестиваль
0.30 Х/ф "Мальва".
1.55 Д/ф "Литературный музей: воспоминание о будущем".
2.40 Д/ф "Ухаламба - Драконовы горы. Там, где живут заклинатели дождей"

РАДИО

ИСЛЕН, 15-ИЮНЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.35 «Хважамжам».

САЛАСА, 16-ИЮНЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 "Карчи Дагъустан".

АРБЕ, 17-ИЮНЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 «Девирар».

ХЕМИС, 18-ИЮНЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар. Газетдин обзор
12.30 «Вахт ва жегьилар».

ЖУЬМЯ, 19-ИЮНЬ
12.10 «Дагъустан». Хабарар.
12.30 «Исламдин сес».

КИШ, 20-ИЮНЬ
10.43 «Гьафтедин нетижаяр».
10.50 Концерт.

ГЬЯД, 21-ИЮНЬ
10.43 «Кард». Аялар патал программа

воскресенье, 21 июня

ТВ ДАГЕСТАН

РОССИЯ

10.20 Местное время. Вести Дагестан. События недели. Информационно-аналитическая программа

РГВК

07.00 Время новостей Дагестан
07.15 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» Телеочерк «Ветеран ВОВ Даниял Гапизов»
08.30 Время новостей Дагестана
08.50 Х/ф «Встреча в горах»
10.30 «Здравствуй, мир!»
11.00 Дневник Международного фестиваля «Порт-Петровские Ассамблеи»
11.45 «Молодежный микс»
12.10 «Разумный взгляд»
12.50 «Наши дети»
13.20 «Красота 05.ru»
14.00 Х/ф «Ожерелье для моей любимой»
15.30 Концерт, посвященный Дню славянской письменности
16.30 Х/ф «Богдан Хмельницкий»
18.45 Передача на чеченском языке «Вайнах» Презентация книги В. Касимова «Дорога к Победе
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги
20.00 «7 news»
20.10 «Здоровье нации»
20.30 Ток-шоу «Главная тема» с Алексеем Казаком
22.30 Время новостей Дагестана. Итоги
23.00 «Человек и право»
00.20 Х/ф «Гигант»
03.30 «Здоровье нации»
03.45 Ток-шоу «Главная тема» с Алексеем Казаком
05.05 Х/ф «Богдан Хмельницкий»

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости.
6.10 Х/ф "Дорогой мой человек".
8.10 "Армейский магазин".
8.45 М/с "Смешарики. Пин-код".
8.55 "Здоровье". (16+).
10.00 Новости.
10.15 "Парк".
12.00 Новости.
12.15 "Фазенда".
12.50 Т/с "Московская сага".
16.50 "Призвание". Премия лучшим врачам России.
18.50 "Точь-в-точь". Лучшее.
21.00 Воскресное "Время".
22.30 "Что? Где? Когда?" Летняя серия игр.
23.40 "Мистер и миссис СМИ". (16+).
0.15 Х/ф "К чуду". (12+).
2.20 Детектив "Тайная жизнь пчел". (16+).
4.20 "Контрольная закупка".

РОССИЯ 1

6.20 Х/ф "Золотая мина".
9.10 "Смехопанорама".
9.40 "Утренняя почта". (12+).
10.20 "Местное время. Вести - Москва". Неделя в городе. (12+).
11.00 "Вести". (12+).
11.10 "Россия. Гений места"
12.10 "Смеяться разрешается". (12+).
14.00 "Вести". (12+).
14.20 "Живой звук". (12+).
16.10 Х/ф "Испытание верностью". (12+).
20.00 "Вести недели". (12+).
22.00 "Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
0.35 Х/ф "Доставить любой ценой". (12+).
4.15 "Комната смеха". (12+).

НТВ

6.05 Т/с "Пляж". (16+).
8.00 "Сегодня".
8.15 Лотерея "Русское лото плюс".
8.50 "Их нравы".
9.25 "Едим дома!"
10.00 "Сегодня".
10.20 "Первая передача".
11.00 "Чудо техники". (12+).
11.50 "Дачный ответ".
13.00 "Сегодня".
13.20 "Тайны любви". (16+).
14.20 "Своя игра".
15.10 Т/с "Улицы разбитых фонарей". (16+).
18.00 "Чрезвычайное происшествие. Обзор за неделю".
19.00 "Сегодня. Итоги".
20.00 "Список Норкина".
21.05 Х/ф "Идеальное убийство". (16+).
23.00 Боевик "Терминатор". (США). (16+).
1.00 Т/с "Пляж". (16+).
2.55 "Дикий мир".
3.05 Т/с "Знаки судьбы".
5.00 Т/с "Москва. Три вокзала". (16+).

ТВЦ

5.50 Детектив "Страх высоты".
7.35 "Фактор жизни". (12+).
8.05 Комедия "Жандарм из Сен-Тропе". (Франция - Италия). (6+).
10.05 "Барышня и кулинар".
10.35 Д/ф "Светлана Крючкова. Я любовь узнаю по боли..." (12+).
11.30 "События".
11.40 Х/ф "Вий". (12+).
13.05 Х/ф "Влюблен по собственному желанию".
14.50 "Московская неделя".
15.20 Х/ф "Другое лицо".
17.15 Х/ф "Иллюзия охоты".
21.00 "В центре событий".
22.10 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". (Великобритания).
0.00 "События".
0.15 Детектив "Расследование Мердока". (Канада). (12+).
2.05 Детектив "Ночное происшествие".
3.55 Х/ф "В добрый час!"

ЗВЕЗДА

6.00 М/ф.
6.30 Х/ф "Спящая красавица"
8.20 Х/ф "Спокойный день в конце войны". (6+).
9.00 "Служу России".
9.55 "Военная приемка".
10.45 "Научный детектив".
11.00 Т/с "Офицеры" (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с "Офицеры" (16+).
15.15 Х/ф "Найти и обезвредить". (12+).
17.10 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
18.00 Новости. Главное.
18.45 Д/с "Легенды советского сыска". (16+).
22.45 Т/с "Телохранитель 2". "Эх, Семеновна!" Фильм 2. (16+).
23.00 Новости дня.
23.20 Т/с "Телохранитель 2". "Эх, Семеновна!" Фильм 2
2.40 Х/ф "22 июня, ровно в 4 часа..." (16+).
4.35 Х/ф "Мой добрый папа". (12+).

REN TV

5.00 "Поколение памперсов". (16+).
7.00 Т/с "На безымянной высоте". (16+).
11.00 "День "Военной тайны". (16+).
23.00 "Добров в эфире".
0.00 "Военная тайна с Игорем Прокопенко".
4.00 "Территория заблуждений с Игорем Прокопенко". (16+).

ПЕТЕРБУРГ - 5 КАНАЛ

8.00 М/ф
10.00 "Сейчас".
10.10 "Истории из будущего" с М. Ковальчуком.
11.00 "Сицилианская защита". (12+).
12.45 Х/ф "Собачье сердце". (16+).
15.30 Комедия "Особенности национальной охоты в зимний период".
17.00 "Место происшествия. О главном".
18.00 Главное.
19.30-22.20 Т/с "Три дня лейтенанта Кравцова"
23.15-1.55 Т/с "Приказано уничтожить" (16+).
2.50 Д/с "Агентство специальных расследований". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 15 минут. (16+).
7.30 Одна за всех. (16+).
7.55 Домашняя кухня. (16+).
8.25 Х/ф "Старик Хоттабыч".
10.05 Детектив "Большое зло и мелкие пакости".
14.05 Мелодрама "У реки два берега". (16+).
18.00 Т/с "Она написала убийство". (16+).
18.55 Одна за всех. (16+).
19.00 Мелодрама "Нелюбимая". (12+).
22.35 Д/с "Звездная жизнь".
23.35 Одна за всех. (16+).
0.30 Комедия "Золотой ключик". (16+).
2.50 Комедия "Нежданно-негаданно". (12+).
4.30 Д/с "Звездная жизнь".
5.30 Домашняя кухня. (16+).

ИНДИЯ

6.10 Мелодрама "Любовь на сто процентов". (16+).
9.00 "Биография кумиров" "Амриш Пури". (12+).
9.30 "Путешествие по Индии" "Мангалор, Удупи, острова Св. Марии".
10.00 Комедия "Время".
12.10 Боевик "Восстание".
15.10 Драма "Найти справедливость". (16+).
18.10 Мелодрама "Самая первая любовь". (16+).
21.10 Мелодрама "Прыжок гепарда". (16+).
0.10 Мелодрама "Любовная тайна". (16+).
3.00 Драма "Под дулом пистолета". (16+).

КУЛЬТУРА

6.30 Канал "Евроньюс".

10.00 "Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым".
10.35 Х/ф "Вертикаль".
11.50 "Легенды мирового кино". Дуглас Фэрбенкс.
12.20 Д/ф "Говорящие с белухами".
13.30 Д/ф "Литературный музей: воспоминание о будущем".
14.15 "Пешком..." Москва архитектора Жолтовского
14.45 "Звезды мировой оперной сцены". Чечилия Бартоли.
15.50 Х/ф "В четверг и больше никогда".
17.15 "Острова". Л. Добржанская.
18.00 "Контекст".
18.40 "Искатели". "Мистификации супрематического короля".
19.30 Х/ф "Женитьба".
21.05 "В гостях у Эльдара Рязанова". Вечер С. Крючковой.
22.05 Д/ф "Элегия жизни. Ростропович. Вишневская".
23.45 Х/ф "В четверг и больше никогда".
1.15 "Больше, чем любовь". Олег и Лиза Даль.
1.55 "Искатели". "Мистификации супрематического короля".
2.40 Д/ф "Эс-Сувейра. Где пески встречаются с морем".

СПОРТ с 15 ПО 21 ИЮНЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

6.30 "Панорама дня. Live".
8.35 Х/ф "ПираМММида". (16+).
10.40 "Эволюция".
11.45 "Большой футбол".
12.05 Х/ф "Застывшие депеши". (16+).
16.40 "Танковый биатлон".
17.40 Х/ф "Три дня лейтенанта Кравцова". (16+).
21.15 "Большой спорт".
21.35 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
23.30 Х/ф "ПираМММида". (16+).
1.30 "Эволюция".
3.00 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
4.55 Х/ф "Лорд. Пес-полицейский". (12+).

ВТОРНИК

6.30 "Панорама дня. Live".
8.20 Х/ф "Военная разведка. Северный фронт". (16+).
10.15 "Эволюция".
11.45 "Большой спорт".
12.05 Х/ф "Застывшие депеши". (16+).
16.45 "Танковый биатлон".
17.50 Х/ф "Приказано уничтожить! Операция: "Китайская шкатулка". (16+).
21.15 "Большой спорт".
21.35 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
23.30 Х/ф "Военная разведка. Северный фронт". (16+).
1.20 "Эволюция".
2.50 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
4.55 Х/ф "Лорд. Пес-полицейский". (12+).

СРЕДА

6.30 "Панорама дня. Live".
8.20 Х/ф "Военная разведка. Северный фронт". (16+).
10.10 "Эволюция".
11.45 "Большой спорт".
12.05 Х/ф "Застывшие депеши". (16+).
16.40 "Танковый биатлон".
17.45 Х/ф "Клад могилы Чингисхана". (16+).
21.15 "Большой спорт".
21.35 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
23.30 Х/ф "Военная разведка. Северный фронт". (16+).
1.20 "Эволюция".
2.50 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
4.55 Х/ф "Лорд. Пес-полицейский". (12+).

ЧЕТВЕРГ

6.30 "Панорама дня. Live".
8.20 Х/ф "Военная разведка. Северный фронт". (16+).
10.10 "Эволюция".
11.45 "Большой спорт".
12.05 Х/ф "Правила охоты. Отступник". (16+).
15.30 "Танковый биатлон".
17.40 Х/ф "Отдел С.С.С.Р". (16+).
21.15 "Большой спорт".
21.35 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
23.30 Х/ф "Военная разведка. Северный фронт". (16+).
1.20 "Эволюция".
2.50 Смешанные единоборства. Bellator. Прямая трансляция из США.

СУББОТА

6.15 "Панорама дня. Live".
8.40 "В мире животных".
9.10 "Диалоги о рыбалке".
10.40 "Большой спорт".
11.00 Х/ф "Отдел С.С.С.Р". (16+).
14.30 "Большой спорт".
14.55 Формула-1. Гран-при Австрии. Квалификация. Прямая трансляция.
16.05 Легкая атлетика. Командный ЧЕ. Прямая трансляция из Чебоксар.
19.20 Х/ф "Земляк". (16+).
22.20 "Большой спорт".
22.40 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
0.20 Х/ф "Монтана". (16+).
2.05 "Основной элемент". Нефтегород.
2.35 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
4.15 Смешанные единоборства. "Грозная битва". (16+).

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 "Панорама дня. Live".
8.25 "Моя рыбалка".
9.10 "Язь против еды".
9.40 "Рейтинг Баженова". Война миров. (16+).
10.10 "Рейтинг Баженова". Могло быть хуже. (16+).
10.40 "Большой спорт".
11.00 Х/ф "Отдел С.С.С.Р". (16+).
14.30 "Большой спорт".
14.45 Формула-1. Гран-при Австрии. Прямая трансляция.
17.05 Легкая атлетика. Командный ЧЕ. Прямая трансляция из Чебоксар.
19.20 Х/ф "Земляк". (16+).
22.20 "Большой спорт".
22.40 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
0.20 Х/ф "Орел девятого легиона". (16+).
2.20 Первые Европейские игры. Трансляция из Азербайджана.
4.45 Х/ф "Пыльная работа".

ТНТ с 15 ПО 21 ИЮНЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК

7.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды". "Мальтийский богомол"
8.25 М/с "Турбо-Агент Дадли". "Бригада / Силок"
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.30 "Битва экстрасенсов".
11.30 Комедия "Тупой и еще тупее". (США). (16+).
13.30 Т/с "Универ". "Разведенка" (16+).
14.00 Т/с "Универ". "Лень"
14.30-20.00 Т/с "Реальные пацаны". "Робингудство" (16+).
20.30 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
21.00 Комедия "Забойный реванш". (США). (16+).
23.20 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.20 "Дом 2. После заката".
1.20 Т/с "Сладкая жизнь 2"
2.15 М/ф "Помутнение".
4.15 Комедия "Луни Тюнз: Снова в деле". (Германия - США). (12+).
6.05 Т/с "Хор". "День Благодарения" (16+).

ВТОРНИК

7.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды". "Только по приглашению" (12+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.30 "Битва экстрасенсов".
11.30 Комедия "Забойный реванш". (США). (16+).
14.00 Т/с "Универ". "Трудности перевода" (16+).
14.30-19.00 Т/с "Интерны"
19.30 Т/с "Реальные пацаны". "Красота по-пермски" (16+).
20.00 Т/с "Реальные пацаны". "Мага" (16+).
20.30 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
21.00 Комедия "Малавита". (США - Франция). (16+).
23.05 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.05 "Дом 2. После заката".
1.05 Т/с "Сладкая жизнь 2"
2.00 Комедия "Путешествия выпускников". (Канада - США). (16+).
3.50 Т/с "Хор". "Лебединая песня" (16+).
4.45 "Без следа 6" (16+).
6.30 Т/с "Женская лига" (16+).

СРЕДА

7.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды". "Полуночный странник"
7.30 М/с "Губка Боб Квадратные штаны". "Пробуйте даром. Дом, милый дом" (12+).
7.55 М/с "Пингвины из "Мадагаскара". "Лучшие враги. Ночь Везувиусов" (12+).
8.25 М/с "Турбо-Агент Дадли". "Проклятие короля матта / Образование" (12+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.30 "Битва экстрасенсов". (16+).
11.30 Комедия "Малавита". (США - Франция). (16+).
13.40 "Комеди клаб. Лучшее" (16+).
14.00-19.00 Т/с "Универ". "Последний шанс" (16+).
19.30 Т/с "Реальные пацаны". "Мага" (16+).
20.00 Т/с "Реальные пацаны". "Пари" (16+).
20.30 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
21.00 Боевик "Доспехи Бога 3: Миссия Зодиак". (Гонконг - Китай). (12+).
23.20 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.20 "Дом 2. После заката". (16+).
1.20 Т/с "Сладкая жизнь 2"
2.15 Д/ф "Рожденные на воле". (США). (12+).
3.00 М/ф "Гроза муравьев". (12+).
4.50 Т/с "Хор". "Реальный хор" (16+).
5.45 "Без следа 6" (16+).
6.35 Т/с "Женская лига" (16+).

ЧЕТВЕРГ

7.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды". "Догнать посыльного" (12+).
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.30 "Битва экстрасенсов". (16+).
11.30 Боевик "Доспехи Бога 3: Миссия Зодиак". (Гонконг - Китай). (12+).
14.00 Т/с "Универ". "Вспомнить все" (16+).
14.30-19.00 Т/с "СашаТаня". "Шантаж" (16+).
19.30 Т/с "Реальные пацаны". "Пари" (16+).
20.00 Т/с "Реальные пацаны". "Беги, Коля, беги!" (16+).
20.30 Т/с "Универ. Новая общага" (16+).
21.00 Боевик "Кто я?" (Гонконг). (12+).
23.30 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.30 "Дом 2. После заката". (16+).
1.30 Т/с "Сладкая жизнь 2" (16+).
2.25 Х/ф "Разрушитель". (США). (16+).
4.40 "THT-Club". (16+).
4.45 Т/с "Хор". "Сэди Хокинс" (16+).
5.40 "Без следа 6" (16+).
6.35 Т/с "Женская лига"

ПЯТНИЦА

7.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды". "Одинокий журавль"
9.00 "Дом 2. Lite". (16+).
10.30 "Школа ремонта". (12+).
11.30 Боевик "Кто я?" (Гонконг). (12+).
14.00-19.00 Т/с "Универ". "Шепоты и крики" (16+).
19.30 Т/с "Реальные пацаны". "Беги, Коля, беги!" (16+).
20.00 "Comedy Woman". (16+).
21.00 "Комеди Клаб". (16+).
22.00 "Comedy Баттл. Последний сезон". (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 "Не спать!" (16+).
2.00 Драма "О Шмидте". (США). (12+).
4.25 Т/с "Хор". "Обнаженный" (16+).
5.20 "Без следа 6" (16+).
6.15 Т/с "Женская лига" (16+).

СУББОТА

7.00 "Comedy Club. Exclusive" (16+).
7.35 М/с "Губка Боб Квадратные штаны". "Великое ограбление в поезде" (12+).
8.00 М/с "Губка Боб Квадратные штаны". "Полное погружение. Звезда каратэ" (12+).
8.30 М/с "Губка Боб Квадратные штаны". "Затерянные во времени. Сладкие чики-мечты" (12+).
9.00 Т/с "Зайцев+1". "Новая жизнь" (16+).
9.30 Т/с "Зайцев+1". "Шерередово" (16+).
10.00 "Дом 2. Lite". (16+).
11.00 "Школа ремонта". (12+).
12.00 Т/с "СашаТаня" (16+).
12.30 "Такое Кино!" (16+).
13.00-19.30 "Комеди Клаб". (16+).
20.00 Боевик "Шерлок Холмс". (Германия - США). (12+).
22.25 "Комеди клаб. Лучшее" (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
0.30 "Такое Кино!" (16+).
1.00 Х/ф "Смертельная битва 2: Истребление". (США). (16+).
2.55 Т/с "Хор". "Дива" (16+).
3.45 "Без следа 6" (16+).
4.40 "Без следа 6" (16+).
5.30 Т/с "Женская лига" (16+).
6.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды". "Пять - в самый раз"

ВОСКРЕСЕНЬЕ

7.00 "THT.Mix" (16+).
7.35 М/с "Губка Боб Квадратные штаны". "Абразивная сторона. Навязчивая мелодия" (12+).
9.00 Т/с "Зайцев+1". "Отец" (16+).
9.30 Т/с "Зайцев+1". "Ты мне, я тебе" (16+).
10.00 "Дом 2. Lite". (16+).
11.00 "Сделано со вкусом" (16+).
12.00 "Перезагрузка". (16+).
13.00 Боевик "Шерлок Холмс". (Германия - США). (12+).
15.30 Боевик "Широко шагая". (США). (12+).
17.00 "Comedy Woman". (16+).
18.00 "Comedy Woman". (16+).
19.00 "Comedy Woman". (16+).
19.30 "Comedy Woman".
20.00 "Комеди Клаб". (16+).
21.00 "Однажды в России"
22.00 "Stand up" (16+).
23.00 "Дом 2. Город любви". (16+).
0.00 "Дом 2. После заката". (16+).
1.00 Комедия "Маленькая смерть". (Австралия). (18+).
3.00 Т/с "Хор". "Я согласен" (16+).
3.50 "Без следа 6" (16+).
4.45 "Без следа 6" (16+).
5.35 Т/с "Женская лига" (16+).
6.00 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды". "Тайный обожатель" (12+).
6.30 М/с "Кунг-Фу панда: Удивительные легенды". "Чи-лин" (12+).

Программа гьазурайди - Насима Велибегова

Дербентдин 2000 йис

Лезгийрин СтIал Сулейманан тIварунихъ галай госмуздрамтеатрдин - 110-йис

Дагъустанда сад лагьайди

Азиз МИРЗЕБЕГОВ, филологиядин илимрин кандидат

Лезги халкьдин театрдин дувулар лап къадим заманайриз фенва. Чи халкьдин яшайишдихъ, майишатдихъ, адетрихъ, чIалахъ хьунрихъ, дуьнья акунрихъ галаз алакъада аваз арадал атай ам чи руьгьдин медениятдин чара тежедай са хел я. Халкьдин тамашайра, пешекар театрра хьиз, театрдин элементар гужлу я. Ихьтин тамашайриз мисал яз, чавай виликан девирра гьар йисуз вири лезги хуьрера кьиле тухуз хьайи Яран суварин, ПIинийрин суварин, Цуькверин суварин мярекатар, марф кьун ва я рагъ экъечIун патал кьиле тухвай мярекатар ва гьакIни симин пагьливанрин тамашаяр къалуриз жеда.

Симин пагьливанрин тамашайрикай Азербайжандин машгьур драматург Абдурагьим-бег Гьахъвердиева икI кхьенва: "РагъэкъечIдай патан тамашайрин арада симин пагьливанрин тамашайри кьетIен чка кьазва. ЧIехи майданрикай санал кьве-кьвед гьечеяр хьиз кутIунна, кьуд гъвар чиле акIурзава. Гьа гъварарин арадай чилелай 5-6 метрдин кьакьанда аваз тIарамдаказ сим чIугвазва. Симинин кьве кьил чиле акIурзава. Зуьрне яна, жемят кIватIзава. Инсанар гзаф кIватI хьайила, симин пагьливан майдандал экъечIзава. Беднезерри чIал тавурай лугьуз, ада гардандай гзаф дуьаяр - запабар куьрсарзава. Симин винел вич хуьн патал ада гьиле пайгар кьазва. Симин пагьливандиз кваса лугьур са куьмекчини жезва. Пагьливан, симинал хкаж хьана, къугъунар ийиз эгечIзава. Ада симинал гзаф хаталу гьерекатар ийизва: цавуз гадарзава, яргъи жезва, къугъвазва, цурун къапуна ацукьна симинилай физва, кIвачерал са шумуд хенжел кутIунна, симинилай физва ва мсб. И чIавуз квасади, майдандал къекъвез, устаддин гьерекатар хъуьруьн къведай жуьреда тикраризава ва идалди пагьливан бедназаррикай хуьзва. Кьилел алукIнавай хъицикьдин бармакди квасадин чин кIевзава. Вилериз акун патал бармакда кьве тIвек жезва. Къугъунрин вахтунда квасади са кьадар шит зарафатар ийизва. Тамашачийривай пулни квасади кIватIзава.

Азербайжанда симин пагьливанрин чIехи пай лезгийрикай жезвайди тир"[1].

ПЕШЕКАР ТЕАТРДИХЪ ТУХВАЙ РЕХЪ

Лезги халкьдин театрдин дувулар дегьзаманайриз фенватIани, пешекар театр, яни Европадин къайдадин театр XX асирдал къведалди авачир. Ихьтин театр Къавказда маса халкьарихъни авачир. И кар машгьур драматург Абдурагьим-бег Гьахъвердиева (1870-1933) вичин "Азербайжанда театр" макъалада кьейдзава: "...Азербайжанда театрдин тарих гзаф куьруьди я. Азербайжандин сад лагьай тамаша 1873-йисан мартдиз Бакуда къалурнава. А чIавуз Мирзе Фетали Ахундован "Ленкарандин хандин везир" тамаша къалурнай. А тамаша эцигайбур Бакудин реальный училищедин ученикар тир.

Мирзе Фетали Ахундов Азербайжанда драматургиядин бине кутур кас я. Ада вичин пьесайриз кхьей сифте гафуна къейдзава: "ЧIехи императордин Кавказда наместник тир жанаби князь Воронцова 1266-йисуз (1848-йисуз) Тифлис шегьерда театрдин чIехи дарамат эцигна...".

Чкадин чIаларал репертуар арадал гъун патал наместникди пуд комиссия арадал гъанвай (гуржи, эрмени, туьрк (азербайжан) чIаларин). Наместникдин конторада таржумачи хьиз кIвалахзавай Мирзе Фетали Ахундова азербайжан чIалан репертуардин комиссиядиз регьбервална кIанзавай. Амма а чIавуз урус ва Европадин эдебиятрихъ галаз таниш, авайни-авачир тек са азербайжанви тирвиляй, ам вич пьесаяр кхьинал машгьул хьун герек атана. М.Ф.Ахундова темаяр Азербайжандин ва Ирандин уьмуьрдай къачуна кхьей ругуд эсер Азербайжандин театрдин сифтегьан пьесаяр тир.

Князь Воронцова вири Кавказда, сифте яз Тифлисда, театр арадал гъунин макьсад Закавказьеда Урусатдин пачагьдин гьукум мягькемаруникай ибарат тир"[2].

Винидихъ къейднавайвал, Азербайжанда сад лагьай тамаша 1873-йисан мартдиз эцигнай ва идалай кьулухъ са ирид йисан къене мад театрдин тамашаяр эхцигун абуруз несиб хъхьанач. А.Гьахъвердиева мад кьейдзава: *"1873-йисалай 1880-йисалди Азербайжандин тамашайрикай гьич са малуматни авач. 1880-йисуз пешекар актерар тир Степан ва Алма ханум Сафразьянри Закавказьедин шегьерра къекъвез, чкадин азербайжанви интеллигентрин куьмекдалди азербайжан чIалал тамашаяр къалурзавай. Абуру сегьнедал Ахундован къемедаяр ва азербайжан чIалал пьесаяр кхьизвай эрмени Медетьянан эсерар къалурзавай"*[3].

ЯтIани, алай вахтунда азербайжанвийри чпин театрдин тарих гьа и чIавалай - 1873-йисан мартдилай гатIунзава ва чпин чIалал сифте тамаша эцигай югъ, яни 10-март республикада Театрдин югъ хьиз къейдзава. И кардикай искусствоведенидин илимрин доктор тир Илгьам Рагьимлиди икI кхьизва*: "1873-йисуз машгьур маарифчи ва педагог, азербайжан чIалал сифтегьан газетдин редактор хьайи Гьасан-бег Зердабидин регьбервилик кваз реальный училищедин сухтайри Мирзе Феталидин "Ленкарандин хандин везир" комедиядин тамаша гьазурнай…*

Гьа идалди Азербайжанда чи милли пешекар театрдин бине, маса гафуналди, чи алай вахтунин Академический милли театрдин бине эцигнава"[4].

Гуржийрин театрдин тарих, са тIимил фад, 1850-йисан 14-январдилай гатIунзава. Гьа чIавуз Тифлисда, гуржийрин искусствводин зурба векил Георгий Эриставиди сад лагьай пьеса эцигнай. Гьар йисуз Гуржистанда 14-январь Театрдин югъ хьиз къейдзава.

Эрменийрин театр лагьайтIа, гьамни XIX асирда арадал атанвайди я. Амма и халкьдин векилри чпин театрдин тарих къадимариз, гуя адаз 2000 йисан тарих авайди хьиз къалуриз алахъзава. Гьеле советрин девирда абуру и темадай ктабарни акъуднай[5]. Гьелбетда, ам таб я. Эгер эрменийрин театрдин тарих гьакьван къадимди тиртIа, абуруз гьахьтин къадим драматургияни жедай. Амма эрменийрин драматургия XIX асирда, князь Воронцова Тифлисда театрдин дарамат эцигиз туна, чкадин халкьарин чIаларал репертуардин комиссияр арадал гьайидалай кьулухъ арадал атанва. Гьа и кардини эрменийрин театрдиз 2000 йисан тарих хьунин фикир эсиллагь дуьз туширди субутзава.

Чна винидихъ тIварар кьур театррин тарихдиз вил вегьин дуьшуьшдай туш. Алай девирда Лезги театрдин яш тIимилариз алахъзавайбур пайда хьанва. Абур Лезги театрдин тарих гьакъикъатда авайвал ваъ, куьруь авуна гун паталди хамарай акъатзава. И чIуру кардал иллаки Дагъустандин культурадин министерствода са бязи чиновникар гзаф машгьул я. Абуруз алай йисуз Лезги театрдин 110 йисан ваъ, 80 йисан юбилей къейдиз кIанзава. Гьа идалди абуру Лезги театр 30 йисан "жаванарзава", яни адан уьмуьрдикай 30 йис атIузва. Амма абуру гьар са халкьдин тарих, чиновникрин мурадар кьилиз акъудун патал ваъ, гьакъикъатда хьайивал къалурун герек тирди рикIелай алудзава. Чна и чи куьруь макъала гьахьтин-буруз жаваб яз кхьенва.

(КьатI ама)

1 А.Гьахъвердиев. Азербайжанда театр //Хкягъай эсерар. II жилд.- Баку, 1971, 416-чин.
2 А.Гьахъвердиев. Азербайжанда театр //Хкягъай эсерар. II жилд. - Баку, 2005. 362-363-чинар.
3 А.Гьахъвердиев. Азербайжанда театр //Хкягъай эсерар. II жилд. Азернешр, Баку, 2005. 362-363-чинар.
4 И.Рагьимли. Азербайжандин Гьукуматдин академический милли драматический театр. 3 жилдина ава з. I жилд, Баку, 2013. 33-чин.
5 Г.Гоян. 2000 лет армянского театра. В двух томах.- Москва 1952.

Фил гваз Дагъустандин чилелай

(Д.Трунован "Экуьнихъди рехъ" ктабдай. ДКИ. 1962-йис)

(Эвел - 22-23-нумрайра)

* * *

Лопухина вичин журналда Дагъустандикай вуч кхьена? Ада, дугъриданни, виликан сиягьатчийрив гекъигайла, Дагъларин уьлкведикай цIийи хейлин малуматар ганва. Чаз адан кхьинрай чкадин феодалрин политический гьаларикайни, абуру Россиядихъ галаз хуьзвай бязи алакъайрикайни чир жезва. Адан журналда Дагъустандин чIехи хейлин хуьрерикайни, абурун яшайишдикайни, Дагъларин уьлкведин тIебиатдикайни суьгьбетзава.

Журналдин авторди Дербент шегьердизни, адан къеледин цларизни кьетIен фикир ганва. Шегьер кьве патай къванцин кьакьан цлари юкьва туна хуьзва. Санлай ам пуд чкадал пай жезва. Гьуьлуьз мукьва, агъада авай паюна агьалияр саки авач, ичIи я. Дербентдин къаншарда мад са кьуд пипIен гъвечIи шегьер эцигнава. Цларилай анихъ уьзуьмлухар гала.

Шегьердин къене агъзур касдив агакьна аскеррин гарнизон ава. Къеледа гьакI са шумуд цIудав агакьна тупарни хуьзва. Амма абурукай садни женг чIугуниз ярамиш яз амач. Дербентвийри барут чпи гьазурзава. Кьуркьушум Персиядай гьизва.

Дербентда яшамиш хьайи йикъара Андреян Лопухиназ, Дербентдивай са акьван яргъа тушиз, виче яракьар (хьелер) гьазурзавай устIарар яшамиш жезвай машгьур хуьр Кубачи авайдакайни ван хьана. Урусрикай сад лагьайда яз ада вичин журналда и хуьруьн гьакъиндай суьгьбетнава, ам гьихьтинди ятIа къалурнава. Кубачивийри гьазурзавай яракьринни сарикай хразвай парчадин иллаки гзаф тарифнава.

Андреян Лопухина Дербентдинни Таркидин арада, гьуьлуьн къерех тирвал экIя хьанвай мулкарикай галай-галайвал суьгьбетнава. Ина авай вацIаринни хуьлерин, кIамарин, тамаринни чуьллерин (уьруьшрин) гьакъиндай делилар ганва. Ина авторди пуд чкадилай чиляй акъатзавай чими ятарин тарифни авунва. Инсанри а ятарик гьамамра хьиз чуьхуьзвайди къалурнава. Къаякентдиз мукьва нафтIадин чешмеяр авайдакайни кхьенва. Им и мулкарал инсандин сагъламвилиз куьмекдай ятар ва нафтIадин мяденар авайдакай хабар ганвай сад лагьай чешме я.

Дербентдихъ галаз сих алакъада Таркини авай. Лопухинан журналда къейднавайвал, арабрин сиягьатчийри Таркидиз шегьер лугьузвай. Гуя са вахтара анаг хазаррин пачагьлугьдин меркез хьайидакайни негьилар ама.

Инаг неинки душманвилин чIехи къуватар сад садал туьш жезвай, гьакI савдагаррин карванарни, ял ягъиз, акъваззавай чка тир.

Таркидикай Дагъустанда виридалайни машгьур хьайи феодалрин - шамхалрин асул центр-резиденция хьана.

1718-йисуз анаг гьихьтин чка тир?

Андреян Лопухина кхьенва: "Тарки гьуьлуьвай са кьуд версинин яргъа, дагъдин къужахда экIя хьанва. Ина агъзурни вад вишев агакьна кIвалер ава. Хуьр дагъдин тик рагари юкьва тунва. Дагъдин кьилел дуьзен чуьллер ала. Хуьруьн кьве пата, рагарал кьве минара хкажнава. Анра хуьр хуьзвай къаравулри къуллугъзава. Аскерар иниз паталай гьизва. Абурув кьве тупни гва.

Са минара Адил-Гиреян итимрин ихтиярда ава.

Хуьруьн патарив тамар гва. Абур акьван къалинбур туш. Дагъда, хуьруьвай са цIуд версинин яргъа хьиз, булахар ава, абур хуьруьз гъанва. Гьавиляй саки гьар са гьаятдал булах ала. Ина гьакI гзаф регъверни эцигнава. Техил регъвезва, са артух четинвал авачиз. Халкь Адил-Гиреян гъилик ква. Амма са артух чпин сердердиз яб гудайбур туш, чеб азаддиз гьиссзава.

Недайди кьит я. Маса къачуз жедай чкани авач. Гьар са шей лап багьа я...

Хуьруьн кIаник пад, гьуьлуьв агакьдалди, шуьрекат чилер я. Хейлин чкайрай кьел хкудзава.

Гьуьлуьн кьере луьтквеяр акъваздай чка ава, аниз чкадин алверчийрин луьтквеяр къвезва. Андреян Лопухинан журналдай чир жезвайвал, Тарки Урусатдин пачагьлугьдиз мукьва алакъаярни, гекъигайла, сихбур, къенибур тир.

Таркида урусрин са гарнизонни кардик квай. Абурухъ кьве туп авай. Шамхал Адил-Гиреяз Урусатдин пачагьди тайин кьадар пулдин куьмек гузвай. Ихьтин куьмек галайвиляй, шамхалди вич виридалайни къуватлуди яз гьиссзавай. Гьавиляй ада Дагъустандин амай сердерриз вичин патай гагь-гагь эмирарни гузвай, вичин шартIар вилик эцигзавай, Дербентдин хандин виликни.

Лопухина шамхалдин гафар гъизва: "За чIехи пачагьдиз вафалу хьунин кьин ганва, гьавиляй са жизвидинни адалай элячIзавач. Пачагьдин чIехивилихъ ва адан регьимдихъ инанмиш яз, кичIе тушиз, ина яшамиш жезва".

Лопухинан журнал урусрин къеле Теркидиз (гилан Къизляр) агакьуникай хабар гуналди куьтягь жезва.

(ТIвар кьунвай ктабдин 46-48-чинар)

Азад таржума - Мерд АЛИДИН.

Газетда цIийи тIвар

Ша чунни жен ашукь хьанвай дурнаяр!

Мердали ЖАЛИЛОВ

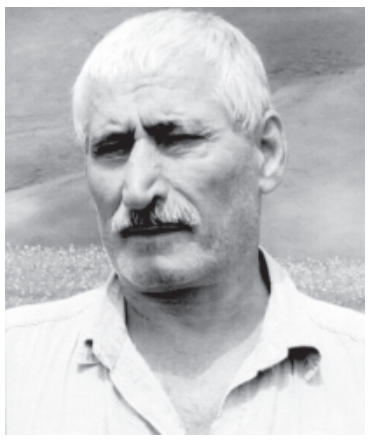

Лезги чилерал гьеле инсанрин вил хкIун тавур булахар гьикьван алатIа низ чида!

Шаирарни, заз чиз, гьакI я. Вичи кхьиз, вичи кIелиз, дафтарар дехилра хуьзвай авторар гьалтайла, винидихъ галай гекъигун рикIел къвезва.

Саид ИБРАГЬИМОВ гьахьтин шаиррикай сад я. Къведай йисуз яшар 60-дав агакьзава, амма вичин дафтарар ада икьван чIавалди бажагьат садал кьванни ихтибарна.

Редакциядиз ам, вичи лагьайвал, газетриз эхиримжи акъатай А.Къардашан, М.Салахъан, А.Исмаилован, Ш.Шабатован, маса авторрин эсерри гъана. Ада "Лезги газетдиз" акъатзавай саки вири затIар кIелзава, хуш хьайибур хуралай чирзава. Вичихъ галаз авур суьгьбетрай за кьатIайвал, адаз неинки чи, лезгийрин, гьакI дуьньядин хейлин классикрин чIалар хуралай чида. За гьатта ам пешекар филолог яз гьисабна.

Амма ваъ. Адахъ ахьтин образование къачудай мумкинвал хьанач. Вири чирвилер уьмуьрдивай къачунва. Уьмуьрдиз хасвили, яшайиш дериндай чир хьуни, иллаки, уьмуьрдал ашукьвили адан ширирриз тIебиивал, сеслувал, цIалцIамвал, гьиссерин жанлувал ганва.

Вичин руьгьдин муаллимар яз и Саида сифтени-сифте Кьуьчхуьр Саид, Етим Эмин, СтIал Сулейман, Хуьруьг Тагьир, Шихнесир Къафланов гьисабзава. Лезги литературада кIанивилин лирика ам патал чIехи ирс ва алем я. Вичини гьа устадрилай чешне къачузва. Хъсан чешне.

Саид Ибрагьимов Кьурагь райондин КIутIларин хуьряй я. Алай вахтунда гьа и райондин Моллакент хуьре яшамиш жезва, хуьруьн зегьметчи инсан я.

Шиирар газетда сифте яз чапзава. Хъсан сят хьурай ваз, дуст!

Саид ИБРАГЬИМОВ

* * *

Заз кIанзавач атана ваз зун язух,
Язух атун такIанвилин вах ялда.
Гададинни рушан гьиссер сад хьунухь,
Ам Аллагьди кьериз гудай бахт ялда.

Бес гьакI тирла хьайид тушни кьисаяр
Лейлидикай, Межнунакай халкьариз.
Ша чунни жен ашукь хьанвай дурнаяр,
Муьгьуьббатди хкаждайвал цавариз.

На лугьузва, вал абурар алай туш,
Гунагь тушни лугьуз гафар а харчи.
Иервилихъ вафалувал жедай туш,
Ам къизилдин къаб я гуьзел, къен ичIи.

Масабурни ава жеди вун кIани,
Ам, гьелбетда, аламатдин кIвалах туш.
Амма тек за ийида ви къул къени!
Им зи кьин я, гьакIан кьуру дамах туш.

И йикъара цукверни гваз куь кIвализ
Къведа зун, ваз теклиф ийиз гъилни рикI.
И мерд чанда вуч аватIа чин тийиз,
Я руш, вагай заз ваъ лугьуз жеда гьикI?

Аквазвани рагъ дагъларихъ хъфизвай?
Ада мад са югъ тухвана уьмуьрдай.
Инсанар я чун са юкъуз рекьизвай,
Твамир на зун пашманвилин есирда.

Ви кIанивал герек жедач заз ахпа,
Тухудайла эцигна зун мягьфеда.
Чан аламаз къе хъсан я - кьий пака...
Ша акьахин муьгьуьббатдин луьткведа.

* * *

Фаризат Зейналовадиз

Халкьдиз гузвай руьгьдин рузи,
ЧIехи ашпаз вун я, руш.
БарбатIзава уьмуьр на зи,
Гьакьван рикIиз хьанва хуш!

Гьар эркекдин мурад я хьун
Ваз ухшар тир кIани яр.
Гьич пашмандиз такурай вун,
Лагь, Фаризат, манияр!

Шадвал къвезва гьар дередиз,
Ви манидин ван хьайи.
Баркалла хьуй куь дидедиз,
Лезги халкьдиз вун хайи.

Виш сеферда йикъа на лагь,
Ширин мани "Алама".
Рекьизни заз кIандай, валлагь,
Ви ванцихъ вил галамаз.

Квез я уьмуьр, вуч я бине?
Руьгьдин мани галачир.
Такурай чаз гьахьтин сегьне,
Фаризат, вун авачир.

* * *

Манидар Жаклинадиз

Гьар са тIварцIихъ ава мана.
Гьинай я тIвар Жаклина?
Французриз ава Жаклин,
Лезгидалди - вун гьинай?

Акурла вун, гуьзел Жаклин,
Амач хьи захъ уьмуьр секин.
Абурлу цуьк лезги чилин,
Вун зиди туш, за гьикI ийин!

Берекат я гьатай кIвалин,
Мурад я вун ферли гъуьлуьн,
Ви абурдал, валлагь, Жаклин,
Пехил жедай Монро Мерлин.

Галукьайла ви сес, Жаклин,
Маниярни, мана къалин,
Къизмиш жезва иви рикIин,
Лепеяр хьиз кьел квай гьуьлуьн.

Ишигъ я вун зи кьве вилин,
Фикир я вун зи бед кьилин,
Са затIни жеч валай ширин,
За дад такур емиш Жаклин.

Гьикьван хуш я ви ван, Жаклин,
Гьевес гъизвай кIанивилин.
Тамарзу я зи чан, Жаклин,
Таваздихъ ви назик гъилин.

* * *

В-диз

ЧIагай чIалар кхьена чи Эмина.
Расулани са вуч ятIа лагьана.
Зазни лугьур са кьвед-пуд гаф жагъана,
Яб акална мана хкуд, кIаниди.

Гьахъ яни вун зун саймишни тавунал?
Гьалтай чIавуз килигиз вун шакунал?
Рази я тек ширин мецел рахунал,
Маса лезет заз герек туш, кIаниди.

Эхь, гьелбетда, гаф авач ви абурдиз.
ТабзаватIа, рикI кьисмет хьуй гапурдиз,
Ухшар мийир вуна зи рикI къавурдиз,
Зи мурадриз кьецI гуналди, кIаниди.

Куьруьди я, чир хьухь, уьмуьр чаз гузвай,
ПичIибур туш и гафар за лугьузвай.
Бахтуникай, гъилералди къачузвай,
Фикир тийиз, катзава вун кIаниди.

Арадава тафават чи яшарин,
Кьамир багьна гьадакай на, чан ширин.
Муьгьуьббатдин цIаю такай ксарин
Келлейра хьуй а буш фикир, кIаниди.

Куьгьне я зун килигайла акуниз,
Ам беден я, давам ганвай вахтуниз.
Куьз килигда вун зи ханвай жугъуниз,
Ад къеневай цуьквер аку, кIаниди...

Демина

КIватI хьанава рушар вири деминиз,
Гадаярни, гуьгьуьл хъуьрез гьа саягъ.
Жегьил йисар рикIел хкиз, гирнагьиз,
Кьуьзуьбурни, гъиле кьуна асаяр.

Зуьрнеди зил кьазва къекъвей уьфтерив.
Капари руьгь хкажзава далдамдин,
Цава ишигъ артухнава гъетери,
Ашукь хьана устадвилел макьамдин.

Гьазур хьана вилив хуьз чпин нубат,
Жегьил рикIер шад я, къе квез гъалаба.
Вилералди къалурзавай муьгьуьббат,
Килигзава руш гададиз къараба.

Ачух килиг, регъуь жемир, айиб туш,
Чаз азадвал тIебиатди гайид я!
Ажуз инсан вич кьисметдин сагьиб туш,
Вири кефер викIегьбуруз хьайид я!

Гьинава вун?!

Са вядеда зун жегьил тир звер алай,
Ганай на заз муьгьуьббатдин туьнт буза.
Гьинава вун?! Гилани вахъ вил гала,
Таниш я, руш, хам чандиз зи нуш суза.

Ви "лув гуниз" аскIан тир чи тепеяр,
Лугьудай на: - "Зун ви багъдин туш емиш".
Гьевесри ви гузвай къати лепеяр,
Кьадарсуз вун а чIавуз тир безетмиш.

Вун кIан тахьай авачир гьич са эркек,
Агъзурни сад атанай ваз мусутIар.
Садан гафар акунай ваз яз керчек,
Разивилелд кьунай вуна гьадан тIвар.

Лагьаналдай, ша кьисметар сад ийин,
Арадал гъин бахтлу цIийи са хизан.
Диде, буба, мукьвабурни шад ийин,
Мехъерилай вуч аватIа, лагь, хъсанI

КIаниди, вун зи мурадрин мяден я.
Вун Эсли хьухь, зунни жеда ваз Керем.
Акунай ваз ам виридлай кьетIен яз,
АлукIнай на фата лугьур агъ-перем.

Фад хкахьна гьевесрин цIай, хьанач йис,
Амукьна тек ялгъузвални дерин гъам.
Пишкешайди на ви рикIин паклу гьисс,
Керем тушир, ам яз хьана адан лам.

Адлай кьулухъ вун шумудаз яр хьана,
Ви рекье, руш, харж ийизвай девлетар.
Шумудан рикI вун паталди тIар хьана,
Гзафбуруз бахшна вуна леззетар.

Ипек-намус авай къизил чанахдихъ
На гунагьрив ацIай харал къачуна.
Сирнавзавай гьа яд фидай патахъди,
Гимиди хьиз елкен гару къазунай.

Амма лап фад катна фена вахт-душман,
Инсаф тийир жегьилвилиз, абурдиз.
Са вядеда гьевес къекъвей ширин чан
Ухшар хьана цIай кумачир тIанурдиз.

ГьакI ятIани, баркалла ваз, багьади,
Гьа арада зи шит уьмуьр ширинрай.
Жегьил чIавуз бейгьуш гайи гадади
Акъудзавач вун фикирдин деринрай.

Мехъерин тост

Куь уьмуьрда лап важиблу югъ я къе,
Сад ийизвай куь мурадар, куь рикIер,
Хизан хьана, гьатзава куьн шад рекье,
Гадани руш, мубарак хьуй квез мехъер!

Гурай квез лап тIимил кIамаз девлетар!
Сад-садаз куьн датIана гьакI хуш хьурай.
Гзаф хьуй квез арха хуьдай веледар,
Ирид хцин вилик квайди руш хьурай!

Кьит тахьурай куь арада гьуьрметар,
Хатурралди мублагь хьурай Куьре чил.
Бада тефий диде-бубад зегьметар,
Акурай чаз гьабурун ашкъи - лезги кьуьл

Худад патай са тIимил бахт аваз хьуй!
КIвалени куь берекат хьуй садвилин.
Са тIимил кьван пашманвални галаз хьуй,
Гьам галачиз, дад чир жедач шадвилин.

Суфрадал фу, къулани куь цIай хьурай!
Гьар лезетдик, гьар шадвилик пай хьурай!
Гзаф яшар хьайибурун тай хьурай!
Четин чIавуз куьн сад-садаз гьай хьурай!

Ша, руш, ша!

Ахмакьвал я гьуьжет авун,
Вун гуьрчег туш, лагьана.
Муьгьуьббатдин цIийи къанун
Зи уьмуьрдиз на гъана.

Рекьизвайдаз гьевес гъизва
Хурудаллай ципIери.
Садан руьгьни секин тазвач
Кьакьан гуьзел кIвачери.

Вахт тахьанмаз емиш кьунвай
Шумал тар я хурмадин.
Кагьрабад хьиз нур гузавай
Вилер вуч я Сунадин!

Са чIиб алай юкьвалайгъуз,
Агъадихъди, уф, гуж я!
Ахварайни ва гьар юкъуз
Вун акун заз вуч хуш я!

Накь йифиз за ша лагьайла
На саймишни авунач.
Ваз Аллагьди а буй гайла,
Вучиз ачух рикI ганач?

Исятда хьиз гудач на наз,
Вахтар фейла, лув гана.
Лугьуда на, пIузар жакьваз,
- Зи цIерид йис гьикана?

Фад хьайи кар

ЭкъечIнавай беневша дуьз дугуна,
Хак акъатай рагъул ламраз акуна,
Гуьлдихъ авай шадвални нур такуна,
Ламра адан атирлу кьил атIана.

Цуьк йигъазвай, гвачир зере фашалвал,
Шад уьмуьрдихъ лап кьадарсуз нефс авай.
Квез герек тир ламраз адан гуьзелвал,
Адахъ вичин гьайванвилин кеф авай.

Гьа цуьквед хьиз, рушарини чи иер,
Гьар гьалтайдаз, гьич кIусни шак гъин тийиз,
Мердвилелди багъишзава милли хъвер,
Ам лам яни, инсан яни чин тийиз.

Хъвехъни пIузар туьнт рангарив асуниз,
Гьар жуьредин пекерив тан чIагуриз,
Тротуарар тик дабанрив къадгъуниз,
Къекъвезва куьн мешреблувал къалуриз.

Акур чIавуз куь рушвилин емишар,
Гьамишалугъ хвена кIан тир кIевелай,
Куь гуьрчегвал, куь къаматдин нехишар,
Ширин гафар - сел къведа хьи мецелай.

Гила, мисал, лагьанай хьи: - Зи кур-кур,
Заз вун кIан я, табзаватIа лянет хьуй,
Ракьун пич хьиз ифенвай рикI мийир къур,
Зи пIинийрин мураба, ваз минет хьуй.

Авач гафар руьгьдин шадвал раиждай,
ЧIалар гзаф халкьнатIани инсанри.
Гьиссерикай зи чандавай лугьуда
Моцартавай кхьиз тахьай макьамри.

Фида уьмуьр, йикъар са-сад алатиз,
И чилин кIватI гьакI гьамиша элкъведа,
Амма заз гьич декьикьа вун галачир
Герек туш и аламатдин дуьньяда!

Гьатна, суна, лап суьгьуьрдин гьалкъада,
Ван хьайила муьгьуьббатдин хуш гафар.
КIвалах туькIвей суьгьуьрчини цIрада,
Туна рушаз пашманвилин бул накъвар.

Гзаф хьана ихтилатар булахдик,
Буба авай яда лугьуз гуьлледив.
Тахсир кутаз инсанрикни Аллагьдик,
Велед бахтсуз хьана лугьуз дидеди.

"Хаинвална на намусдин къанунриз",
Лугьуз халкьди авунай ваз тегьнеяр.
КIваляй-кIвализ барабар яз къузгъунриз,
Физвай чIулав, гьахъвал гвачир фитнеяр.

Хъуьрезвай вал эркекар ва дишибур,
Чин амачир вахъ куьчеда къекъведай.
Вири хьанвай камаллуяр, михьибур,
Са вун тира кьацIанвайди фитедай...

Ялцугъ Эминан чешмедизни яд хкведа

ИРС

Ферид ВАГЬАБОВ

2014-йисан 6-ноябрдин 45-нумрадин "Лезги газетдин" 16-чина лезги писателрин Союздин ва РФ-дин журналистрин Союздин член **Майил ЭФЕНДИЕВАН "Им гьи чIал ятIа?"** кьил алай макъала акъатнавай.

Ялцугъ Эминан яратмишунар жагъур хъувунал машгъул тир М.Эфендиеваз баркалла! Макъаладай малум хьайивал, журналист Ильясов Гьажидив Ялцугъ Эминан ругуд дафтар, тIвар-ван авай алимлитературовед Фируза Вагьабовадин гьиле Н.Нуриди авур Эминан таржумаяр (6 дафтар) ава. Адет хьанвайвал, къуншиди къуншидивай герек атайла вичихъ авачир са алат гьида, ишлемишайдалай кьулухъ, ви кIвал къени хьуй лагьана, хутахна вахгуда. Бес и гьуьрметлу ксари?

Са вад йис идалай вилик Советский хуьруьн юкьван школадин тарихдин муаллим Алиева Насият Махачкъалада авай Дагъустандин Кьилин архивдиз фенай. Анай ада Россияда 1886-йисуз тухвай переписда иштиракай Ялцугърин хуьруьн хизанрин малуматар авай сиягь хканай. Переписдин делилрал асаслу яз, Вагьаб Абдуразакь огълу 48 йис хьанвай итим ва адан хва Мегьамедхан 5 йиса авай аял тир. Эгер Вагьаб буба 1886-йисуз 48 йиса авай итим тиртIа, адан хайи йис 1838-йис жезва. Ялцугъ Эмин хайи йис чаз тахминан чизва - 1698-йис.

...Азербайжандиз чи хизан гьи йисара куьч хьанатIа заз чидач. Ватандин ЧIехи дяве куьтягь хьана. 1947-йисалди дидеди чи буба дяведай хтун гуьзетна. КцIар шегьерда яшамиш хьун югъ-къандавай четин жезвай. 1947-йисуз диде, пуд аялни гваз, Дагъустандиз хтана. Майил Эфендиева гьазурай Ялцугъ Эминан ктабда кхьенвайвал, Ялцугърин хуьре кIамун булахдин кьилел лап мешреблу кьве мертебадин кIвалер алай. Мумкин я, гьа и кIвалера чи чIехи бубаярни яшамиш хьана. Ана авайди Саид бубадин хизан тир. И хизанар санал яшамиш хьана.

КцIарай хтайла зун 6 йиса авай аял тир. Лезги чIални хъсандиз чидачир. Заз сифте яз ина кIатIан кIвал акуна. Гьич лугьумир, кIатIара гъуьр ва техилар хуьзвайди тир кьван. КIвале авай пуд кIатIун винел гьардал са яцIу ктаб алай. За кяначир, амма дидедивай абур шикилар авай ктабар яни лагьана хабар кьунай. "Абур Къуръанар я, ваз гунагь жеда, мад абурук кямир, чан бала", - лагьанай дидеди. А кIвализ мад за кам хъивегьначир. Тахминан 1950-йисара чун - санал яшамиш жезвай кьве хизан меслятдалди чара хьана. Мал-къара, кIвалер, мес-къуж, къаб-тIур рагьметлу Саид бубади пайна. Адаз хуьруьнбуру кавха Саид лугьудай. Саид бубади кар дуьз кьадайди ва вичихъ ял тийидайди зи рагьметлу дидедизни чидай. КIатIан кIвале авай ктабрал нубат атайла рагьметлу Саид бубади 2 ктаб вичиз (адан хизан чIехи тир) сад чаз гана. Рагьметлу зи дидени рази хьанай. Саид бубади дидедив ктаб вахкайла, адаз са теменни гана, ам чаз акъуднавай шейэрал эцигнай.

...1952-53-йисара Ялцугърин хуьр дуьзенлухдиз куьчарнай. Виридахъ галаз чунни куьч хьана. Рагьметлу Саид бубади сифте хизандиз къазма, ахпа кIвалер эцигнай. Чи хизан ХенжелкIеледал чуьддин кIвал кирида кьуна, яшамиш жезвай.

Са юкъуз рагьметлу Саид бубади мавлид гун кьетIна. Тахминан 1953-1957-йисара Советский хуьре вичихъ кIвал-югъ авачир яшлу туьрк Ялчин Муькъуьм яшамиш жезвай.

Ам, Шура гьукумат алукьайла, вичин Ватандиз - Туьркиядиз хъфиз тахьана амукьайди тир лугьузвай чIехи итимри. Кимелай ни хъша лагьайтIа, гьадахъ галаз хъфидай. Мавлид гузвай юкъуз рагьметлу Саид бубади Къуръан кIелзавай кас я лагьана, Муькъуьм бубани илифарна. Мавлид куьтягь хьана хъфидайла Муькъуьм бубадиз къазмадин кьечIе яцIу хъсан жилдер алай кьве ктаб аквада. Ада ктабар кIелдай ихтияр це лугьуда. Агъсакъалри вирида са сивяй гана тур адаз, кавха Саид, суваб кIвалах я, вуна абур кIелзавач кьван лугьуда. Саид бубади абур кIелун патал Муькъуьмав вуганай. Гьа инлай абур фейи падни чидач. И кьве ктабдин кьисмет, ата-бубайрилай инихъ хвена, хвена эхир гьа икI хьана, гьуьрметлу газет кIелзавайди. Гьайиф.

За и мукьвара рагьметлу Нуралиев Салегь бубадин чIехи хва, яшар 80-дав агакьнавай Нуралиев Огни стхадивай Муькъуьм бубади гьич куь кIвалера араб гьарфарал кхьенвай куьгьне ктаб тун-затIнани лагьана, хабар кьуна. "Ваъ, муаллим, ада вири хутахайди я", - лагьана.

Пудкъад йисар алатнаватIани, хуьруьнвийриз чида: туьрк Муькъуьм буба сергьятдал кьван хутахайди, хъсан туьрк чIал чидай дяведин ветеран рагьметлу Гьабибов Мегьарам буба тирди. Адан гафаралди, Союздай хъфидайла Муькъуьм бубадиз тек са вичин пекпартал ва са самовар хутахдай ихтияр ганай. Бес и туьркди рагьметлу Саид бубадин къазмадай тухвай ктабар гьиниз фена. Саид буба вични рагьметдиз фена. Рагьмет гурай вичиз.

...Чал гьалтай ктаб рагьметлу зи дидеди лап багьа аманат хьиз хуьзвай. Адазни ам Къуръан яни ва я маса вуч ятIа чизвачир. Советрин девирда араб гьарфарал кхьенвай шейэрикай вил къязавай. Мумкин я рагьметлу дидедизни заз кIвалахда татугайвилер хьунихъай кичIезвай жеди. Зун 1980-90-йисара школадин парторганизацидин секретарь тир. Садра ДГУ-дин урус ва дагъви чIаларин отделенида кIелзавай Севиль рушаз кIвале авай араб гьарфарал кхьенвай ктаб университетдиз тухуз кIан хьана. Амма за ихтияр ганачир. Вучиз лагьайтIа ата-бубайрилай амай аманат масадан гьиле гьатна кIанзавачир. Зун виш процентдин инанмиш тир, а ктаб Къуръан туширдахъ. Зун адаз дикъетдалди килигнай. Вири чинар гуьзел хатIаралди са шумуд жуьредин рангаралди кхьенвай. Гзаф чинра цIар чIугваз туькIуьр хъувунар, кхьенвайдалай михьиз цIар яна ачух чкайра кхьин хъувунвай. Ам са нин ятIани яратмишунрин зегьметдин нетижа тир.

1985-йисан октябрдин вацра чиниз вирида вичиз гьуьрметзавай арабист, алим Гъалиб Садыкьи мугьман хьанай. Жузунар, хабарар кьуна, чун столдихъ ацукьна. Адан тIалабуналди чи кIвале агъсакъалар тир Гьабибов Мегьараман, Велиев Бубадин ва зи къунши Султанов Муслиман гьуьруьш тешкилнай. Гь.Садыкьидив газетдик кутуна аманат яз хуьзвай ктаб вуганай. Ада заз гьа юкъуз хиве кьурди тир ктабдин мана-метлеб зав агакьардайди. Бегьем йисар алатна. Зав Гъалиб халудивай са малуматни са хабарни агакьнач. Гьайиф.

Гила абур садни амач. Рагьмет хьурай чпиз. Гьа икI, пуд лагьай ктабни рагьметлу Гъалиб Садыкьидин архивдиз фена. А ктабдал алай лишандай заз ам агъзур ахьтин ктабрин арадайни чир хъжедай. За и кардикай Майилазни суьгьбет авурди я. Белки, а ктаб рагьметлуда эцигай чкадал алама жеди...

...Са 15 йис идалай вилик Советский хуьруьун юкьван школада Ялцугъ Эминан - 300, Н.Нуридин 90 йисан юбилейдиз талукьарнавай чIехи мярекатар тухванай. Анриз Махачкъаладай гзаф мугьманар, машгъур шаирар, писателар, журналистар, ЦIийи Къурушдилай шаир, муаллим Кьасум Фаталиев ва хуьруьн жемят атанай. А вахтунда кьиле фейи межлис яргъалди хуьруьнвийрин рикIера амукьна. А чIавуз алим ва шаир Фейзудин Нагьиева вичив алай вахтунда Ялцугъ Эминан таржума авунвай басмадал кхьенвай 300-далай виниз чарар гвайди лагьанай (яцIу пачка чарар къалурни авунай), вичиз къаюм (спонсор) герезавайди малумарнай.

Лап чухсагъул, аферин вичиз. Еке зегьмет къачунва. А материал гьинай гьатнавайди ятIа къейднайтIа мадни абурлу кIвалах жедай. Гьайиф, къенин йикъалди абуруз экуь дуьнья акунвач. Чун, Ялцугъ Эминан ирс-сагьибар, девлетлуяр, бизнесменар туштIани, мажибдал кIвалахзавай чIехи руьгь авай ксар я.

Гилани геж хьанвачтIа, гьуьрметлу Фейзудин Нагъиев, жедай куьмек гуз зун гьазур я.

Девирар я. Кьисметар я. Сабурлу хьана кIанда. Мумкин я, са вядеда Ялцугъ Эминан чешмедизни яд хкведа. Иншаллагь.

P.S.

Гила лагьайтIа, Ялцугъ Эминан гъилин хатIарин са ктаб КцIар райондин Дуруджа хуьре Руслан лугьудай са меценатдин хсуси музейда авайдакайни малуматар агакьнава.

Майил Эфендиев гьа ктабдин суракьдани ава. Иншаллагь, белки, чав чIехи шаирдин ирс ахгакьин...

"Лезгистан" энциклопедия тарсара

Сегьерханум ОСМАНОВА,
Герейханован 1-нумрадин юкьван школадин лезги чIалан-ни литературадин муаллим, Президентдин Грантдин сагьиб

Лезги литературадин тарсар гузвай муаллим кIеве твазвайди адан гъилик илимдинни методикадин пособияр тахьун я. За жуьреба-жуьре совещанийрал муаллимриз лугьузва: "Чун акьван кесибни туш. Чав 20I2-йисуз лезги литературадин программа агакьна, 2013-йисуз 7-класс патал "Лезги литература" - цIийи учебник-хрестоматия, гьа и йисуз Къ.Х.Акимован "Лезги литературадин методика" акъатна. Эгер квез куь тарсар деринбур, девлетлубур хьана кIанзаватIа, за хьиз, Къ.Х.Акимован "Лезгистан" энциклопедияни ишлемиша". Жуван багьри чилин тарих чир хьун, бубайрин кьегьал крарал дамах авун чарасуз герек кар я. Урусрин чIехи алим - ва шаир Ломоносова лагьанай: "Чирвилер виридалайни вини дережада авай девлет ва инсан бахтлу хьунин лишан я".

Акимов Къурбан Халикович, заз чиз, - зари, алим, уьмуьр илимда аваз физвай инсан я. Ам чи литературадал, тарихдал фадлай ва кIевелай машгъул я.

80-йисара зариди 9 роман кхьена. Абур чи халкьди кечирмишай уьмуьрдикай теснифнавай чIехи эсерар я. Виридалайни чIехи кIвалах и йикъара чи гъилиз атай "Лезгистан" - энциклопедия я. И ктабда лезги халкьдин камаллу рухвайри ва рушари гьар са хиляй къазанмишнавай ва давам хъийизвай агалкьунрикай хабар гузва.

И ктабдай за тарс гузвай аялриз чи халкьдин тарих, ада вичин азадвал патал чIугур женгер, къагьриман рухвайрин тIварар ва крар чирзава. Бес и зурба ктаб халкьдин тIвар хкажзавай еке имарат-ядигар тушни?!

Тахьай хьтин, такур хьтин 650 чиникай ибарат ктабда халкьдин тарихдиз, яшайишдиз, адетриз, майишатдин къурулушдиз, культурадиз, литературадиз, искусстводиз талукь кьилер, чарарчинар, шикилар ава. Ана кьенин юкъуз лезги халкьдин тIал алай важиблу месэлайрикайни ачухдаказ раханва. Ихьтин ирс аялриз чирун лазим тушни!

Энциклопедия 1850-дав агакьна макъалайрикай ибарат хьанва. Ана чи лезги халкьдин зурба алимрикай, муаллимрикай, зарийрикай, артистрикай, спортсменрикай малуматар ганва. За абур аялриз кIелзава, абуру чIехи гьевесдивди и делилар чирзава.

Заз и ктабдикай литературадин тарсара куьмек жезва. Аялрин фикир алатай асирда хьайи: Алупан, Аранан, Урнайран, ВикIегь Шаргиран, II - Вечедин, III - Вачаганан, Жаванширан, Давдакьан, Кюре Меликан, Миграгь Къемеран, Гьажи Давудан, Кьуьчхуьр Саидан, Ярагь Мегьамедан, Алкьвадар Гьасанан, Етим Эминан, СтIал Сулейманан, Къази-Мегьамед Агъасиеван, Нажмудин Самурскийдин, Валентин Эмирован, Эсед Салигьован ва масабурун къаматрал желбзава.

Картадай кьегьал рухвайрин тIварар эцигнавай хуьрер ва шегьерар къалурзава: Къазимегьамед, Мукьтадир - Азербайджанда, Герейхановск ва Эминхуьр - Дагъустанда, Алискерово Магаданда ва масанра.

За аялриз энциклопедия кхьизвай кас гьуьрметлу Акимов Къурбан муаллим ватандихъ ва халкьдихъ рикI кузвай къагьриман рухвайрин жергеда авайди лугьузва.

За фикирзава: "Лезгистан" энциклопедия гьар са муаллимдин столдал хьуниз лайихлу я.

Чил ракъини, инсан гьакъикъи крари гуьрчегарда лугьудайвал, чи тарсарни и зурба ктабди деринарда.

ИкIни жеда кьван

Куругьли КЪАЛАЖУХВИ

Жувани лагь

Карханадин регьбер вичин шоферни галаз, ихтилатрал илигна, кIвализ хъфизва. Регьбердин кефияр хъсанзавай вахтуникай менфят къачуналди, шоферди вичин мажиб хкаж хъувунин патахъай айгьам кваз лугьуда:

- Къунши карханада кIвалахзавай Кьасумбега вичин мажиб 20 процентдин артух хъувунва лугьузвай.

- Жувани лагь, - айгьам пуьрчуькьарна регьберди.

ГьакI лагь ман...

Гьаятдиз эвичIай Къенбераз кIвалин патав гвай рекьяй къал-макъалдин ванер къведа. Саки мичIи хьанвай чIав я.

"И цIвагъарзавайбур вужар хьуй?" - вичи-вичикди фикир авур ам рекьел акъатна. Хуьруьн кьве жегьилди гьарайвургьайдалди гьуьжетарзава. Гафарилай башламишай гьуьжетар гъутарал аватна. Садсадавай къахкъудиз кIан хьайи Къенберан нерихъни галукьарда са жегьилди. Арайра мад ксар аткана. Къал-къиж секин хъхьай макъамда Къенбера вичиз гъуд чуькьвей жегьилдивай хабар кьада:

- Яда, вуна зун рикIивай ягъайди яни, тахьайтIа зарафатдай?

- РикIивай ягъайди я! Ваз вуч лугьуз кIанзава?

- ГьакI лагь ман, хизан сагъ хьайиди. Заз вуна закай зарафат авур хьиз хьанай.

Дерт чIугвамир

- Яда, ви маркв михьиз кана лугьузвай. Ам керчек ихтилат яни?

- Эхь, дуст кас, и йикъара еке зиянар хьана заз, - пашманвилелди жаваб гана Къенбера. - Са гьафте инлай вилик кални гиликьнай.

- Кал амачиз хьайила, кайи векьерин патахъай дерт чIугвадай кар авач, - хълагьна, кефли гьалда авай Кьасумбега.

Пушкин рикIел хкана

Векил ТАРХАРОВ

6-ИЮНДИЗ - урусрин чIехи шаир Александр Пушкин хайи юкъуз республикадин меркезда классикдин уьмуьрдин ва яратмишунрин рекьиз бахшнавай са шумуд мярекат кьиле фена.

ИкI, Дагъустандин Кьил **Рамазан АБДУЛАТИПОВА** мукьвара Махачкъалада ачух жедай Шииратдин театрдин вилик хкажнавай А.Пушкинан гуьмбетдал цуьквер эцигна. И мярекатда РД-дин Гъукуматдин Председателдин сад лагьай заместитель **Анатолий КЪАРИБОВА**, РД-дин Кьилин ва Гъукуматдин Администрациядин руководитель **Рамазан АЛИЕВА**, адан сад лагьай заместитель **Исмаил ЭФЕНДИЕВА**, культурадин министр **Зарема БУТАЕВАДИ**, милли политикадин рекьяй министр **Татьяна ГАМАЛЕЯ**, здравоохраненидин министр **Танка ИБРАГЬИМОВА**, РД-дин писателрин Союздин председатель **Мегьамед АГЬМЕДОВА** ва масабуру иштиракна.

Гуьмбетдал цуьквер эцигайдалай кьулухъ Рамазан Абдулатипова къейд авурвал, алай аямдин Дагъустандин литература арадал атун Александр Пушкинан тIварцIихъ галазни алакъалу я. "Урус миллетдин векилри лугьуда: "Пушкин - чи вири я..." Дагъвийривайни икI лугьуз жеда. Дагъустандин халкьдин шаир Расул Гьамзатова Пушкин вичин муаллим яз гьисабзавай. Академик Дмитрий Лихачева вичин лекцийра Пушкин неинки зурба шаир, гьакIни вири Россиядин милли дамах тирди тестикьардай", - лагьана Рамазан Абдулатипова.

Гуьгъуьнлай республикадин руководствадин векилар Шииратдин театрдин дарамат цIийикIа туьхкIуьрзавай кIвалахрихъ галаз таниш хьана. Ам мадни гуьрчегарунин жигьетдай са жерге меслятар гайидалай кьулухъ Рамазан Абдулатипова, Шииратдин театрдин художественный руководителвиле РД-дин писателрин Союздин председатель Мегьамед Агьмедован кандидатура къалурна. Къейд ийин хьи, театрдин вилик А.Пушкинан гуьмбетдин къаншарда Расул Гьамзатовазни гуьмбет хкажун планламишнава.

Пушкинан яратмишунрикай Махачкъаладин жаванрин библиотекадани рахана. Иниз Дагъустандин писателрин Союздин председатель Мегьамед Агьмедов кьиле аваз республикадин шаирарни писателар, студентарни школьникар атанвай. Гзафбуру классикдин шиирар хуралай кIелна, адан яратмишунрикай фикирар лагьана. Махачкъаладин музучилищедин студентри машгьур романсар тамамарна.

Александр Пушкинан хайи йикъаз талукьарнавай мад са мярекат Республикадин милли библиотекадани кьиле фена. Ам литературадин "Верба" клубди РД-дин жегьилрин крарин рекьяй министерстводин патав гвай культурадин жегьилрин центрадихъ галаз санал тешкилнавай. Шииратдин межлис кьве паюникай ибарат тир: сад лагьай паюна Дагъустандин вузрин студентри Пушкинан шиирар хуралай кIелна; кьвед лагьай паюна "Царскосельский лицейда шиирар туькIуьрунин жигьетдай тарс" тешкилнавай. Ам Махачкъаладин 38-нумрадин гимназиядин муаллим, литературадин "Къацу файтун" тавханадин руководитель, шаир ва критик Марина Гьажиевади кьиле тухвана. Межлисдин иштиракчийри тарс гзаф хущдиз кьабулна.

Къейд ийин хьи, дуьньядин литературадин классик Александр Пушкинан хайи йикъаз талукьарнавай мярекатар Махачкъалада хьиз, Россиядин маса шегьеррани кьиле фена.

"Каспий - дуствилин къерехар"

Мегьамед ИБРАГЬИМОВ

Ихьтин тIвар алаз 5-10-июндиз Дагъларин уьлкведа Россиядин регионрин ва Каспийдин къерехрив гвай уьлквейрин халкьарин яратмишунрин международный III-фестиваль кьиле фена. Ам РД-дин Кьилин, ЮНЕСКО-дин крарай РФ-дин Комиссиядин, "Сад тир Россия" партиядин, РФ-дин культурадин министерстводин, Россиядин халкьдин яратмишунрин государственный кIвалин, РД-дин культурадин министерстводин, Республикадин халкьдин яратмишунрин кIвалин, Махачкъаладин администрациядин ва культурадин управленидин куьмекдалди тешкилнавай.

Федеральный тайин макьсаддихъ элкъуьрнавай "2012-2018-йисара Россиядин культура" программадин, Дагъустан Республика вилик тухунин жигьетдай кьабулнавай кар алай "Инсанвилин капитал" проектдин сергьятра аваз ва Дербент шегьердин 2000, Россиядин халкьдин яратмишунрин государственный кIвалин 100, ЧIехи Гъалибвилин 70 йис тамам хьуниз бахшна кьиле фейи фестивалдин кьилин

макьсад Каспийдин къерехрив гвай уьлквейрин арада культурадин жигьетдай авай амадагвилин, дуствилин алакъаяр гегьеншаруникай ва мягькемаруникай ибарат тир.

ЦIи кьве йисалай садра тешкилзавай фестивалдин иштиракчийрин кьадар артух тир. Алатай йисарилай тафаватлу яз и сеферда республикадин культурадин уьмуьрда кьиле фейи лишанлу вакъиада Азербайжандин, Ирандин, Туьркменистандин, Къазахстандин, Дагъустандин, Калмыкиядин, Астрахандин областдин делегацийрилай гъейри, Ингушетиядин, Карачаево-Черкесиядин, Кабардино-Балкариядин, Кеферпатан Осетия-Аланиядин, Чечнядин, Ставрополдин крайдин, Пензадин областдин коллективрини гьевескарри иштиракна.

Саки са гьафтедин къене Дагъустан жуьреба-жуьре халкьарин культурайрин милли центрадиз элкъвенвай. Фестивалдин программа гзаф итижлуди, девлетлуди тир. Чпин халкьдин культура вини дережада аваз къалурун патал мярекатдин гьар са иштиракчиди акьалтIай устадвал ашкара авуна. Фестиваль 6-июндиз Махачкъаладин кьилин майдандилай Урусрин театрдал кьван давам хьайи фольклордин парадди ачухна. Параддилай Азербайжандин къуша далдамринни тарарин, урусрин чIагъанрин, Кавказдин далдамрин, зуьрнейрин, чуьнгуьррин ванер-сесер алатзавай. Урусрин театрдин вилик яратмишдай коллективрихъ ва шегьерэгьлийрихъ элкъвена РД-дин культурадин министр Зарема Бутаева, Махачкъала шегьердин администрациядин кьилин сад лагьай заместитель Рафик Бутаев рахана. Абуру виридаз фестиваль тебрикна, халкьарин культураяр ва адетар хуьнин, уьлквейрин арада дуствал мягькемарунин жигьетдай мярекатдихъ авай кьетIенвилер къейдна.

Гуьгъуьнлай суварин иштиракчияр Аваррин театрдин вилик квай майдандал рекье гьатна. Инал "Кавказ - сад тир хизан" лишандик кваз кьуьлердайбурунни гьевескаррин коллективри чIехи концерт гана. 7-июндиз фестивалдин шадвилер Урусрин театрда кьиле фейи гала-концертди давамарна. Дагъустандай ана фольклордин "Бартукь", "Вихлиночка", "Тляната", "Ботлих", "Дагъларин авазар", "Акъуша", "Дагъбаш", "Радуга", "Балхар" коллективри, Россиядин лайихлу артист Тагьир Курачева, Дагъустандин халкьдин артистар тир Зоя Чунаевади, Мегьамед Абасова иштиракна. Манияр лугьунилай гъейри, концертда жуьреба-жуьре халкьарин милли адетарни кьуьлер къалурна, милли алатрал музыкадин гьаваяр (эсерар) тамамарна. И юкъуз театрдин фойеда "Зи Дагъустан - зи Россия" тIвар алаз шикилрин выставкани ачухнавай.

8-июндиз фестивалдин иштиракчияр къадим Дербент шегьердиз мугьман хьана. Нарын-къеледа "Мани лагь, ашукь!" тIвар алаз халкьдин манидин сувар къурмишнавай. Сегьнедиз сад-садан гуьгъуьналлаз Азербайжандин ва Ирандин ашукьар, Калмыкиядин кьуьлердайбурунни манидаррин государственный "Тюльпан" ансамбль, Астрахандин областдин халкьдин хордин "Воложка" коллектив, Пензадин областдин "Зоренька" ансамбль, Къазахстандин халкьдин кьуьлердайбурун "Жастык" ансамбль, къунши уьлкведин машгьур музыкант Нурлан Абдибегов экъечIна. Дагъустандай и суварик Акуша, Агъул, Дербент, Докъузпара, Къаякент, Къайтагъ, Къули, Кьурагь, Леваша, Мегьарамдхуьруьн, Сулейман-Стальский, Хунзах районрин, Буйнакск, Дагъустандин Огни, Избербаш шегьеррин ашукьрини халкьдин манияр лугьузвай гьевескарри иштиракна. "Мани лагь, ашукь" сувар Къайтагъ, Хив, Мегьарамдхуьруьн районрай ва Дагъустандин Огни шегьердай атанвай симинал къугъвадайбуру, Дагъустандин кьуьлердайбурун государственный "Каспий" ансамблди мадни гурлу авуна. Суварин сергьятра аваз къеледа "Кавказдин базар" лишандик кваз этнокультурадин выставкани тешкилнавай. Агъул, Акуша, Дербент, Къайтагъ, Дахадаев, Леваша, Рутул, Сулейман-Стальский, Табасаран, Унцукуль, Хасавюрт, Хив, Хунзах районрин, Дербент, Избербаш шегьеррин магьир устадри гьазурнавай халкьдин сеняткарвилин яратмишунар къалурна. Абурун арада кIарасдал атIанвай нехишар, хъенчIин къапар, халичаяр, музыкадин алатар ва хейлин маса затIар авай.

Нисинилай кьулухъ Дербентда авай дуьньядин культурайрин ва динрин тарихдин музейда Кеферпатан Кавказдин федеральный округда культура ва туризм вилик тухуниз талукьарнавай регионрин уртах конференция кьиле фена.

9-июндиз фестивалдин иштиракчийриз республикадин шегьерризни районриз мугьман жедай мумкинвал хьана. Йикъан кьвед лагьай паюна Урусрин театрда "Милли парталрин шиират" тIвар алай сувар кьиле фена.

"Каспий - дуствилин къерехар" фестиваль 10-июндиз Урусрин театрда тешкилай гала-концертди акьалтIарна. Ана Азербайжандин, Ирандин, Къазахстандин, Туьркменистандин, Калмыкиядин, Астрахан-

Шикилар ягъайди - Къ. АЛИЕВ

дин, Пензадин яратмишдай коллективри ва манидарри иштиракна. Дагъустандин халкьарин культура къалурун кьуьлердайбурун "Дагъларин авазар", "Каспий", "Темирхан-Шура", "Акаро", "Гергебиль" ансамблрал, ногъай халкьдин фольклординни этнографиядин государственный "Айланай" ансамблдал, урус манидин халкьдин "Лепе" хордал, къазакьрин манидин Терекдин ансамблдал ихтибарнавай.

Фестивалдин эхирдай хейлин иштиракчийрив РД-дин культурадин министерстводин патай дипломар, рикIел аламукьдай пишкешар вахкана.

Къейд ийин хьи, "Каспий - дуствилин къерехар" Россияни Каспийдин къерехрив гвай уьлквеяр садзавай кар алай проектрикай сад я. Фестивалди Россиядин хьиз, Азербайжандин, Ирандин, Къазахстандин ва Туьркменистандин культурадин уьмуьрдани важиблу роль къугъвазва. ИкI тирди лишанлу вакъиа III сеферда кьиле фейи дережади субутна.

Муаллимдивай хабар яхъ...

Жамиля ГЬАСАНОВА

Яшайишдин, экономикадин ва политикадин жигьетдай са акьван мягькем тушир шартIара, пакадин йикъахъ умуд авачирла, иллаки школадин къурулуш мягькемарунин важиблувал ава. Иллаки тербиядин хел фикирдиз къачуртIа, яни общественный алакъайрин асул бине эцигзавай кьетIен хилез хьиз, адаз вил вегьейтIа, и карда чаз виридалайни гзаф школадин куьмек герек тирди сир туш.

Жува школада зегьмет чIугур са шумуд йисан къене зун аялрихъ галаз жезвай ихтилатра мукьвал-мукьвал ихьтин гафарин шагьид жедай: "Заз бахди (дахди) и суал фена куь муаллимдивай хабар яхъ лугьузва..." Аялри, абурун диде-бубайри неинки муаллимдивай тарсарихъ галаз алакъалу суалриз жавабар гуьзлемишзава, гьакIни са кьадар уьмуьрдин маса тева. Яни лагьайтIа жеда, чIехи пай школаяр чи уьлкведа чпичпин кьил хуьдай рекьер жагъурунал машгъул жезва.

Сир туш, алай аямдин общество, иллаки марифатдин, ахлакьдин терефрал гьалтайла, къвердавай усал жезва, агъуз аватзава. Вири ихтиярар ганвай, гафунин азадвал авай демократвилин обществода тербияламиш жезвай несилди и азадвиликай гьихьтин менфят къачун мумкин я? Гьелбетда, и жигьетдай школайрин муаллимрал гьалтзавай зегьмет кьве сеферда артух я, гьикI хьи, чирвилерихъ галаз санал акьалтзавай несилдиз тамам тербияни гана кIанзава. Имни школадин хиве тунвай жавабдар везифайрикай сад я.

Ахтармишзавайбуру, гзаф кьадар публицистри къейдзавайвал, алай аямда саки чIехи пай Россиядин школаяр гьакъикъи уьмуьрдивай яргъа я. Гзаф кьадар школьникри, абурувай хабар кьурла, чпиз школада кIелиз са жуьрединни итиж авачирдакай лугьузва. Алай аямдин школадин, образованидин къурулуш акI туькIуьрнава хьи, школьникри чпин кьилелди кIвалахзавач, абурув гьазуран шейэр гьакI хуралай чириз тазва.

Базардин экономикадин шартIарал гьалтнавай образованидин къурулуш вич са бубат кьил хуьниз мажбур хьанва. Кризисдин гьалара авай алай вахтунда гзаф кьадар аялрин бахчаяр, библиотекаяр, ктабар чапзавай идараяр агализ эгечIнава.

Алай аямда гзаф кьадар хъсан педагогрин кадрияр къецепатан уьлквейриз куьч хьунни мад са хци месэлайрикай я. Идалай гьейри, хъсан пешекар муаллимар, абурун мажибар тIимил ва школадивай вичивай вич хуьз тахьуниз килигна, маса, коммерческий идарайра кIвалахуниз мажбур жезва. Школайра итимрин кадрияр тIимил жезва. Гзаф кьадар муаллимрин коллективар дишегьлийрикай ибарат я. Идани чи шартIара акьалтзавай несилдиз тербия гун четинарзава.

Алай аямдин обществода чIехи несилдинни жегьилрин арада авай месэлаяр тIебии тушир тегьерда хци ийиз гьавалат жезвай къуватарни ава. Тарихдин чинриз маса вилерай килигзавай акси къуватри иллаки жегьил несилдин къанажагъдиз гзаф таъсирзава. Ихьтин шартIара, иллаки экономикадин жигьетдай пайгар гьалар авачирла, рагъакIидай патан бязи уьлквейрин "азадвилин" рехъ чешне гъиз, ахьтин уьлквейрин ахлакьсуз ерийрин - чалкечирвилин, яна кьиникьин, гуж гъалиб авунин, сада-сад эх тавунал гьалтайлани ихьтин кутуг тавур таблигъат тухуз эгечIнавай къуватрини чпин кар ийизва. Абурун вилик чи уьлкведин гзаф кьадар школаяр къуватсуз жезва. Чпиз тарсар гузвай муаллимрин мажибриз вил вегьизвай, абур гьихьтин шартIара яшамиш жезватIа аквазвай, иллаки чIехи классра авай школьникрин фикирдалди, марифатлувал - им хъсан къазанжи гъизвай чкада ава.

Гзаф кьадар тежрибалу педагогри къейдзавайвал, къенин юкъуз школайра кьиле тухузвай тестерал бинеламиш хьанвай программайри педагогикадин вичин теориядизни тежрибадиз хейлин кьецI гузва. Яни

рефрайни муаллимдиз артух чирвилер хьун лазим тирдахъ инанмишвалзава.

Амма уьлкведин яшайишдин шартIар дегиш жедайла, чи обществода сифте тIал виридалайни зайиф къатар яз, муаллимрихъ галукьзава ва галукьна. И мукьвара Дагъустан Республикадин Росстатди малумарнавай делилралди, вири уьлкведин муаллимрин мажибрив гекъигайла, Дагъустандин муаллимрин гьакъи лап тIимилди я. Муаллимрин мажибрин рейтингда абур 83 - чкадал ала. Муаллимдин юкьван мажиб 17 агъзурдав агакьзава. Гекъигун патал къачуртIа, Москвада муаллимри 58 агъзурдалай виняй къачузва ва чи уьлкведин амай регионрани 31, 5 агъзурдалай артух. Дагъустан Республикадин статистикадин делилрал бинеламиш хьайитIа, юкьван гьисабдалди са касдал чи республикада яшамиш хьун патал 5, 072 манат гьалтзава, 48 процент агьалийри гьайиф хьи, гьатта, 17 агъзур манатдин мажиб къачузвач.

Гьелбетда, алай вахтунда школада кIвалахун са акьван регьят туш. Школадин вичин къурулуш михьиз дегиш жезва. Базардин экономикадин шартIарал элячIнавай уьлкведа алай аямдин школа авторитарныйди, яни михьиз гьукуматдиз муьтIуьгъ къайдайривай къерех жез эгечIнава ва уьлкведин экономикадин шартIарив кьадай хилерай вилик финиз мажбур хьанва. Яни лагьайтIа жеда, чIехи пай школаяр чи уьлкведа чпичпин кьил хуьдай рекьер жагъурунал машгъул жезва.

Сир туш, алай аямдин общество, иллаки марифатдин, ахлакьдин терефрал гьалтайла, къвердавай усал жезва, агъуз аватзава. Вири ихтиярар ганвай, гафунин азадвал авай демократвилин обществода тербияламиш жезвай несилди и азадвиликай гьихьтин менфят къачун мумкин я? Гьелбетда, и жигьетдай школайрин муаллимрал гьалтзавай зегьмет кьве сеферда артух я, гьикI хьи, чирвилерихъ галаз санал акьалтзавай несилдиз тамам тербияни гана кIанзава. Имни школадин хиве тунвай жавабдар везифайрикай сад я.

Ахтармишзавайбуру, гзаф кьадар публицистри къейдзавайвал, алай аямда саки чIехи пай Россиядин школаяр гьакъикъи уьмуьрдивай яргъа я. Гзаф кьадар школьникри, абурувай хабар кьурла, чпиз школада кIелиз са жуьрединни итиж авачирдакай лугьузва. Алай аямдин школадин, образованидин къурулуш акI туькIуьрнава хьи, школьникри чпин кьилелди кIвалахзавач, абурув гьазуран шейэр гьакI хуралай чириз тазва.

Базардин экономикадин шартIарал гьалтнавай образованидин къурулуш вич са бубат кьил хуьниз мажбур хьанва. Кризисдин гьалара авай алай вахтунда гзаф кьадар аялрин бахчаяр, библиотекаяр, ктабар чапзавай идараяр агализ эгечIнава.

Алай аямда гзаф кьадар хъсан педагогрин кадрияр къецепатан уьлквейриз куьч хьунни мад са хци месэлайрикай я. Идалай гьейри, хъсан пешекар муаллимар, абурун мажибар тIимил ва школадивай вичивай вич хуьз тахьуниз килигна, маса, коммерческий идарайра кIвалахуниз мажбур жезва. Школайра итимрин кадрияр тIимил жезва. Гзаф кьадар муаллимрин коллективар дишегьлийрикай ибарат я. Идани чи шартIара акьалтзавай несилдиз тербия гун четинарзава.

Алай аямдин обществода чIехи несилдинни жегьилрин арада авай месэлаяр тIебии тушир тегьерда хци ийиз гьавалат жезвай къуватарни ава. Тарихдин чинриз маса вилерай килигзавай акси къуватри иллаки жегьил несилдин къанажагъдиз гзаф таъсирзава. Ихьтин шартIара, иллаки экономикадин жигьетдай пайгар гьалар авачирла, рагъакIидай патан бязи уьлквейрин "азадвилин" рехъ чешне гъиз, ахьтин уьлквейрин ахлакьсуз ерийрин - чалкечирвилин, яна кьиникьин, гуж гъалиб авунин, сада-сад эх тавунал гьалтайлани ихьтин кутуг тавур таблигъат тухуз эгечIнавай къуватрини чпин кар ийизва. Абурун вилик чи уьлкведин гзаф кьадар школаяр къуватсуз жезва. Чпиз тарсар гузвай муаллимрин мажибриз вил вегьизвай, абур гьихьтин шартIара яшамиш жезватIа аквазвай, иллаки чIехи классра авай школьникрин фикирдалди, марифатлувал - им хъсан къазанжи гъизвай чкада ава.

Гзаф кьадар тежрибалу педагогри къейдзавайвал, къенин юкъуз школайра кьиле тухузвай тестерал бинеламиш хьанвай программайри педагогикадин вичин теориядизни тежрибадиз хейлин кьецI гузва. Яни муаллимди тарсуна кьилин роль къугъвазвач, ада тарсуна анжах консультантдин везифаяр тамамарзава.

Гьукуматди еке гъалатI яз кьиле тухвай приватизациядин программади виле акьадайвал чи общество кесиб ва девлетлу къатариз чара авуна. Муаллимрин гьал-агьвал лагьайтIа, и шартIара виридалайни кIеве гьатайди хьана. Идалай гъейри, яшайишдин ерийрал гьалтайла, кьве терефдал расалмиш хьанвай аялрихъ галаз тербиядин жигьетдайни кIвалах тухун регьят акъваззавач. Гьарамдин рекьералди девлетар къазанмишнавай хизанрай акъатзавай аялри чпи-чеб школада амай, кесиб къатарин аялрихъ ва гьатта муаллимрихъ галазни тухузвай тегьерни виле акьадай чIуру гьалда ава. Чи СМИ-риз школадин ихьтин терефрикай артух рахаз кIан туш. Амма гьакъикъатдивай чавай санизни катиз жедач.

Гьелбетда, школа - им неинки сифтегьан чирвилерин макан, гьакIни кьилин тербиядин маканрикайни сад я. Чна умуд кутазва, чи муаллимрихъ, школайрихъ виликан девиррин гьуьрмет хьижеда ва абурун дережа - хкаж. Амма алай аямдин четин шартIара школа гьикI, гьихьтин хиляй вилик фин лазим я ва акьалтзавай несилдиз дуьз тербия гун патал муаллимри гьихьтин цIийи жуьредин рекьер-хуьлер жагъурна кIанда лагьай суалар гьелелиг важиблубур яз амукьзава.

Муаллимдин веревирдер

Гьарай эллер!..

Фазила АБАСОВА

"Аял - кьепIинамаз, дана - епинамаз", - лугьузва чи бубайрин мисалда. Адетар, абурал амал авун - им тербиядин тарцин хилерал чан гъизвай, абуруз миже гузвай тан я. Амма и кардиз кьецI гузвай дидебубаярни чал тIимил гьалтзавач. Абурукай са кьве гаф талгьана акъвазун намумкин я.

Тербиядин темадай уьмуьрдай къачунвай мисалар гъиз кIанзава. За чи са мукьва-кьилидан мехъерик иштиракзавай. Мехъер, эладетдив, куьчедал алачухар яна, столар туькIуьрна тухузвай. Зи патавай, зун ацукьнавай столдихъ заз таниш дишегьли атана ацукьна. Пара хъсан. За сифте кьатIанач. Дишегьли 3 аял галаз атанвай. Аялар столдихъ чаз акси патай ацукьарна. Кьавалар гьеле макьамрив эгечIнавачир, столрал кудай тIуьнар гьанвачир, аялри лагьайтIа, столрал алай затIар, иллаки мижеяр тахьай мисаларна. Официанткади столрал вири хкана эхцигна. Гила аялар, ван ацалтна, мижеяр гьибур хъсанбур ятIа лугьуз, абуруз къимет гуз эгечIна. Диде вични и гьуьжетдик экечIна. Са арадилай аялар хъфидайвал хьана. Дидеди аялрив гьар садав са бутылка вахкузва, гуя кIвале амай аялдиз хьуй лагьана. Ахпа захъ элкъвена лугьузва: "КьейитIани кIвале амай аял акъваздайди тушир. За са сок хкида лагьайла, акъвазна". Аялар хъфена. ЦIуд декьикьани алатнач, аялри, мад ван ацалтна хтана, шикаятзава, бес кIвализ хъфидалди сада муькуьдан сок хъвана куьтягьна. Дидеди, заз килигна, хъуьрена, лугьузва: "Къайгъу туш, за исятда мад хкиз тада"...

Зун столдихъай къарагъна: завай и "концерт" эхиз хъхьанач.

- Ву-у-ув, вун вучиз къарагъна, мехъерик атайди атана, сусар хкведалди хъфидайди яни мегер? - лугьузва дидеди.

Аламатдин кар я: аялрин дидеди зун столдихъай къарагъунин себеб кьатIанач. Мехъер я, къайгъу авач, аяларни гъанва. Аялриз кьилди тIуьнар са кIвале гузва эхир. Пуд касдин чка кьуна, абур столдихъ ацукьарунин себеб вуч хьурай? Мехъерин иесиди столар теклифнавай мугьманрин кьадардиз килигна туькIуьрнавачни мегер?! Са бязи мугьманар, чкаяр амачиз, са къерехдив акъвазнава. Аялрин дидедиз абур аквазвачни? Гьелбетда, лап хъсан аквазва. Виликамаз столдихъ чкаяр кьун дидеди вичин "игитвал" яз гьисабзава. Гьайиф хьи, и "игитвили" чи адетриз кIур гузвайди ада аннамишзавач. Гьинай аннамишда, эгер ада вичи кьепIинамаз тербия къачун тавунваз хьайила. Жувалай чIехи инсанриз гьуьрмет авун, абуруз чка гун, абур алай чкадал сес хкаж тавун - "игитриз" гьинай чир хьурай? Пака абуру яшлубуруз тIуш гунни мумкин я!

Мад са мисал. Ашкара я, халкьдин дуланажагъ къвердавай артух жезва: шегьердин хьтин къулайвилин шартIар: яд, гьамам, чуьхуьнардай машинар, газдин хьрар... Эхь, къулайвилин шартIарихъ галаз сад хьиз, чи адетрини "цуьк ахъаюн" герек къвезва. Амма... Йикъан сятдин цIусад. Зун, школадай хквезвай рекье Н-кас герек хьана, гьай талгьайла, адан кIвалин гурарай винелди хкаж хьана. Зи ванцелди Н-дин свас, кIвалин рак ахъайна, вилер тIушуниз-тIушуниз, экъечIна. Аламатдин кар я, суса эсиллагь регъуьвал гьиссзавачир, на лугьуди, им тербиядин къанун я. "Яраб ихьтин сусакай пака кIвалин-къан гьихьтин кайвани хьурай?" - фикирна за.

Сусакай ихтилат кватайла, гьа ихьтин тербия гана рушар чарадан кIвализ рекье твазвай дидейрикайни са кьве гаф талгьана акъвазиз жедай кар туш.

ГьикI ятIани зун М-дин кIвализ мугьман хьана. КIвалерикай са кIвале ремонт авуна, залдиз акъуднавай шейэр, пек алтадиз, чкайрал хутахзавай. Амма и крар ийизвайди муьштерияр авай, илчияр къвез хъфизвай агакьнавай рушан диде тир. Вични кIвалахалай хтайдалай кьулухъ. Чун рахуник квай арада муькуь кIваляй "квевай яваш рахайтIа жезвачни?" лугьудай рушан ван акъатна. Заз руш кIвале авачирди хьиз тир.

- Я руш, - лагьана за дидедиз, - ваз руша вучиз куьмек гузвач? Ам азарлу яни?

- Ина зи тахсир авач, - лагьана дидеди, вилер накъварай ацIана, - руша кIелрай, адав са карни ийиз тамир лугьуз, бубади зи виликай ягъиз, къе завай адав са дердини ийиз таз жезвач.

За кьасухдай руш авай кIвалин рак ахъайна. Руша, япара наушникар туна, дивандал яргъи хьана, са куьз ятIани яб гузвай. Дагълух районэгьлийри лугьудайвал, зун такьана, алайвал къах хьана.

Яраб инсанвал сифте чкадал алатIа, я тахьайтIа алимвал? Чи мисалри тестикьзавайвал, гьелбетда, инсанвал.

Гьуьрметлу диде-бубаяр. Тек са кIелуналди аялдикай инсан хкатдач. Ам кьепIинамаз зегьметдин къадир чиз, инсанвилин къилихрин шартIар: хатур-гьуьрмет, гьая-намус, рикIин ачухвални мердвал руьгьдив кужумиз вердишарун лазим я. Эгер аял дишегьли велед ятIа, ам рушариз хас тир назик регъуьвилини гуьрчегарда.

Адетдин аял гьич садрани са затIни тийиз акъваздач. Тарсарикай азад вахтунда ам са квел ятIани машгъул хьун герек я: я зегьметдин кIвалахрал, я тахьайтIа, яратмишунрал.

Акьалтзавай несил чи гележег я. Абур дуьз рекье тун чи гьар садан пак тир буржи.

Етим Эмина вичин девирда "Гьарай, эллер, пис ксариз" лугьуз гьарайнайтIа, заз къе, алай девирда, "Гьарай, эллер, чпин веледриз тербия гуз тежезвай диде-бубайриз" лагьана, гьарайиз кIанзава. Абуру зи макъаладикай чпиз са нетижа хкуддайдак за умуд кутазва.

АЛАКЪАДИН СТАНЦИЯР: абур хаталу яни?

Надият ВЕЛИЕВА

Алатай йисуз Махачкъалада школайрин гьаятра авай сотовый алакъадин станцийрин кІвалах акъвазарайла, "абуру инсандин сагъламвилиз таъсирзава" лугьуз ванер-сесер гьатнай. И месэладиз талукь яз "Мегафон" компаниядин, Роспотребнадзордин, Махачкъаладин администрациядин пешекарри журналистрихъ галаз гуьруьшарни тешкилнай. Махачкъаладин мэр Мегьамед Сулейманова, федеральный къанунрал асаслу яз, кІелунихъ галаз алакъа авачир вири затІар школайрин сергьятрай акъудиз тунай.

Сотовый алакъадин станцийрин хаталувиликай ванер-сесер республикада ахьтин гьар са объект эцигайла гьатзава. Станцияр чпин кІвалерин патарив, паркара, гьич санани эциг тавуна кІанзавайбур ава. Абурун хаталувиликай чна Роспотребнадзордин РД-да авай Управленидин кьилин пешекар А. АГЪАДОВАДИХЪ галаз суьгьбетна.

- **Асият Алибеговна, радиотехнический гьихьтин объектри инсандин сагъламвилиз чІуру таъсирзава?**

- Яшайишдин кІвалерин патарив сотовый телефонрин базовый станцияр эцигун себеб яз Роспотребнадзордин РД-да авай Управленидиз шикаятдин чарар датІана къвезва. Вирида абуру инсандин сагъламвилиз чІуру таъсирзава лугьузва. Къейд ийин, алатай йисуз яшайишдин кІвалерин патарив ахьтин станцияр артух жез башламишна, и кардихъ себебар гзаф ава - сотовый алакъадин кІвалах хъсанарун, авай станцияр туькІуьр хъувун (радиопередатчикар артухарун), цІийи жуьредин алакъаяр туькІуьрун (3G, 4G+) ва икІ мад.

Яшайишдин кІвалерин сергьятра авай санай масаниз хабар гудай радиотехнический объектрин чІехи пай тІимил къуват ва гигиенадин метлеблувал авайбур я.

- **Базовый станцийрин иесийри абур эцигун патал Роспотребнадзордин идарайрай гьихьтин чарар-цІарар туькІуьрун герек я?**

- Проектдин документация туькІуьрун патал абуру сифтени-сифте санитариядинни эпидемиологиядин нетижа (заключение) ва проектдин материалар къачун патал арза кхьин лазим я. Проектдин документациядиз санитариядинни эпидемиологиядин нетижа экспертизадин делилрал асаслу яз гузвайди я. Тайин са документ гун патал пешекарри станция гьар са патахъай ахтармишзава - адал алай антеннаяр, патав гвай дараматар, майишатар - вири фикирда кьазва. Электромагнитный полейрин (ЭМП) жигьетдайни ахтармишзава. И крарай акъатайла станциядин иесиди экспертрин идарадиз, проектдин документациядилай гъейри, эцигиз кІанзавай станциядин патарив гвай чкайра ЭМП-йрин дережайрин нетижаяр (протоколар) къалурна кІанзава. Экспертизадин нетижайрилай кьулухъ санитариядинни эпидемиологиядин нетижа гузва ва и документ станция эцигиз ихтияр гун жезва. ЭМП-дин ахтармишунар объект ишлемишиз вахкудайла, адан кІвалахдин вахт давамардайла, иесияр дегиш жедайла, станциядин кІвалахда дегишвилер кьиле фейла, кІвалахдин чкаяр аттестация ийидайла тухвана кІанзава.

- **Станция вичин кІвалахдив эгечІайла, ЭМП-дин дережайрал гуьзчивал ни ва гьикІ тухузва?**

- Станция кардик квай вири вахтунда адан иесийри "Санай масаниз хабар гузвай радиотехнический объектар эцигунин ва кардик кутунин гигиенадин истемишунар" ва "Чилел санай масаниз тухуз жезвай радиоалакъадин тадаракар эцигунин ва кардик кутунин гигиенадин истемишунар" фикирда кьун, санитариядин къайдайрин бинедаллаз пуд йисалай са сеферда абурал гуьзчивал тухун лазим я. Роспотребнадзорди, 2008-йисан 28-декабрдиз кьабулнавай 294 федеральный законди ийизвай истемишунрив кьадайвал, чпин планрал асаслу яз пуд йиса са сефердилай гзаф тушиз анра ЭМП-дин дережаяр ахтармишзава.

- **Эхиримжи пуд йисан вахтунда Роспотребнадзордин РД-да авай Управленидин базовый станцийрин шумуд проектдиз килигнава? Гьихьтин дуьшуьшра абур санитариядинни эпидемиологиядин истемишунрив кьазвач лагьай фикирдал къвезва?**

- Пуд йисан вахтунда чна вири санлай 2084 проект ахтармишнава. Абурук станция эцигуниз, абурун кІвалах девирдин истемишунрив кьур тегьерда хъсанаруниз талукьбур квай. Абурукай санитариядинни эпидемиологиядин истемишунриз 356 проектди жаваб гузвачир. Эгер базовый станцияр умуми образованидин ва медицинадин идарайрин чилерал эцигнаваз хьайитІа, санитариядинни эпидемиологиядин жигьетдай заключение гузвач.

- **Станция эцигиз башламишдайла ва я ишлемишиз вахкудайла санитариядинни эпидемиологиядин заключение тагайла, абурун иесийри судриз арзаяр авур дуьшуьшар авани?**

- Месела, Роспотребнадзордин РД-да авай Управлениди умуми образованидин ва медицинадин идарайрин сергьятра сотовый алакъадин базовый станцияр эцигун патал санитариядинни эпидемиологиядин заключение тагун къанунсузвал яз гьисабай ОАО-ди Арбитражный суддиз арза авуна. И арзада къалурнавай истемишунар судди инкарнай.

- **Базовый станцияр кардик хьунин гьакъиндай агьалийрилай арзаяр гзаф къвезвани? Абуру гъизвай делилар дуьзбур жезвани ва Управлениди гьихьтин серенжемар кьабулзава?**

- Алатай йисуз Дагъустан Республикадин агьалийрилай атай вири арзайрикай 50 алакъадин базовый станцийриз талукьбур тир. Махачкъалавийрилай гъейри, арзаяр Хасавюрт, Дербент, Сулейман-Стальский районрайни атана. Абуру сотовый алакъадин базовый станцийри инсандин сагъламвилиз чІуру таъсирзава, абур талукь документар авачиз эцигнавайди я лугьузва. Винел акъатзавай къанунсузвилериз талукь яз Управлениди а станцийрин кІвалах вахтуналди акъвазарзава, лазим маса серенжемар кьабулзава. ИкІ, 15-далай гзаф материалар судрив агакьарнава.

"Мегафонди" школайрин ва медицинадин идарайрин гьаятра эцигнавай станцийрин кІвалах шаз суддин къарарал асаслу яз вахтуналди акъвазарна. Абуруз станцияр маса чкайрал хутахун патал вахт ганва.

- **Касди арза авурла, ЭМП-дин дережаяр ахтармишзавани? Нетижаяр гьихьтинбур жезва?**

- Вири арзайрай кьил акъудайла, станциядин патарив гвай чкайра электромагнитный полейрин дережаяр ахтармишнава. Ахьтин ахтармишунар патарив гвай дараматрин къенерани тухванва.

» Яшайишдин кІвалерин сергьятра авай санай масаниз хабар гудай радиотехнический объектрин чІехи пай тІимил къуват ва гигиенадин метлеблувал авайбур я

- **Базовый станцийрин иесийриз кІвалерин къаварал, подвалра, агьалийрин разивал авачиз абур эцигдай ихтияр авани?**

- "РФ-дин Яшайишдин кІвалерин кодексдал" асаслу яз, гзаф квартирайрин кІвал алай чил, анра вирида ишлемишзавай чкаяр, затІар пуд лагьай ксарив анжах ана яшамиш жезвай агьалийрин ихтияр аваз вугуз жеда. Эгер виридан умуми чкайрал, къаварал, подвалра радиотехнический объектар эцигиз хьайитІа, квевай и кар ийидай ихтияр тагуз жеда. Эгер ихтияр гунин документар авачиз сотовый алакъадин базовый станцияр эцигнавай дуьшуьшрикай хабар хьайитІа, Махачкъала шегьердин Мегьамедтагироан (Казбекован) куьчеда, 174-дараматда авай Роспотребнадзордин Управленидиз атана ва я 69-03-05 нумрадай зенгна хабар гун тІалабзава.

- **Алай девирда чеб галачиз уьмуьр фикирдиз гъиз тежедай сотовый алакъадин базовый станцийриз талукь тамам суьгьбетдай сагърай.**

Положение о стипендиальном конкурсе для журналистов в Северо-Кавказском федеральном округе

1. Цели конкурса:

1.1. Повышение уровня профессионального мастерства и социальной ответственности журналистов Северо-Кавказского федерального округа (далее - СКФО).

1.2. Формирование единого информационного пространства СКФО на принципах объективного и всестороннего освещения событий и процессов, происходящих в регионах округа.

1.3. Поддержка талантливых представителей журналистского сообщества СКФО.

2. Порядок проведения:

2.1. Участие в конкурсе могут принять журналисты, работающие в средствах массовой информации в субъектах Российской Федерации, входящих в СКФО. Также на усмотрение конкурсной комиссии к участию в нем могут быть допущены журналисты, постоянно работающие за пределами округа, но пишущие на северокавказскую тематику.

2.2. Для участия в конкурсе соискатели направляют заявки в адрес конкурсной комиссии (**politkavkaz@mail.ru**) по прилагающейся форме с описанием реализованного конкурсного проекта в срок до 15 июня и 15 декабря соответственно.

2.3. Формы реализации конкурсных проектов:

- цикл тематических материалов (публикаций, сюжетов) по тематике, закрепленной в п.2.4. настоящего положения;
- тематическая (в соответствии с п.2.4.) рубрика или программа, с регулярным (еженедельным, ежемесячным) выходом в свет;
- для телестудий: тематический фильм - полнометражный или короткометражный (с подтвержденным фактом демонстрации в эфире).

2.4. Тематика конкурсных проектов (на выбор):

- освещение позитивного опыта и инициатив по гармонизации межнациональных и межконфессиональных отношений на Северном Кавказе;
- освещение позитивного опыта и инициатив по противодействию деструктивным силам, нацеленным на дестабилизацию ситуации на Северном Кавказе;
- освещение позитивного опыта и инициатив, направленных на формирование общероссийской гражданской идентичности и патриотизма жителей регионов Северного Кавказа;
- освещение позитивных событий и перемен в регионах округа, характеризующих формирование «нового лица Кавказа»;
- освещение деятельности подразделений правоохранительных органов и служб, ведущих антитеррористическую деятельность в регионах Северного Кавказа.

2.5. Стипендии присуждаются журналистам или творческим группам (2-3 журналиста) за систематическое, ответственное и качественное освещение проблематики по обозначенным в п.2.4. тематическим направлениям.

2.6. Итоги реализации конкурса на соискание стипендий будут подводиться конкурсной комиссией дважды в год (в июле и декабре 2015 г.) в расчете 1 регион - 1 стипендия. В течение последующего полугодия лауреат будет получать по 15 тысяч рублей ежемесячно.

2.7. Организатором стипендиального конкурса является АНО «Центр современной кавказской политики» (далее - Организатор или ЦСКП «Кавказ»).

2.8. На Организатора возлагаются все обязанности по организации конкурса, в том числе по созданию и обеспечению деятельности конкурсной комиссии. В ее состав в соответствии с решением Организатора на паритетной основе входят представители Ассоциации СМИ СКФО, профессорско-преподавательского состава журналистских факультетов ведущих вузов СКФО, сотрудники ЦСКП «Кавказ».

Жегьилрихъ галаз кІвалах

Докъузпара райондин администрацияда Наркотикриз акси комиссиядин заседание кьиле фена. Къарагъарай месэлаяр веревирд авунин карда УФСКН-дин районрин уртах отделдин начальник **Ф.САФАРИЛИЕВА**, МВД-дин райотделдин начальник **И.МУСАЕВА**, райондин кьилин заместителри, хуьрерин регьберри ва райондин маса идарайрин кьиле акъвазнавайбуру иштиракна.

Мярекат Докъузпара районда Наркотикриз акси комиссиядин председатель, райондин кьил **Керимхан АБАСОВА** кьиле тухвана.

Докладриз яб гайидалай кьулухъ комиссияди къайдаяр хуьзвай къурулушриз алакьдай вири куьмекар гун, СМИ-рай, хуьруьн кимерал жегьилрихъ галаз гъавурдик кутунин суьгьбетар авун тапшурмишна.

Гуьгъуьнлай хьайи совещанидал налогар кІватІунин ва чилин месэлайрал акъвазна. Докъузпара райондин экономикадин отделдин начальник **С.МАГЬМУДОВА** налогар кІватІун авай гьалдикай хабар гана. Ада къейдайвал, райондин бюджетдиз налогрилай къвезвай такьатрин кьадар артух жезва.

Пешекаррин суракьда

ЦІи Даггосуниверситетдин биологиядин факультет акьалтІарзавайбурухъ галаз республикадин гьар жуьре идарайрин векилар гуьруьшмиш хьана.

Мярекатда факультетдин декан **Рустам ХАЛИЛОВА** ва кафедрайрин заведующийри иштиракна. Сифте гаф рахуналди, ам магистратурадин, профориентациядин, кІвалахдик кутунин месэлайрай декандин заместитель **Наида АБДУЛЛАЕВАДИ** ачухна.

Гуьгъуьнлай рахай РД-дин тамарин майишатдин комитетдин регьбер **Фелибег ФЕРЗУЛЛАЕВА**, МВД-дин МСЧ-дин духтур-лаборант **Альбина ЖАФАРОВАДИ**, КаспНИРХ-дин Дагъустанда авай филиалдин директор **Агьма АБДУСАМАДОВАДИ**, "Запкаспрыбзаводдин" директордин заместитель **Арсен КЪАРАЕВА**, "Денеб" ОАО-дин гендиректор **Заира МЕГЬАМЕДОВАДИ** ва гзаф масабуру таза чирвилер авай пешекарар чпин пешедин гереквилин, чпихъ авай мумкинвилерин гъавурда туна. Абуру гьар сада са пешедин кьетІенвиликай суьгьбетна. Месела, КДЛ-дин РКБ-дин духтур-лаборант **Заира ОСМАНОВАДИ** духтур-лаборантдин везифайрин, кьуд вацран курсар акьалтІарайла пешекар-биологдин диплом къачуз жезвайдан, гьа рекьяй кІвалах жагъуриз хьун мумкин тирдан гъавурда туна.

Арсен КЪАРАЕВ балугърин заводда пешекарар кьит тирдакай рахана.

- Къенин юкъуз чахъ кІвалахдин азад тир 83 чка ава. Амма кІвалахал кьабулдайла чна лап кІеви истемишунар ийизва, конкурсар тешкилзава, - къейдна ада.

Амай идарайрин векилрини чпи кІвалахзавай чкада авай гьаларикай, кеспидин патахъай ийизвай истемишунрикайни везифайрикай суьгьбетна. Гьар са студентдиз вичи кІелнавай хиляй кІвалахар теклифна. Абуру хабар кьур итижлу суалризни мугьманри жавабар гана.

Мярекат биологиядин факультетдин декан Рустам Халилова акьалтІарна:

- Гьар са пеше вичин тегьерда хъсан я. Квез мукьвади, рикІиз чимиди, алакьдайди хкяна кІанда, - лагьана ада. - РикІелай ракъурна кІандач хьи, гьар са идарада герекди дуьзгуьн чирвилер авай пешекар я.

"Анжах виликди!"

Чи ватанэгьли, машгьур спортсмен, юниоррин арада кьве сеферда дуьньядин чемпион, спортдин са шумуд жуьредай Европадинни дуьньядин чемпион, пешекар спортдай гьар жуьре кубокринни чІуларин, сифтегьан чкайрин сагьиб **Жабар АСКЕРОВ** "Зун Президентдин куьмекчи я" тешкилатдин векилрихъ галаз гуьруьшмиш хьана.

Гуьруьш чими гьалара кьиле фена ва общественникри пагьливандиз чпин кІвалахрикай, мярекатрикай суьгьбетна. Жабара куьрелди вичикай ихтилатна ва жегьилрин суалриз жавабар гана.

"Анжах виликди!", - меслят гузва Жабар Аскерова.

Ада рушар спортдал машгъул хьуниз талукь суалдикай вичин фикирарни лагьана: "Руш спортдал машгъул хьуниз зун акси туш. Амма спортдин регьимсуз жуьреяр рушар паталди туш. Руш сифте нубатда вичин къаматда амукьун герек я".

- Чи сад тир Ватандин экуь гележегдик пай кутун патал жезмай кьван гзаф жегьилар желбун герек я, - лагьана мярекатдин эхирдай Жабар Аскерова.

Космодромдик - дагъустанвийрин пай

Амурский областда эцигзавай "Восточный" космодромдал кІвалахун патал алай вахтунда чи республикадани студентрин отрядар тешкилзавайдакай чна хабар ганай. И месэладиз талукь яз ДГУНХ-дин эцигунрин факультетда гележегдин пешекаррихъ галаз студентрин эцигунрин отрядрин векилар гуьруьшмиш хьана. Тербиядин рекьяй вуздин проректорди студентар галай-галайвал вири крарин гъавурда туна.

Къейд ийин, цІи дагъустанви 30-дав агакьна студентри РД-дин жегьилрин крарин рекьяй министерстводин куьмекдалди милли эцигунра иштиракда.

"Восточный" космодром 2010-йисалай эцигиз башламишнава. Гележегда адал Константин Циолковскийдин тІвар жеда. Ам Углегорск шегьердин патав эцигзава. Им еке са комплекс я. Адан сергьятра ракетаяр ачухдай кьве установка, аэродром, ракетайри кузвай шейэррин компанентар гьазурдай заводар, улакьрин 115 км-дин, ракьун 125 км-дин рекьер ва маса дараматар жеда.

Космодромдал кІвалахиз кІанзавайбурун вилик азарар квачиз хьунин, ккІламдиз акси прививка тавунваз хьунин шартІ эцигзава. Углегорск ЗАТО-да полициядин векилрихъ галаз саналди хатасузвилин серенжемар тухванва. КІвалахзавайбур патал мадни хатасуз хьун патал полицияди датІана гуьзчивал тухузва.

Гзаф квартирайрин кІвалера яшамиш жезвайбур!

Гьуьрметлу дагъустанвияр, РФ-дин ЖК-дин 169-статьядин 1-паюнал, 2013-йисан 9-июлдиз кьабулнавай РД-дин 57-нумрадин Закондин 7-статьядин 1-паюнал асаслу яз гзаф квартирайрин кІвалера яшамиш жезвайбуру гьар вацран 10-йикъал къведалди капитальный ремонт авунин пулар гун чарасуз я. И пулар гудач лугьузвайбурни гзаф ава. Амма федеральный дережада кьабулнавай къанунриз акси хьунай Капитальный ремонтдин фонд суддиз арзаяр гуниз мажбур жеда. Гузвай пулар гьикІ ва гьиниз харждатІа квевай **http://www.dagfkr.ru/** сайтдай килигиз жеда. Ана гьар са кІвал ремонт ийидай вахтарни къалурнава.

Ша чна гьар сада вичин везифаяр вахт-вахтунда кьиз акъудин. Алава делилар **8(8722) 555-316** нумрадай зенгна хабар кьаз жеда.

Вертолётдиз эвер гудай себебар тІимил хьурай

"Ачух власть" проектдин сергьятра аваз журналистриз Дагъустан Республикадин здравоохраненидин министр Танка ИБРАГЬИМОВ мугьман хьана.

Сифте авур вичин рахунра ада медицинадин хиле кІвалахзавайбурун мажибриз еке чка гана. Министрди къейдайвал, эгер виликрай гьар са больницада авай чкайриз килигна аниз пул чара ийизвайтІа, гила абуруз авур кІвалахдай пул гузва. Эгер ЛПУ-ди вичин везифаяр 80 процентдин тамамарайтІа, аниз пулни гьакьван гузва.

- Зегьметдин гьакъи мажибдикай ва гьевес кутадай пулунин такьатрикай ибарат я. Гьевес кутадай пулунин кьадар арадал гъун патал гьар больницада ва поликлиникада махсус комиссия ава. И мукьвара зи патав Дербент райондин центральный больницада кІвалахзавай са духтур атанвай ва адаз а комиссиядин кІвалах, абуру низ ва гьикІ гьевес кутадай пулунин кьадар тайинарзаватІа итижлу тир. Зи тапшуругъдалди а больницадин кьилин духтурди ам а комиссиядиз кьабулнава. Им ачух, дуьз кІвалах я. Зи фикирдалди, икІ муьфтехурар тІимил хьун лазим я, - давамарна ада.

Министрди Махачкъала шегьерда эцигзавай перинатальный центрадиз талукь месэлани къарагъарна.

- Центр республикадин харжийрихъ эцигзавайди туш. Ам "Россиядин Кьиблепад" программадин сергьятра аваз эцигзава. Чи ихтиярда авай затІ авач. Амма чна эцигунрал фена ийизвай теклифар абуру кьилиз акъудзава. Центр эцигдай чкадин патахъай гьуьжетар гзаф хьанай. Амма гила Республикадин аялрин клинический больницадивай яргъа тушиз ам эцигзава, видеодин гуьзчивал тухузва. КІвалахар тамамарзавай тегьердал кабинетра ацукьна РФ-дин здравоохраненидин, ОМС Федеральный фондунин, генпудратчи ва заказчи тир "Ростехнологии" карханадин векилривай гуьзчивал тухуз жезва. Санлай а центрадин къимет 2 млрд манат я. Пландик кутунвай такьатрин 10 процентдив агакьна гьелелиг ишлемишнава. КІвалахар графикда къалурнавайдалай фад ийизва. Арадал анжах са четинвал атана - а чкада чиликай лап гзаф коммуникацияр фенвай, - лагьана Танка Ибрагьимова.

Дагъустанвийриз чпин сагъламвиликай анжах азарлу хьайила хабар жезвайдакайни лагьана министрди.

- Диспансеризация - им гьар йисуз пулсуздаказ жуван сагъламвал ахтармишиз хьунин мумкинвал я. Гьайиф хьи, азарлу туширла чи агьалийриз духтуррин патав физ, чпин вахт акъудиз кІанзавач, амма гзаф азаррин вилик пад адакай вахтунда хабар хьайила кьаз жеда. И гьал хъсанарун патал гьам чи министерстводин, больницайрин, гьам муниципальный тешкилатрин къуллугъчийри агьалияр гъавурдик кутунин кІвалах тухун чарасуз я. Адакай анжах агьалийриз чпиз хийир ава, - лагьана Танка Ибрагьимова.

Министрдиз журналистрини гьар жуьре суалар гана. Са жерге суалар соцсетрайни атанвай. Гьар са суалдиз талукь яз ада гегьенш жавабар гана.

Пресс-конференциядал итижлу суалрикай сад, эхиримжи вахтара дагъустанвийриз итижлуди тир РД-дин здравоохраненидин министерстводин махсус вертолёт ишлемишзавай тегьер тир. Танка Ибрагьимова адаз талукь яз лагьайвал, алай вахтунда вертолёт аэропортуна акъвазнава. Ам цавуз хкажун патал экипаж югъ-йиф талгьана гьазур я. Эхиримжи сеферда ам Тлярата районда хьайи бедбахтвилер себеб яз цавуз хкажнавай. Амма минздравдин вертолёт цавуз акъуддай себебар чи уьмуьрда тІимил хьурай.

Танка Ибрагьимова Дербент райондин медицинадин идараяр авай гьалдиз, "Земский доктор" программадик кваз республикадин бюджетдай гузвай такьатриз талукь ва маса суалриз жавабар гана.

Чин гьазурайди - Дагъви ШЕРИФ

Гъасирдин халис пагъливан

Нариман ИБРАГЬИМОВ

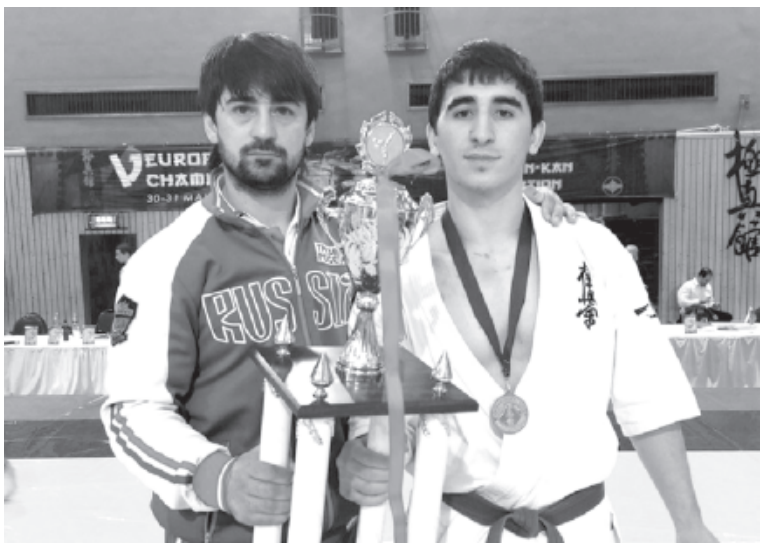

Са вацралай артух идалай вилик Московский областдин Ногинск шегьерда киокушин каратэдай Европадин VIII чемпионат кьиле фена. Ана цIувад уьлкведин, гьа гьисабдай яз Россиядин пагъливанрини иштиракна. Абурун арада Дагъларин уьлкведин спортсменарни авай.

Шадвалдай кар ам я хьи, ерибине Кьурагь райондин Хпежрин хуьряй тир ва алай вахтунда Москвада Россиядин физический культурадинни спортдин госуниверситетдин РагъэкъечIдай патан текбатекдиз женгер чIугвадай факультетдин эхиримжи курсуна кIелзавай **Шамил РАМАЗАНОВАКАЙ** Европадин чемпион хьана.

Идал къведалди Шамила апрелдиз Москвада кьиле фейи Россиядин чемпионатда иштиракнай ва гьасирдал экъечIай гьар сеферда гъалибвал къачуналди Европадин чемпионатда вичин алакьунар къалурдай ихтияр къазанмишнай. Жегьилди уьлкведин хкянавай командадин тренерри вичик кутур умудар тамамвилелди кьилиз акъудна.

Майдин эхиримжи йикъара Берлинда кекусин-кан каратэдай Европадин V-чемпионат кьиле фена. Ана Россиядин хкянавай командади, кекусин-кан ва шинкиокушинкай федерацийрин яхцIурдалай виниз каратистри иштиракна. Россиядин гадайрини рушари 30 медаль, гьа гьисабдай яз къизилдин - 9, гимишдин - 9 ва буьруьнждин 12 медаль къачуна. 80 килограммдин заланвал авайбурун арада чи ватанэгьли Шамил Рамазановни чемпионатдин вини кукIушдал хкаж хьана.

Сифте лезги хцин къаншардиз белорусви экъечIна. Ам, лугьудайвал, ерли кутугай спорсмен тушир, гьикьван алахъунар авунатIани, адахъ галукьардай мумкинвал жезвачир. Ада вичини женг тухузвачир. И карни фикирда кьуна, судьяйри Шамилаз гъалибвал гана.

Гуржидихъ галаз женг пара четинвилелди кьиле фена. Ада тайин къайдайрал амалзавачир, бедендин къадагъа авунвай чкаяр язавай, эхир рингда авай судьяди ам тагькимарна, ятIани ада вичин чиркин амалар давамарна. Шамилаз аферин, ада вири эхна ва улам гъиле гьатнамазди гуржидиз вичин кIвачин гьунар чирна.

Болгарви каратист Митко Янев Шамилай кьве чипIинин кьакьанди тир. Идахъай чи гададиз къурху хьанач. Женгинин сад лагьай декьикьада Рамазанован гъуд галукьай ам гьасирдал ярх хьана ва судьяди ипон балл гана.

Финалда Шамилахъ галаз гьасирдал мад маса гуржи Лаша Озбеташвили экъечIна. Ам хъсан спортсмен тир. Ада виликан бягьсера анжах ипондалди гъалибвал къазанмишнавай. Гена адаз лезгидилай кьисасни вахчуз кIанзавай, вичин ватанэгьли гатайвиляй. Рамазанован кукIунин алакьунар акунвай гуржидиз чи гададиз психологиядин жигьетдай эсер ийиз ва гьа икI гъалибни жез кIанзавай. Амма Шамила адан уюнар кьатIана ва вичин улам гуьзлемишиз, бягьскардиз кикIидай мумкинвал тагуз алахъна. Ингье Шамила садлагьана элкъвена, кIвачелди адал гьужумна. Кьилихъ кIвач галукьай гуржи чилел аватна. Судьяди чи кьегьалдиз вадзари балл гана. Гуржи къахрагъна, амма мад адавай, гьикьван алахъунар авунатIани, Шамилал тIем гъиз алакьнач. Гъалибвал! Шамилакай Европадин чемпион хьана.

Белиж поселокда дидедиз хьайи ва ина школада кIелай гададиз каратэ ни кIанарна? И суалдиз кьве сеферда Европадин чемпионди икI жаваб гана:

- Поселокдик акатзавай чи Хпежрин хуьре каратэдал машгъул хьайи са шумуд гада авай. Абурук зи дах Арсенни квай. Районда, республикада тешкилзавай акъажунра чи гадайри хъсан нетижаярни къазанмишзавай. Татугайвал ам тир хьи, поселокда жаванриз спортдал машгъул жедай кутугай шартIар, спортзалар, секцияр авачир. Жуьрэтлубуру кIвалера чпи-чпиз шартIар арадал гъанвай. Зи дахдини сифте кIвале, ахпа школада аялар вердишариз гатIунна. Къе ам поселокдин Спортдин дворецдин директор, спортшколада каратистрин секциядин тренер я. Зазни сифтегьан вердишвилер ада гана. Зи ими Фикретни хейлин турниррин иштиракчи, призрин, медалрин сагьиб я. Каратэдал зи гъвечIи стха Саламудинни, гьакI хуьруьн маса гадаярни машгъул жезва. Москвада кIелдайла, машгъур тренеррин гьилик за жуван устадвал мадни хкажна ва гила ингье хъсан нетижаярни жезва.

За зи гъалибвилер чIехи буба Сейфудиназ, баде Мафинатаз ва диде Аманатаз бахшзава. Абуру зи бягьсерал датIана гуьзчивалзавайди я.

- ЦIи вуна университетни куьтягьда, вакай кьве сеферда Европадин чемпионни хьанва. КIвалинбуру гуьзлемишзавай са кар ама - мехъер авун. Вун гьазур яни? - суал гузва чна чемпиондиз.

- Аллагьди гайитIа, гьа югъни къведа, - куьрелди жаваб гана пагъливанди.

Эхь, атурай гьа югъни, чIехи бубаяр, бадеяр, багърияр шад жедайвал.

РикIел хкана

АЗАДДАКАЗ КЬУРШАХАР КЬУН

Измулла АДЖИЕВ

И йикъара Хасавюртда, Гь.Гьамидован тIварунихъ галай Спортдин дворецда, азаддаказ кьуршахар кьунай Дагъустандин жаванрин арада кIвенкIвечивал къазанмишун патал акъажунар кьиле фена. Къейд авун лазим я хьи, 1972-йисуз кьиле фейи Олимпиадада азаддаказ кьуршахар кьунай буьруьнждин медаль къазанмишай, кьве сеферда дуьньядин, вад сеферда СССР-дин чемпион **Руслан АШУРАЛИЕВАН** экуь къаматдиз бахшнавай и турнир Хасавюртда кьвед лагьай сеферда кьиле тухвана. Акъажунра республикадин саки вири шегьеррайни районрай тир 350-далай виниз жаванри гьасиррал чпин устадвал къалурна.

Спортдин серенжем ачухуниз талукьарнавай мярекатдал Руслан Нуралиевичан руш **Фатима АШУРАЛИЕВА**, Олимпиададин къугъунрин призёр **Мегьамедхан АРАЦИЛОВ**, СССР-дин чемпион **Батал ГЬАЖИЕВ**, РД-дин физический культурадин ва спортдин министрдин сад лагьай заместитель **Зайнал САЛАУТДИНОВ**, РСФСР-дин лайихлу тренер **Нажмудин АБДУЛБЕГОВ**, Хасавюрт шегьердин администрациядин кьилин заместитель **Исмаил ДАДАЕВ** ва Ахцегь райондин администрациядин кьилин заместитель **Алмас ШУАЕВ** ва масабур рахана, викIегь пагъливандин спортдин ва уьмуьрдин рехъ рикIел хкана.

- Руслан Ашуралиев вичихъ тешпигь авачир, акьалтIай хъсан къилихдин ва намуслу, хъсан тербия авай инсан тир. Заз ам мукьувай чидай, адахъ галаз къуватар ахтармишдай мумкинвални хьанай. Спортда ада лап виниз тир кукIушар муьтIуьгъарна, адал Дагъларин уьлкведи дамахзава, - къейдна М.Арацилова.

- Зи бубадин экуь къамат рикIел хкунин лишан яз Хасавюртда кьвед лагьай сеферда турнир тешкилнава. Зун инанмиш я, къенин жаванар са тIимил вахтарилай Дагъустандин тIвар машгъурдай викIегь пагъливанар яз майдандиз экъечIда. Ихьтин зурба турнир тешкилунай ва кьиле тухунай чи хизандин патай Хасавюрт шегьердин кьил Сайгидпаша Умахановаз, турнирдин спонсорриз: Мегьарамдхуьруьн (Ф.Агьмедов), Докъузпара (К.Абасов), Ахцегь (О.Абдулкеримов), Хив (Б.Мирзаев), Кьурагь (З.Азизов) районрин МО-дин кьилериз, спортдин и серенжем тешкилай вири ксариз чухсагъул, - лагьана Фатима Ашуралиевади.

Заланвилин 14 категориядай тамам пуд юкъуз кьиле фейи акъажунра кIвенкIвечи чкаяр кьур спортсменриз медалар, дипломар, грамотаяр ва пишкешар гана. 1-чка кьурбурун арада Мегьарамдхуьряй тир **М.ЗИНГАРОВНИ** (58 кг) ава.

Спортдин мастеррин хизан

ЖЕНГИНИН САМБО

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Бязи инсанри чеб гьина аваз хьайитIани, хайи Ватандихъ галаз датIана алакъа хуьда, фурс патал ваъ, лезги халкьдихъ гьихьтин кьегьалар аватIа чирун патал чпикай хабар гуда. Ахьтин хизанрикайни сад чпин ери-бине Хасавюрт райондин ЦIийи Къурушдилай тир Малиеврин хизан я. Спортдихъ галаз сих алакъа хуьзвай хизандин кьил Гьасен Малиева вичини акъажунра иштиракзава, вичин рухваяр Руслан ва Родионни спортдал ашукь ва рикIивай машгъул жезвай спортсменар яз шегьредал акъуднава. Малиеврин хизандин агалкьунрикай кIелчийриз чна виликдайни са шумудра хабарар ганай, ихьтин хизанар чешне къачуниз лайихлу я.

Нубатдин макъаладин игит **Родион** я. Алай йисан майдиз Тверской областдин Ржев шегьерда Вириросиядин акъажунар - С.Р.Ахмерован экуь къаматдиз бахшна женгинин самбодай итимрин арада турнир кьиле фена. Спортдин и серенжемдин метлеблувал ва лайихлувал а кардикай ибарат тир хьи, ана 1-чка кьур спортсменриз-спортдин мастервиле кандидатриз-спортдин мастервилин тIвар гузвай. **Родион МАЛИЕВА** женгинин самбодай 74 кг-дин заланвал авай спортсменрин арада 1-чка кьуна, идалди спортдин мастервилин тIвар къазанмишна. Мубаракрай! А кар мадни къейд авуниз лайихлу я хьи, гила чи ватандаш спортдин кьве жуьредай спортдин мастервилин тIварцIиз лайихлу хьанва. РикIел хкин: 2014-йисуз Смоленский областдин Гагарин шегьерда кьиле фейи Вириросиядин турнирда Родиона самбодай спортдин мастервилин тIвар къачунай. Мадни са алава: Малиеврин хизанда буба Гьасен залан атлетикадай СССР-дин спортдин мастер, хва Руслани самбодай спортдин мастер я.

Къейд авун лазим я хьи, Родион Малиева алай вахтунда Ватандин вилик вичин хиве авай буржи тамамарзава. Ада Москвада къуллугъзава. Аквазвайвал, спортдихъ галаз ада инани алакъа атIанвач, спорткомандада къуллугъзавай чи ватанэгьлиди вичин алакьунар къалурун давамарзава.

Родион Гьасеновичан гафарай малум хьайивал, ада нубатдин турнирда 5 бягьс кьиле тухвана. Абурукай 3 бягьсина адахъ галаз къуватар ахтармишайбур Москвадай ва Костромадай тир спортдин мастерар тир. ИкI, финалдин акъажунра лагьайтIа, ада москвави спортдин мастер Андрей Щегловахъ галаз вичин гьунарар къалурна. Бягьс -четинди, нетижа гуьзлемишзавайди хьана.

АЛАВА КЪЕЙД. Родион Малиев 1991-йисуз Пензада дидедиз хьана. Спортдин рекье сифте камарни ада ана къачуна. Гуьгъуьнлай, Дагъларин уьлкведиз хтай чIавуз, ада Дербентда, ахпани Малиеврин хизан Москвадиз хъфейла, буба Гьасен Малиеван ва Дмитрий Попован гъилик вердишвилер къачун, спортдин сирер чирун давамарна. 2013-йисуз Родиона Москвадин государстводин юридический академия акьалтIарна.

Чи мурад Малиеврин хизанда мадни хушбахтвал, абурухъ спортдин рекье мад ва мад кьакьан кукIушар муьтIуьгъардай къуватар хьун я.

Закондал къул чIугуна

Россиядин Президент Владимир Путина автомобилар масаниз ахкъудунин къайда сергьятламишзавай закондал къул чIугуна. Закондин текст ихтияррин гьакъиндай малуматар гудай официальный интернет-порталда чапнава. Документди эгер машиндин иеси ихтияр авачир чкадал акъвазарнавай вичин машин махсус погрузчикди гьерекат башламишдалди вичи хутахиз хьайитIа, ам масаниз акъудун къадагъа ийизва.

Идалайни гъейри, закондал асаслу яз, рекьерин цIийи лишанар ва я рекьера цIарар чIугунвай чкаяр дегишарунин гьакъиндай водителар хабардар ийида. Фикирзавайвал, машинрин иесийриз рекьерин цIийи къайдайрин гьакъиндай рекьера авай стендрилай, гьакIни государстводин органрин сайтарай чириз жеда.

Идахъ галаз сад хьиз, автомобилдал инвалид тушир ксари "Инвалид" лишан эцигун къадагъа ийизва. И къайда чIурайбур 5 агъзур манатдив агакьна жерме ийида. Къуллугъдал алай ксар 20 агъзур манатдин жерме ийида ва автомобилни вахчуда. Юридический къурулушар патал жермедин кьадарди 500 агъзур манат тешкилда.

Ихтияр тагузвай лишанар кардик квай чкайрал акъвазарнавай машинар масанриз вахчун акъвазарунин теклиф гваз конституционный законодательстводай ва государстводин эцигунрай Госдумадин комитетдин кьилин сад лагьай заместитель Вячеслав Лысаков экъечIна. Чиновникди анжах остановкайрал, трамвайрин рекьерал, инсанар са патай маса патаз экъечIзавай махсус чкадал акъвазарнавай автомобилар вахчун теклифнай.

Рекьерин къайдаяр чIурунай машинар масанриз вахчунай 2013-йисан 15-сентябрдилай гьакъи къачузва. Автомобиль жермедин стоянкадал тухунин къимет адан двигателдин къуватдилай аслу я. Гьа икI, Москвада кьезил машин маса чкадал хутахунин юкьван къимет 5 агъзур манатдив агакьзава.

Пенсия гзафарда

Йисан эхирдалди Россияда яшар хьайила гузвай пенсия, кIвалахзавай пенсионерар патал юкьван гьисабдалди 13 агъзур манатдив агакьда. Идан гьакъиндай Россиядин Президент Владимир Путинахъ галаз Пенсионный фондунин кьил Антон Дроздов гуьруьшмиш хьайила малумарна, хабар гузва ТАСС-ди.

"Им зегьметдин юкьван гьакъидин 38 процент я ва лап хъсан рекъемни я", - къейдна Дроздова. Ада гьакIни малумарна хьи, инвалид аялрин пенсиядин кьадар 12, 3 агъзур манатдив агакьда. Дяведин ветеранри 35 агъзур манат, дяведин иштиракчийри ва абурув сад авунвай категорийри (хендедайри, Ленинграддин блокадникри) 27 агъзур манат къачуда.

13-мартдиз малум хьайивал, Зегьметдин министерстводи кIвалахзавай пенсионерриз пенсиядин пулар гун сергьятламишунин гьакъиндай закон гьазурна. И документ йисан доход 1 миллион манатдилай гзаф тирбуруз талукь жеда. Ведомствода гьисабайвал, и серенжемди 2016-йисуз 17 миллиард манат, 2017-йисуз 20 миллиард ва 2018-йисузни 25 миллиард манат кьенятдай мумкинвал гуда.

18-февралдиз Зегьметдин министерстводин кьил Максим Топилина хабар гайивал, агьваллу пенсионерриз пенсияр гун 2016-2017-йисара сергьятламишун мумкин я. "Чна минэкономразвитиядихъ ва минфиндихъ галаз меслят авуна, пенсияр сергьятламишунин ихьтин къайда яваш-яваш кардик кутун теклифна", - къейдна министрди. Ада лагьайвал, сергьятламишунар 220 агъзур касдиз талукь жеда.

РФ-да 2014-йисуз яшар хьайила гузвай пенсийрин юкьван кьадарди 11,569 манат тешкилнай.

Вытрезвителар ачухда

Иранда, спирт квай шейэр ишлемишун къадагъа авунвай уьлкведа, ичкибазвили тади гузвайбур патал сагъар хъийидай 150 центр ачухун планламишнава. Идан гьакъиндай Yahoo Newsди хабар гузвайвал, уьлкведин здравоохраненидин министерствода ICNA агентстводиз суьгьбетна. Ичкибазвал ва наркотикрилай аслувал сагъар хъийидай управленидин руководителдин гафаралди, вири и идарайри 2016-йисан мартдалди кIвалахун лазим я. 6 центрда детоксикациядин отделенийри кIвалахда, вири вытрезвителра гьакIни чирвилер гудай курсар тешкилда. Анра ичкибазриз ичкидиз авай майилвиликай азад жез куьмек гуда.

Ихьтиндаз ухшар сад лагьай центр уьлкведа 2013-йисуз пайда хьанай. Ирандин властри уьлкведа ички ишлемишзавайбурун кьадар 200 агъзурдав агакьна лугьузва. Исламдин революция гьалиб хьайи 1979-йисалай уьлкведа ички хъун къадагъа авунва. Диндихъ галаз алакъалу яз хашпарайри кьиле тухудай са бязи серенжемра чехир ишлемишдай ихтияр гузва, абурни, яни хашпараяр, Исламдин Республикада лап тIимил ава.

Ички ишлемишун къадагъа авунизни килиг тавуна, Иранда спирт квай хъвадай шейэр чинебан цехра гьазурзава. Идахъ галаз алакъалу яз къалп ички ишлемишуникди инсанар телеф хьайи дуьшуьшар жезва. Идалайни гъейри, ички законсуздаказ патав гвай уьлквейрай, месэла, Туьркиядай ва Иракдай гъизва.

Ичкидиз акси къайдаяр чIурунай Иранда жерме яз къамчидалди гатазва, дустагъра твазва ва гьатта кьиникьин жазани гузва.

Гими батмиш хьунин къурбандар

Китайда Янцзы вацIал гими батмиш хьунин къурбандрин кьадар 431 касдив агакьнава, 11 кас гьеле гел галачиз квахьнавайбур яз амукьзава. Идан гьакъиндай 7-июндиз, къутармишзавайбурун делилрал асаслу хьана, "Синьхуади" малумарна.

Виликрай 406 кас телеф хьайидан ва 14 кас къутармишайдан гьакъиндай лугьузвай. А чIавуз 36 кас гел галачиз квахьнавайбур яз гьисабзавай.

Алатай гьяд юкъуз чкадин вахтуналди пакаман сятдин 9-даз "РагъэкъечIдай патан гъед" тIвар алай гими батмиш хьайи чкадал телеф хьайибурун вишералди мукьва-кьилийрин иштираквал аваз ясдин серенжем кьиле фена. Къутармишунрин серенжемра иштиракзавай гимийри 3 декьикьадин вахтунда мусибатдин къурбандар хьайибур рикIел хкун яз сигналар гана.

Китайдин адетрал асаслу яз, инсан кьейи ирид йикъалай адан мукьва-кьилийри чпин багъри касдихъ шелар ийида.

Туристар тухузвай "РагъэкъечIдай патан гъед" теплоход Нанкиндай (рагъэкъечIдай патан Китайдин Цзянсу вилаятдин центр) Чунциндиз (Китайдин кьиблединнирагъакIидай пад) физвайла, 1-июндин нянрихъ Цзяньли шегьердин патав батмиш хьана. Садлагьана акъатай гару гими ярхарна, бедбахтвилин сигнални гуз агакь тавуна, кьве декьикьадин вахтунда батмиш хьана.

Эхиримжи делилрал асаслу яз, гимида 450 кас авай: 405 пассажир, 46 экипаждин членар ва 5 касни туриствилин агентстводин къуллугъчияр.

Силисдивай тайинариз хьанвайвал, "РагъэкъечIдай патан гъетре" кьадардилай гзаф инсанар авачир ва ана къутармишунардай бес кьадар такьатарни авай. Алатай киш юкъуз телеф хьайибур жагъурунин зона 1,3 агъзур километрдив агакьна гегьеншарна. Къутармишунрин серенжемра 3,4 агъзур аскерди ва 1,7 агъзур полицейскийди, гьакIни са шумуд виш гимиди иштиракзава.

Делилар чир хьанва

Америкадин разведкадилай "Исламдин государстводин" (ИГ) террориствилин дестедин къенепатан къурулушдин гьакъиндай малуматар авай документар къачуз алакьна. Идан гьакъиндай 8-июндиз "Нью-Йорк Таймс" газетди кхьенва.

Газетдин малуматдал асаслу яз, махсус серенжем кьиле тухудай вахтунда, ам 16-майдиз Сирияда кьиле фена, боевикринбур тир ноутбукар, мобильный телефонар ва маса малуматар авай шейэр кьуна. Санлай къачурла, делилар авай 7 - терабайт абурун гъиле гьатна. Къачунвай малуматри ИГ-дин регьебрикай сад тир Абу Гьамид 31-майдиз терг ийиз куьмек гана, амма дестедин векилри ам кьенвайди гьеле тестикьарзавач.

Гьа икI, ИГ-дин регьбер Абу Бакр аль-Багдади авай чка гилани тайинариз хьанвач, гьикI лагьайтIа ада гьар жуьредин электронный алакъадин такьатар ишлемишуникай кьил къакъудзава. Газетди кхьизвайвал, ада Сириядин Ракка шегьерда авай вичин штаб - квартирада регионрин регьберрихъ галаз мукьвал-мукьвал собранияр кьиле тухузва. Гьа са вахтунда гуьруьшдин иштиракчияр мобильный телефонар ва электрондин маса шейэр дараматдиз гъун тавун патал гуьзчивалзавай шоферри гъизва.

ИГ-дин регьберрин папарини и карда тIимил кIвалах тухузвач. Газетдин малуматдал асаслу яз, абур алакъа хуьзвайбур я: сифте абуру сада-садаз, ахпа чпин итимриз сирлу малуматар гузва. И жуьреда малуматар масада кьунин мумкинвал саки арадал къвезвач.

5-июндиз Америкадин военныйри ИГ-дин штабрикай сад тергайдан гьакъиндай хабар ганай. США-дин ВВС-рин тактический авиациядин командованидин руководитель Хок Карлайла суьгьбет авурвал, и кар боевикри соцсетра тунвай шикил себеб яз алакьна. Генералдин гафаралди, дараматдиз интернетда авай информациядиз анализ гунал машгъул жезвай разведка тухудай подразделенидин къуллугъчийри фикир гана. "Тахминан 22 сят арадай фейила, и кIвалел идара ийизвай пуд бомба аватна ва кIвал руквадиз элкъуьрна", - къейдна ада.

Россиядин территориядал вичин кIвалах къадагъа авунвай "Исламдин государство" 2006-йисуз Иракда чкадин "Аль-Каидадин" подразделение кьиле аваз исламистрин радикальный 11 дестедикай арадал атана. 2014-йисан гатуз ИГ-ди Сириядин ва Иракдин са бязи территорийрал гуьзчивал тайинарна ва Мосулда меркез аваз халифат тешкилнавайди малумарна. 2014-йисан сентябрдилай США-ди боевикрин сенгеррал гьавадай гьужумзава. Абурухъ галаз женг чIугун патал международный коалиция тешкилна.

Палаткаяр алудна

Малум тушир жегьил ксари Киевда Незалежностдин Майдандал алай аксивал къалурзавайбурун палаткаяр алудна. Идан гьакъиндай Украинадин "Хабарар" газетдиз и кар чпин вилералди акурбуру хабар гана.

"Маскаяр алай мягькем беден авай жегьилар садазни хабар авачиз пайда хьана, абур виш кас кьван авай. Абуру палаткаяр барбатIиз башламишна", - хабар гузва аксивилин серенжемдин иштиракчийрикай сада.

Адан гафаралди, жегьил ксари эменни тергиз, активистар гатаз башламишна. "Абуру палаткаяр фад алудна, гъилералди-кIвачералди чпи вуч ийизватIа са акьван гуьзчивалзавачир. Фикирзавани, абуру пайдахар хана! Государстводин пайдахар!" - лагьана ада.

Газетдин малуматдал асаслу яз, милицияди палаткайра авай са шумуд кас кьуна ва абурувай силис тухвана. Гьужумайбурулай катиз, чуьнуьх жез алакьна.

Йифиз майдандал аламукьай активистри мад цIийи кьилелай палаткаяр эхцигун хиве кьуна.

Властрин гьерекатриз акси серенжем президент Петр Порошенко гьукумдин кьилиз атана са йис хьайи 7-июндиз тешкилнай. Активистри 6 палатка эцигна, са шумуд активистди каш чIугун малумарна. Гьукуматдивай ва государстводин кьиливай са йисуз абуру авур кIвалахдин гьакъиндай гьахъ-гьисаб авун истемишна.

2014-йисан февралдиз Украинада государстводин къурулуш дегишарна. Гзаф кьадарра кьиле фейи аксивилин серенжемрин нетижада (митингрин иштиракчийри Киев Евросоюздиз мукьва хьун истемишзавай) президент Виктор Янукович властдивай къакъудна. Идалай гуьгъуьниз уьлкведа регьбервал гудай кьилин къуллугъар оппозициядин векилри кьуна. 25-майдиз Украинада государстводин кьил хкядай сечкияр тухвана, адан нетижайрал асаслу яз ЦИК-ди Петр Порошенко хкянавай президент яз малумарна. 7-июндиз инаугурация кьиле фена.

Рекъем

• Алай йисан 1-июлдилай кIвалериз чимивал гунай къачузвай гьакъидин кьадар **8,4**, кудай ва къайи целди таъминарунай къачузвай гьакъидин кьадар **9,1**, электроэнергиядай къачузвай гьакъидин кьадар **8,5**, газдай къачузвай кьадарни **7,5 процентдин** багьа жеда.

ЦБ-дин курсуналди къенин юкъуз:

1 доллар - 56,00 манат,
1 евро - 63,07 манат,
къизил (1 гр) - 2122,90 манат,
гимиш (1 гр) - 29,00 манат.

ИНТЕРНЕТДАЙ.
Гьазурайди - Шагьисмаил ГЬАЖИМИРЗОЕВ

ЛезГи газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
РД-дин Гьукумат
367000, Махачкала, пл. Ленина, 1

КЬИЛИН РЕДАКТОР
А.У. САИДОВ
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ
65-13-55

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ - ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ
65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
65-00-59

КУЛЬТУРАДИННИ ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
А. Х. ГЬАМИДОВ
65-00-63

ИНФОРМАЦИЯДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ
65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ
65-00-62

КАССА
65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ИБРАГЪИМОВ

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 16.30
Газет "Лезги газетдин" компьютеррин базада гьазурна.
Газет **"Лотос"** ООО-дин типографияда чапна.
367000, Махачкъала, Пушкинан кьуче, 6.

Тираж 8279

Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я.

Газет массовый коммуникацийрин хиле законодательстводал амал авунал гуьзчивал авунин ва культурадин ирс хуьнин рекьяй РФ-дин Федеральный къуллугъдин Кьиблепатан федеральный округда авай Управлениди регистрация хъувунва.
ПИ № ФС 10-6468 2007-йисан 26-январь

РЕДАКЦИЯДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, I Петрдин проспект, 61. 7-мертеба.

Гь - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"
УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Гь

Мубаракрай!

ДГУ-дин физвоспитанидин кафедрадин заведующий Айдабег РУСТАМОВАЗ РФ-дин кьилин школадин гьуьрметдин работник лагьай тIвар ва профессорвилин диплом вахкун тебрикзава.

И дуьньядал зегьмет чIугваз,
Вун дидеди хайиди тир.
Гьич садрани бахтар тагуз,
Уьмуьрдани кайиди тир.

Ваз аферин, зи азиз дуст.
Гьалал хьуй ваз дидедин нек.
Жува жувал чIугваз зегьмет,
Садакайни тахьай куьмек.

Гила вакай хьанва къуччагъ,
Хайи хуьруьн я вун пайдах.
Гьар са касдихъ вун я уртах.
Ваз чухсагъул, дуст Айдабег.

Мубаракрай ваз ви яшар,
Галаз вири ярар дустар.
Экъунин тIвар юлдаш галаз,
Птуларни галаз къвалав,
Бахтлубур хьуй амай йисар!

АЙДИН БАЛАБЕГОВ

Къучагъви Челеби

Агьмед АГЬМЕДАГЪАЕВ

И агьвалатдикай заз Баку шегьерда рагьметлу алим-арабист Абдулнатиф муаллимди суьгьбетнай.

Са аямда Къучагърин хуьре са хизанда пуд стха яшамиш хьанай. Алискер, Искендер ва Челеби. Абур КIанашар лугьудай сихилдай тир. Челеби хизанда гъвечIи аял яз, гзаф музыкадал рикI алайди хьана. Ада ядай зуьрнедин, балабандин, кфилдин ванери инсанрик маса руьгь кутадай, гьейранардай.

Рагьметлу Селим бубади суьгьбетдай: са сеферда хуьре мехъерик адан иесиди мехъер кьиле тухун паталди Азербайжандани Лезгистанда тIвар-ван авай ашукь рагьметлу хъуьлуьдви Абдуллагьаз эвер гузва. Ашукь межлисдиз экъечIай чIавуз ада жемятдивай хуьре балабандал къугъвадай кас авани лагьана жузазва. И вахтунда Челеби вичин балабанни гваз майдандиз экъечIзава.

Ашукь Абдуллагьаз аламат хьана. Идалай гуьгъуьниз са гзаф вахтара Челеби ашукь Абдуллагьахъ галаз мехъеррал-межлисрал физ хьана. Ада ядай зуьрнединни кфилдин тариф чи лезги районрилай гъейри Азербайжандин гзаф хуьрерани гьатнавай.

Са сеферда Челеби Шекида музыкадин алатар гьазурдай устIардиз мугьман хьана. УстIардивай ада вичиз са хъсан рахадай кфил маса гун тIалабда. Са шумуд кфилдиз килигайдалай кьулухъ Челеби рази хьаначир. УстIардиз Челебидикай хъел атана. Лезги гьинай, кфил гьинай, лагьаналда устIарди.

И гафар ван хьайи Челебиди, эх тавуна, гьасятда вичин хъуьчIуькай нацIун кфил хкудна, башламишна азербайжан халкьдин мани "Къара-гуьлле" ягъиз. И ван хьайи устIар аламат хьана амукьда. Ихьтин устадвилелди кфил язавай Челеби гьакI ахъайнач. Адаз цIийи кфил туькIуьрна, михьи рикIелди пишкешна.

Амма гьайиф, и жегьил хва, вичин рикIе авай са гзаф мурадрив агакь тавунмаз эвленмиш тахьана, рагьметдиз фена.

Межлисдиз илифа!

Алай йисан 14-июндиз, сятдин 10-даз, Докъузпара райондин Къурушрин хуьре диндин чIехи межлис кьиле тухуда. Ана патарихъай хквезвай мугьманри, гьабурун арадай яз, диндин алимри, лезги интеллигенциядин векилри ва машгьур маса ксари иштиракда. Чна гьар са касдиз и межлисдиз теклифзава.

ЦIийи Къурушрин хуьруьн имам Мугьаммад-гьажи
Вини Къурушрин хуьруьн имам Агьамирзе-гьажи

Утерянный аттестат об основном общем образовании за № 00518000247264, выданный в 2014 Ашагастальской СОШ Сулейман-Стальского района РД на имя **МАГОМЕДОВОЙ Камилы Физуликовны**, считать недействительным.

Чи почтадай

Кьегьалвал авуна

Кьурагь райондин КIирийрин хуьряй тир Батмановрин хизандини ЧIехи Гъалибвилин 70 йисан юбилей шад гьалара кьиле тухвана, абуру Ватандин ЧIехи дяведа ва финский дяведа иштирак авур чпин буба Лукьман рикIел хкана.

Ам Яру Гъед ордендин, "Женгера лайихлувилерай", "Германиядин винел гьалибвал къазанмишунай" медалрин сагьиб тир. Ветерандин хендеда 90 йис хьанвай Султанхалумав Гъалибвилин 70 йисан юбилейдин медаль вахкана.

Хизанди чпин зегьметдал, ивидалди Гъалибвал къазанмишай, вад гадани са руш тербияламишай диде-бубадал дамахзава.

ЧIехи Гъалибвилин суварилай гуьгъуьниз , 15-майдиз кьиле фейи мусибатдин вакъиади вири Кьиблепатан Дагъустандин агьалийрик къалабулух кутуна. Яракьламиш хьанвай ругуд касди (садни абурукай кьунвач) Батманова Султанхануман хва **Зейнудин** инсафсузвилелди яна кьена. Зейнудинан 48 йис тир, Советрин армияда къуллугъдайла "Аскервилин къуллугъда къалурай викIегьвиляй" 2-дережадин медалдин сагьиб ада са рушазни пуд хциз тербия гузвай, абур гила етимар яз, вичиз куьмек герек къвезвай, дидедин хивез аватна. Кьудкъанни цIуд йис хьанвай адан диде гьикI хьурай?

Зейнудиналай вилик бандитри залуквиле кьур Ругунрин хуьряй тир хизанди лугьузвайвал, Батманов Зейнудина кьегьалвал къалурна, паб, итим ва кьуд варз хьанвай аял бандитрин хурукай къутармишна, вичин уьмуьр къурхулувилик кутуна.

Чи хуьруьнвидин къамат чи рикIера гьамиша амукьда.

КIирийрин хуьруьн агьалияр.

КАСПИЙСКИЙ МЕДИЦИНСКИЙ КОЛЛЕДЖ
в микрорайоне Кемпинг
(Лицензия с 2008 года, госаккредитация с 2011 года)
объявляет прием по специальностям:

на базе 9 классов:
- ***Сестринское дело** - квалификация **- медицинская сестра***
Срок обучения 3г. 10 мес., вступительные экзамены: русский язык, биология (тестирование)

на базе 11 классов:
- ***Сестринское дело** - квалификация **- медицинская сестра***
Срок обучения 2 г. 10 мес., ЕГЭ - русский язык, биология
- ***Фармация** - квалификация **- фармацевт***
Срок обучения 2г. 10 мес., ЕГЭ - русский язык, химия
- ***Ортопедическая стоматология** - квалификация **- зубной техник***
Срок обучения - 2г. 10 мес., ЕГЭ - русский язык, химия
- ***Стоматология профилактическая - квалификация - гигиенист стоматологический.***
Срок обучения 1г. 10 мес., ЕГЭ - русский язык, биология

Хаджалмахинский филиал
на базе 11 классов:
- ***Сестринское дело** - квалификация **- медицинская сестра***
Срок обучения 2г. 10 мес., ЕГЭ - русский язык, биология

АДРЕС: Каспийск, микрорайон Кемпинг,
тел: 8(8722) 67-38-27, 8(8722) 78-07-97, 9-988-274-99-99, 8988-449-34-34.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди играми диде
БЕСТИ
кечмиш хьунихъ галаз алакъалу яз Икрам Аливердиеваз, рагьметлудан вири багьрийриз башсагълугъвал гузва.

Лезгийрин госмуздрамтеатрдин коллективди Талибова Раисадиз стхадин хва
ВЯЧЕСЛАВ
бедбахтвиликди рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.

Ибрагьимоврин хизанри диде
АНАХАНУМ
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз Вагьид, Межид, Альберт Вагьидовриз ва амай вири багьрийриз, хажалат чIугунивди, башсагълугъвал гузва.

Уважаемые абитуриенты!
Для вас в очередной раз наступает самая горячая пора!
Поэтому спешим сообщить, что ИННОВАЦИОННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ объявляет набор на дневную и заочную форму обучения по направлениям подготовки:

Экономика
Юриспруденция
Государственное и муниципальное управление
Экология и природопользование
Прикладная математика и информатика
Лингвистика
Психология
Социальная работа

Абитуриенты, получившие по результатам 3-х ЕГЭ более 200 баллов, принимаются на дневную бюджетную форму обучения. Занятия проводят кандидаты и доктора наук из ведущих вузов. Для иногородних студентов предоставляется комфортабельное общежитие на территории студенческого городка.

тел.: 8(8722) 56-27-68 | Адрес приемной комиссии: г. Махачкала, пр. Насрутдинова, 80; www.miuniver.ru; E-mail: miudag@mail.ru

Научно-образовательный центр Российской академии образования
Инновационный Университет
Лицензия Серия ААА №000082 от 21.07.2010 г.

Къалажухрин хуьряй тир Айсаев Изаферан хизанди играми хва
РАМАЗАН
кечмиш хьунихъ галаз алакъалу яз Ханбабаева Тавар дидедиз, рагьметлудан хизандиз, мукьва-кьилийриз башсагълугъвал гузва.

Куплю слабые пчелосемьи
тел. 8988 201-50-23